

LIFE + Nature and Biodiversity

TECHNICAL APPLICATION FORMS

**Part B – technical summary and
overall context of the project**

SUMMARY DESCRIPTION OF THE PROJECT (Max. 3 pages; to be completed in English)

Project title:

Protection of natural resources of Kampinos Forest – Natura 2000 Site, through the renaturalisation of bought-up land.

Project objectives:

The main strategic goal of the project is the protection of natural resources: habitats and species within the Natura 2000 network (PLC140001 „Puszcza Kampinoska” on the area of 37640,49 ha). The strategic goal can be achieved by implementing active protection measures. This protection is realised by the renaturalisation of areas bought by the state and permanently managed by Kampinos National Park (KNP). The mentioned below main objectives take into account the needs occurring from the protection of endangered habitats and species protected by the Natura 2000 network. They are strictly connected to the renaturalisation of formerly private lands. The main objectives of the project are:

- the elimination of a potential threat – the urbanisation of Kampinos Forest. Currently renaturalisation projects are highly limited because of the activity and land use of private owners. The long delay in the land buy-up programme results in claims of local inhabitants to exclude certain areas from Kampinos National Park (a Natura 2000 site) and designating them for building investments.
- the improvement of hydrological conditions in „Puszcza Kampinoska” Natura 2000 site in result of ceasing of maintaining of water courses (cleaning of water beds etc.), due to the decrease of the area of private lands.
- the increase of permeability of internal ecological corridors of the Natura 2000 site „Puszcza Kampinoska” by the elimination of „strips” of private land, often fenced and built-up, especially important for big mammals (including the Eurasian lynx (*Lynx lynx*)) reptiles and amphibians.
- the elimination of intensive farming and the connected use of chemical substances in agriculture, water pollution through use of fertilizers and ceasing of melioration.
- the decrease of the CO₂ level resulting from the growth of biomass in forest ecosystems introduced on the formerly arable land.
- the renaturalization of land bought from private owners according to the needs of habitats and species by the completing of foresting programs, designating for natural succession and active protection of ecosystems (mowing etc.)
- the elimination of threats such as forest fires, road collisions with animals, poaching, picking of forest litter fruits, destroying of raptor nests, littering, uncontrolled penetration of the Natura 2000 site, destroying of beaver dams.
- the growth of biodiversity of species protected by national law and within the Natura 2000 network: beaver (*Castor fiber*), otter (*Lutra lutra*), Eurasian lynx (*Lynx lynx*), amphibians and reptiles, corncrake (*Crex crex*), crane (*Grus grus*), bittern (*Botaurus stellaris*), scarce large blue (*Maculinea teleius*), large copper (*Lycaena dispar*).
- the elimination of settlements if such exist on the bought-up land
- the increase of social acceptance for such protection measures aimed at the preservation of natural resources within the Natura 2000 network and related to the renaturalisation of private land bought-up by the state.

Actions and means involved:

The protection of natural resources, habitats and species in Natura 2000 site „Puszcza Kampinoska” (PLC140001) is, among others, realised through the renaturalization of bought-up lands. The land buy-up programme began in 1975 and is consistent with the current law. The land buy-up procedure has been tested and with minor modifications

continued from the very beginning of the programme. The procedure is realised the moment a financial guarantee for the continuation of the programme is obtained. A preparatory procedure is started when KNP receives a declaration of selling land to the state. This declaration is presented by the owner of a private immobility located within Kampinos Forest. The preparatory procedure concerns performing previously tested actions like: gathering of necessary documentation, ordering (in the way of a tender) an independent expert who will estimate the value of the real estate, price negotiations and signing of a notary act. After receiving an excerpt from the notary and obtaining the acceptance of the body giving the dotation the payment is made.

The whole described above procedure is related to obtaining the basic document stating the ownership of land – the Land Registration (LR). After confirming the registration in the LR that the real estate is now owned by the state and managed by Kampinos National Park, the park begins the implementation of renaturalization activities.

The means of implementation of renaturalisation activities on land bought by the state results from many years of experience: scientific research, monitoring and the park's protection plan. Finally the protection measures are determined after evaluating the natural quality of each plot and its surroundings, obtaining the opinion of the park's Scientific Council and receiving permission of the Minister of the Environment.

Expected results (outputs and quantified achievements):/

1. Completing of the Natura 2000 network site (PLC140001 „Puszcza Kampinoska”) by the renaturalisation of 200 ha of land.
2. Strengthening and expanding of wetland and boggy habitats:
 - a. litter meadows *Molinietum medioeuropaeum*;
 - b. Arrhenatheretum meadows *Arrhenatheretum medioeuropaeum*;
 - c. marshes *Carici canescentis* and *Agrostietum caninae*;
 - d. hornbeam forest *Tilio-carpinetum*;
 - e. flood-plain forest *Fraxino-Alnetum* and *Salici-Populetum*.
3. The joint number of eliminated barriers for animal migration (18)
4. The increase of population numbers of species protected within EU directives: Eurasian lynx (*Lynx lynx*), beaver (*Castor fiber*), otter (*Lutra lutra*), bittern (*Botaurus stellaris*), corncrake (*Crex crex*), crane (*Grus grus*), black stork (*Ciconia nigra*), red-backed shrike (*Lanius collurio*), barred warbler (*Sylvia nissoria*), white-tailed eagle (*Haliaeetus albicilla*), lesser-sotted eagle (*Aquila pomarina*), Montagu's harrier (*Circus pygargus*), scarce large blue (*Maculinea teleius*), large copper (*Lycaena dispar*) – 14 species.
5. Area of land which will be forested – 20 ha.
6. Area of land planned for active protection measures (mowing) in order to preserve grassland and meadow ecosystems – 130 ha.
7. Area of land planned for natural succession – 80 ha.
8. Area of land on which uncontrolled penetration will decrease – 33 126 ha. This is the area which will be under the management of KNP after the realisation of the project. Thanks to this the area of protection measures will expand, large forest complexes will be connected, and the number of the following occurrences will decline:
 - a. fires on bought-up land;
 - b. poaching;
 - c. littering;
 - d. illegal gathering of forest litter fruits (berries, mushrooms);
 - e. collisions of vehicles with animals;
 - f. destroying of beaver dams;
 - g. enclaves of private land between land of KNP.

9. Preservation of Natura 2000 species and habitats in Kampinos Forest thanks to the improvement of hydrological conditions on the area of 200 ha. On the bought-up land there will no longer be need to maintain channels and ditches for agricultural purposes (they will naturally overgrow with vegetation and become shallower, making the water run-off slower). During the renaturalisation of the land it will become possible to reconstruct disrupted water conditions (meandering etc.).
10. Decreasing of built-up areas and potential building areas – 200 ha
11. Decreasing of the number of inhabitants – 65 people
12. The increase of social awareness for preservation measures within a Natura 2000 site. Disseminating information about the project – 2000 leaflets, 10 information tables.
13. Improvement of landscape qualities by obtaining the continuity of open and forested habitats which are now very strongly fragmented by private land – 200 ha
14. Decreasing of the amount of CO₂ by foresting land and leaving fragments of land to natural succession – 100 ha
15. Elimination of fertilizers and pesticides on 200 ha. In case of nitrogenous fertilizers it means a 20 ton decline in use

Can the project be considered to be a climate change adaptation project?

Yes

No

GENERAL DESCRIPTION OF THE AREA / SITE(S) TARGETED BY THE PROJECT

Name of the project area: Kampinoski Park Narodowy

Surface area (ha): 37640,49

EU protection status:

SPA NATURA 2000 Code : PLC140001

pSCI NATURA 2000 Code : PLC140001

Other protection status according to national or regional legislation:

Na obszarze Puszczy Kampinoskiej – obszaru Natura 2000 zlokalizowany jest Kampinoski Park Narodowy (KPN). Obszar objęty projektem stanowi najwyższą formę ochrony przyrody w Polsce zgodnie z ustawą o ochronie przyrody. Decyzją międzynarodowego gremium MaB UNESCO od roku 2002 Puszcza jest Rezerwatem Biosfery "Puszcza Kampinoska". Park jest również Europejską Ostoją Ptaków oraz obszarem specjalnej ochrony ptaków i specjalnej ochrony siedlisk w ramach systemu Natura 2000.

Main land uses and ownership status of the project area:

Powierzchnia Kampinoskiego Parku Narodowego (KPN) wynosi 38 545 ha (100%), w tym obszar Natura 2000 – PLC140001 „Puszcza Kampinoska” zajmuje 37640,49 ha (prawie 98% powierzchni Parku). Powierzchnia leśna stanowi 28 255 ha (73,3% ogólnej powierzchni KPN). Grunty rolne (grunty orne, łąki, pastwiska, sady) zajmują 7762 ha (20,1% ogólnej powierzchni Parku). Pozostałe tereny zajęte są przez: zadrzewienia i zakrzewienia (295 ha – 0,8% ogólnej powierzchni), bagna, wydmy (1485 ha – 3,9% ogólnej powierzchni KPN), wody (155 ha – 0,4% ogólnej powierzchni) i tereny zabudowane (ciągi komunikacyjne, tereny zajęte pod budynki i budowle (593 ha – 1,5% KPN).

Na ogólną powierzchnię KPN składają się grunty stanowiące własność Skarbu Państwa w zarządzie KPN (32 733 ha – co stanowi 84,9% ogólnej powierzchni KPN), grunty Skarbu Państwa w innym zarządzie (np. grunty Ministerstwa Obrony Narodowej, wody Wojewódzkiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych) stanowiące 432 ha (1,1% ogólnej powierzchni KPN), grunty prywatne, których udział w ogólnej powierzchni wynosi 13,3% (5113 ha) oraz grunty będące własnością władz samorządowych (głównie drogi gminne, powiatowe, wojewódzkie) stanowiące 0,7% ogólnej powierzchni KPN (266 ha).

Grunty objęte wnioskiem stanowią własność prywatną

Ogólna powierzchnia objęta projektem 200 ha (100%)

powierzchnia użytkowana rolniczo (grunty rolne) – około 160 ha (80%);

powierzchnia leśna – około 38 ha (19%);

powierzchnia gruntów zabudowanych – około 2 ha (1%)

Scientific description of project area:

Puszcza Kampinoska, jako obszar Natura 2000 jest miejscem bytowania 9 gatunków bezkręgowców, dwóch gatunków ryb, dwóch gatunków płazów i sześciu gatunków ssaków chronionych Dyrektywą Siedliskową. Na terenie Puszczy łęgi odbywają 22 gatunki ptaków z załącznika 1 Dyrektywy Ptasiej w tym 3 gatunki priorytetowe. W Puszczy stwierdzono występowanie 12 siedlisk i czterech gatunków roślin z Dyrektywy Siedliskowej w tym 3 siedliska priorytetowe.

Puszcza Kampinoska położona jest w zachodniej części Kotliny Warszawskiej w pradolinie Wisły, na jej tarasach nadzalewowych. Na południu obejmuje on niewielki fragment Równiny Łowicko-Błońskiej, będącej płaskim obszarem denudacyjnym wyniesionym nad dno pradoliny o ok. 18 m.

Puszcza Kampinoska leży na obszarze węzła hydrologicznego. Do Wisły wpadają tu prawobrzeżne dopływy: Bug, Narew i Wkra oraz lewobrzeżny Bzura. Zgodnie z ustaleniami Rady Europy (Centre Naturopa 1998) doliny tych rzek stanowią korytarze ekologiczne. W szczególności dolina Wisły jest korytarzem rangi europejskiej, a obszar Puszczy stanowi europejski węzeł ekologiczny.

Puszcza Kampinoska w porównaniu do sąsiednich terenów równinnych, charakteryzuje się wyjątkowo zróżnicowaną morfologicznie powierzchnią, przewyższenia dochodzą tu do 30 m. Najwyżej położony punkt (106,5m n.p.m.) znajduje się we wschodniej części Parku, a najniższy przy ujściu Bzury do Wisły (66,7 m n.p.m.).

Obszar ma budowę pasową: pasy wydmore, przedzielone są szerokimi bagiennymi obniżeniami o kierunku równoległym do Wisły. Można, więc wyróżnić następujące równoleżnikowe obszary posuwając się z północy na południe: w północnej części otuliny - współczesne koryto Wisły ograniczone wałami przeciwpowodziowymi i dwa poziomy tarasów zalewowych; wewnątrz Puszczy Kampinoskiej - północny pas wydmore, środkowy pas bagienny, południowy pas wydmore, południowy pas bagienny, skarpa pradoliny Wisły, denudacyjny poziom Równiny Błońskiej.

Kampinoskie wydmy stanowią jeden z najlepiej zachowanych w Europie kompleksów wydm śródlądowych. Mają bardzo urozmaicone kształty. Do najbardziej klasycznych należą wydmy paraboliczne. Na skraju wydm i bagien, gdzie wilgoci było najwięcej i stosunkowo najlepsze warunki do rozwoju roślinności południowe ramiona wydm połączyły się tworząc wysokie wały wydmore.

Pasy bagiennie są pozostałością po dawnych korytach Wisły. Wytworzyły się tu przede wszystkim torfowiska niskie charakteryzujące się zazwyczaj niewielką miąższością torfu i niezwykle bogatą roślinnością. W południowym pasie bagiennym w spągu torfu występuje kreda jeziorna. Powierzchnia pasów bagiennych charakteryzuje się mikroreliefem; pomiędzy wilgotnymi obniżeniami – śladami dawnych przepływów zaznaczają się piaszczyste wyniesienia zwane grądami.

Puszcza Kampinoska położona jest w zlewni Łasicy (551,4 km², zlewnia III rzędu) będącej prawym dopływem Bzury. W jej obrębie wydzielić można zlewnie trzech jej dopływów, kanałów: Olszowieckiego, Ł-9 i Zaborowskiego. Ponadto wyróżnia się zlewnię kanału Kromnowskiego (zlewnia III rzędu) – kolejnego dopływu Bzury, która oddziela bezpośrednio zlewnię Wisły od zlewni Łasicy. Na pasach wydmorewych występuje wiele obszarów bezodpływowych (177,8 km²).

W kształtowaniu stosunków wodnych na terenie Puszczy Kampinoskiej najważniejszym ciekim jest Łasica. W połowie XIX wieku na terenach bagiennych o nieustalonych korytach przepływu wód utworzono kanał melioracyjny, następnie w latach międzywojennych oraz w latach 1968–1970 oczyszczano go i pogłębiano. Celem budowy i utrzymywania melioracji na tym obszarze było udostępnienie terenów bagiennych do celów rolniczych. Na kanale tym znajduje się obecnie 9 budowli regulacyjnych, w tym wybudowana w 1976 roku stacja pomp i śluza wałowa przy ujściu Łasicy do Bzury, umożliwiająca przepompowywanie Łasicy do Bzury w okresie wysokich stanów wody. W latach 1996 i 1997 wybudowano 2 dwa ostatnie jazy na Łasicy w celu zatrzymania szybkiego odpływu wód. Na Kanale Zaborowskim znajdują się jedynie pozostałości po 2 jazach kozłowych.

Na omawianym terenie znajdują się również różnej wielkości niewielkie jeziora i mniejsze zbiorniki wodne. Największe z nich stanowią dawne stawy rybne lub torfianki (stawy w Narcie, Jezioro Tomczyn).

Wody podziemne na terenach wydmorewych występują na głębokości od ok. 1,5 m w misach deflacyjnych do ponad 4 m na wydmach.

Na terenach bagiennych znajdują się średnio na głębokości kilkunastu cm w obniżeniach do ponad 2 m na obszarach grądów. W obniżeniach wiosną zazwyczaj woda występuje powyżej poziomu terenu, natomiast jesienią opada do głębokości nawet ponad 1,5 m.

Na podstawie danych zbieranych przez IMGW od lat 50 XX w. oraz danych zbieranych w ramach sieci monitoringu wód Puszczy Kampinoskiej stwierdzono, że przez ponad pół wieku średni poziom wód podziemnych obniżył się o ok. 0,5 m. Skutkuje to w szczególności przesuszeniem lasów olszowych i generalną przemianą siedlisk hydrogenicznym w stronę bardziej suchych.

W ostatnich latach obserwuje się wzmożoną działalność bobrów, które powodują podniesienie poziomu wody w pobliżu cieków ciągu całego roku o kilkadziesiąt centymetrów. Obecnie na terenie Puszczy Kampinoskiej znajduje się 40 tam bobrów, które powodują podpiętrzenia wód na wysokość od kilku cm do 1 m.

Wody powierzchniowe i podziemne Puszczy Kampinoskiej wykazują skład chemiczny zbliżony do naturalnego.

Układ zbiorowisk roślinnych w Puszczy uwarunkowany jest charakterem rzeźby terenu i podłoża oraz panującymi na danym terenie stosunkami wodnymi i glebowymi: piaszczyste pasy wydmy zajmują głównie różne typy borów mieszanych i sosnowych oraz niewielkie fragmenty grądów, natomiast pasy bagiennie, w obrębie których położona jest większość działek objętych wykupami, zajęte są głównie przez olsy, łągi oraz zbiorowiska łąkowe. Ponadto występuje tu kilkanaście innych leśnych i kilkadziesiąt nieleśnych zespołów roślinnych, z których poniżej wymienione zostaną tylko najważniejsze.

Grądy zaliczane syntaksonomicznie do zespołu grądu subkontynentalnego *Tilio-Carpinetum*, należą do jednych z najcenniejszych zbiorowisk leśnych w Puszczy Kampinoskiej, ujętych ponadto na liście siedlisk Natura 2000. Spotykane są głównie na niewielkich mineralnych wyniesieniach pośród obszarów bagiennych oraz na pograniczu pasów wydmy i bagiennych na żyznych stokach wydmy. Są to wielogatunkowe lasy liściaste, w których najważniejszą rolę w drzewostanie odgrywa dąb szypułkowy i grab. W domieszce występuje lipa drobnolistna, klon zwyczajny, wiąz szypułkowy, brzoza brodawkowata, dąb bezszypułkowy, a w płatach wykształconych na wilgotniejszej glebie olsza czarna, jesion wyniosły, brzoza omszona. Do często spotykanych gatunków runa należą: zawilec gajowy i żółty, kokorycz pełna, ziarnopłon wiosenny. Pojedyncze stanowiska mają kokorycz pusta i zdrojówka rutewkowata. Inne gatunki grądowe to: dąbrówka rozłogowa, groszek wiosenny, gwiazdnica wielkokwiatowa, gajowiec żółty, fiołek leśny, kokoryczka wielkokwiatowa, czworolist pospolity, trawa - perłówka zwisła. Warstwa mszysta jest słabo rozwinięta. W grądach występują takie gatunki chronione jak: kwitnący na przedwiośniu krzew – wawrzynek wilczełyko, przylaszczka, bluszcz, lilia złotogłów, storczyki: podkolan biały, listera jajowata, kruszczyk szerokolistny. Grądy ze starodrzewiami dębowymi zachowały się na niewielkich powierzchniach i zajmują łącznie zaledwie 120 ha, dlatego tak istotne jest stworzenie warunków dla rozwoju kolejnych płatów tych cennych siedlisk.

W zachowanych kompleksach leśnych pasów bagiennych grądy sąsiadują z olsami bądź łągami. Stare drzewostany z dominującą olszą czarną, w wieku powyżej 80 lat, zajmują 1/3 powierzchni olszyn (1,1 tys. ha). Typowe olsy porzeczkowe *Ribo nigri-Alnetum*, które niegdyś przeważały na leśnych siedliskach bagiennych w Parku, wykształciły się w obniżeniach bagiennych wypełnionych torfem niskim, i cechują się charakterystyczną kępkowo - dolinkową strukturą. Warunkiem trwałości tych zbiorowisk jest wysoki poziom wód gruntowych. Kępy budują olsze a materia organiczna, która zgromadziła się wokół korzeni jest podłożem dla roślin naczyniowych i mszaków. Rosną tu: malina właściwa, szczawik zajęczy, paprocie: nerecznica krótkoostna, wietlica samicza, a nawet gatunki typowe dla borów, np. borówka czernica. Krzewy wyrastają prawie wyłącznie na kępach, zwykle są to kruszyny i jarzębiny. Obniżenia, które wiosną powinny być zalane stagnującą wodą, porasta roślinność szuwarowa, najczęściej z dominacją turzyc - błotnej bądź brzegowej. Do typowych gatunków olsowych należą: zachyłnik błotny, karbieniec pospolity,

przytulia błotna, kosaciec żółty, turzyca długokłosa. W najbardziej wilgotnych miejscach występują rośliny wodne: okrężnica bagienna, marek szerokolistny, szczaw lancetowaty. W wyniku przesuszenia na dużych powierzchniach torfiaste podłoże zmurszało i zmienił się skład runa olsów: ustąpiły gatunki szuwarowe i wodne, pojawiły się grądowe i łąk wilgotnych – proces ten wciąż postępuje. W skrajnych przypadkach dochodzi do przekształcenia olsów w łągi. Zabiegi renaturyzacyjne poprzedzone wykupem pozwolą w przyszłości przeprowadzić zabiegi hydrotechniczne, które poprawią stosunki wodne na terenach bagiennych bez narażania obecnych mieszkańców na straty.

W drzewostanie typowych łągów olszowo-jesionowych *Circaeo-Alnetum*, należących do siedlisk Natura 2000, dominującej olszy czarnej towarzyszą: jesion wyniosły i rzadziej brzoza omszona, dąb szypułkowy i wiąz. Podszyt budują czeremcha zwyczajna, jarzębina pospolita, kruszyna zwyczajna i szakłak, często również chmiel. Runo o charakterze bujnych ziołorośli tworzą rośliny szuwarowe i wilgotnych łąk, m.in.: czyściec błotny, turzyca błotna, kosaciec żółty, wiązówka błotna, jaskier rozłogowy, tojeść pospolita oraz gatunki nitrofilne: pokrzywa zwyczajna, niecierpek pospolity, bodziszek cuchnący i przytulia czepna. Przesuszone łągi mają tendencję do przekształcania się w grądy.

Do dziś w obrębie obniżen bagiennych zachowało się jedynie 5 większych kompleksów leśnych (ok. 3 tys. ha), gdyż właśnie siedliska rosnących tu łągów najczęściej adaptowane były na potrzeby gospodarki łąkarskiej i pasterskiej poprzez wylesianie, a od połowy XIX wieku były meliorowane.

Tereny otwarte zajmują obecnie ponad 20% powierzchni Puszczy a prowadzone w ich obrębie badania naukowe wskazują na niezwykłą wartość i znaczenie tych niestabilnych ekosystemów. Zdecydowana większość zbiorowisk nieleśnych Puszczy Kampinoskiej jest pochodzenia antropogenicznego – na pasach bagiennych ukształtowały się one w wyniku długotrwałej ekstensywnej gospodarki rolnej i łąkarskiej. Ochrona zbiorowisk nieleśnych jest jednym z ważniejszych zadań Kampinoskiego Parku Narodowego.

Na terenach otwartych dominują łąki świeże, wilgotne i mokre z klasy *Molinio-Arrhenatheretea* oraz torfowiska niskie z klasy *Scheuchzerio-Caricetea*.

Do najcenniejszych należą coraz radsze już zmiennowilgotne łąki trzęślicowe *Molinietum medioeuropaeum* oraz niżowe świeże łąki użytkowane ekstensywnie *Arrhenatheretum medioeuropaeum*, tzw. łąki rajgrasowe (obydwa zaliczane do siedlisk Natura 2000). Gatunkami charakterystycznymi dla łąk trzęślicowych, wykształcających się w wyniku ekstensywnej gospodarki łąkowej głównie na obrzeżach torfowisk na glebach organicznych i mineralno-organicznych, są m.in.: trzęślica modra, przytulia północna, krwiściąg lekarski, turzyca prosowata i czarcikęs łąkowy. łąki rajgrasowe występują na niewielkich wąskich wyniesieniach terenu (grądach), gdzie panują warunki średniowilgotne po suche, głównie na glebach mineralnych. Są to bogate florystycznie zbiorowiska, w których dużym udziałem odznaczają się trawy: rajgras wyniosły, kupkówka pospolita, stokłosa miękka oraz z dwuliściennych m.in.: dzwonek rozpierzchły, biedrzynek wielki, koniczyna łąkowa i komonica pospolita.

W obrębie zbiorowisk łąkowych można spotkać wiele rzadkich i chronionych gatunków flory, m.in.: kosaćca syberyjskiego, mieczyka dachówkowatego, goryczkę wąskolistną, nasieźrzała pospolitego czy goździka pysznego, a także kilka gatunków storczyków. Najcenniejszym i najrzadszym storczykiem kampinoskich łąk jest storczyk kukawka, którego jedyne stanowisko odnaleziono na łące trzęślicowej we wschodniej części Parku, aczkolwiek kilkadziesiąt lat temu podawany był z jeszcze kilku innych stanowisk. Oprócz niego spotykane są: kukulka krwista, kruszczyk szerokolistny, kukulka szerokolistna i kruszczyk, kukulka plamista. Innym cennym gatunkiem jest starodub łąkowy – gatunek z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, którego stanowiska zachowały się jedynie w kilku płatach wilgotnych łąk. Tym cennym gatunkom zagraża, oprócz zaniku siedlisk, także wykopywanie i przenoszenie do ogródków przydomowych.

Cenne, aczkolwiek już bardzo rzadkie, są mokre łąki z ostrożeń warzywnym i rdemstem węzownikiem, na których mogą występować: pełnik europejski, pępawa błotna, groszek błotny i również kilka gatunków storczyków.

Wysokimi walorami przyrodniczymi cechują się także niektóre płaty zbiorowisk szuwarowych i torfowiskowych z klas *Phragmitetea* i *Schzeuchzerio-Caricetea fuscae*, których obecność wyraźnie zaznacza się w krajobrazie roślinnym Puszczy Kampinoskiej. Jednym z najcenniejszych typów zbiorowisk turzycowych jest zespół kwaśnej młaki *Carici canescentis-Agrostietum caninae* zaliczany do siedlisk Natura 2000, którego płaty zajmują miejsca podtopione do powierzchni gruntu, jak i przesychnięte w okresie pełni wegetacji. Są to turzycowo-trawiaste fitocenozy, których zrab stanowią gatunki takie jak: mietlica psia, turzyca pospolita, siedmiopalecznik błotny, a domieszkę stanowią liczne gatunki szuwarowe i łąkowe: przytulia błotna, turzyca zaostrowana, knieć błotna, krwawnica pospolita i rzeżucha łąkowa. Dużą rolę w zbiorowisku odgrywają mchy.

Na piaszczystych wyniesieniach pośród pasów bagiennych utworzyły się gdzieniegdzie cenne murawy napiaskowe, m.in.: *Diantho-Armerietum* i zaliczany do siedlisk Natura 2000 *Spergulo morisonii-Corynephorretum canescentis*, które również są miejscem występowania wielu rzadkich gatunków roślin, jak np.: goździk piaskowy, lepnice: drobnokwiatowa i wąskopłatkowa, kocanki piaskowe czy łyszczec baldachogronowy.

Obszar Puszczy Kampinoskiej ze względu na swą specyficzną mozaikę środowisk o skrajnie odmiennych warunkach (np. żyzności i wilgotności gleby, rzeźby terenu, zbiorowisk roślinnych) stwarza dogodne warunki do życia wielu gatunkom zwierząt. Stanowi cenny teren lęgowy ptaków i ważne miejsce na trasie ich wędrówek.

Spośród zwierząt bezkręgowych z terenu Puszczy Kampinoskiej dotychczas znany około 3000 gatunków, a najlepiej zbadanymi grupami są: wolnożyjące nicienie glebowe, pajęczaki i niektóre grupy owadów (błonkówki, muchówki, motyle dzienne). Do najcenniejszych elementów pośród fauny bezkręgowej należy zaliczyć gatunki chronione i rzadkie w skali kraju: poskocza krasnego (*Eresus cinnaberinus*), strojnisia nadobnego (*Philaeus chrysops*), rozrożka chabrową (*Tetralonia dentata*), przeplatkę aurinię (*Euphydryas aurinia*), modraszka telejusa (*Maculinea teleius*), czerwonończyka fioletka (*Lycaena helle*), pachnicę dębową (*Osmoderma eremita*) czy biegacza bagiennego (*Carabus clathratus*).

Mimo małej ilości wód powierzchniowych, na terenie Puszczy Kampinoskiej stwierdzono występowanie wszystkich nizinnych gatunków płazów, w tym tych najrzadszych: kumaka nizinnego (*Bombina bombina*) i traszki grzebieniastej (*Triturus cristatus*). Gady są reprezentowane przez 5 gatunków, a wśród nich na szczególną uwagę zasługuje rzadki w skali kraju gniewosz plamisty (*Coronella austriaca*).

Faunę ptaków tworzy ok. 160 gatunków lęgowych oraz ok. 50 gatunków przelotnych i zalatujących. Puszcza Kampinoska jest cenną ostoją takich gatunków jak: bocian czarny (*Ciconia nigra*), kropiatka (*Porzana porzana*), derkacz (*Crex crex*), dzięcioł czarny (*Dryocopus martius*), lerka (*Lullula arborea*), gąsior (*Lanius collurio*), jarzębatka (*Sylvia nisoria*).

Z pośród ssaków żyjących w Puszczy Kampinoskiej znany 15 gatunków nietoperzy, 5 gatunków owadożernych, 16 gatunków gryzoni i 1 gatunek zajęczaka. Z dużych ssaków kopytnych do fauny parku należy zaliczyć łosia (*Alces alces*) – reintrodukowanego w roku 1951, sarnę (*Capreolus capreolus*), jelenia (*Cervus elaphus*), dzikę (*Sus scrofa*). Wśród 11 gatunków drapieżników najcenniejszy jest ryś (*Lynx lynx*), którego reintrodukcja rozpoczęła się w roku 1992.

Importance of the project area for biodiversity and/or for the conservation of the species / habitat types targeted at regional, national and EU level (give quantitative information if possible):

W celu ochrony zasobów przyrodniczych: siedlisk i gatunków w sieci obszarów Natura 2000 (PLC140001 „Puszcza Kampinoska” na powierzchni 37640,49 ha) niezbędna jest renaturyzacja obszarów będących własnością osób prywatnych. W wyniku realizacji projektu nastąpi połączenie zwartych kompleksów gruntów Skarbu Państwa w trwałym zarządzie Kampinoskiego Parku Narodowego. Tym samym ułatwi to wykonywanie w

sposób kompleksowy zadań związanych z ochroną czynną, renaturyzacją, udroźni korytarze ekologiczne Puszczy Kampinoskiej.

Prowadzenie zabiegów ochrony czynnej w celu zahamowania niekorzystnych procesów w siedliskach gatunków rzadkich i zagrożonych jest utrudnione lub nawet niemożliwe tam, gdzie granice własności gruntów dzielą ekosystemy na drobne, różnie użytkowane części. Bezsprzecznym faktem jest, iż jedynie aktywna i kompleksowa ochrona zbiorowisk nieleśnych pozwoli zachować bogactwo składu florystycznego i fauny (zapobiec dalszej degeneracji, sukcesji) oraz utrzymać mozaikę zbiorowisk łąkowych z niską roślinnością zielną. Pozwoli także zachować różnorodność siedlisk niezbędnych do życia wielu gatunków zwierząt.

Zbiorowiska leśne obszarów bagiennych są silnie rozczłonkowane, co utrudnia ich regenerację i migrację zwierząt. Działanie renaturyzacyjne wykupionych gruntów na pasach bagiennych umożliwi połączenie lasów w większe kompleksy.

W wyniku nieprawidłowej gospodarki rolnej obserwuje się ograniczenie występowania łąk trzęślicowych, typowych łąk rajgrasowych czy muraw psammofilnych. Siedliska te są niezwykle cenne dla takich gatunków zwierząt jak: czerwończyk nieparek, modraszek telejus, przeplatka aurinia, derkacz, kszyk. Zaniechanie działań związanych z koszeniem na dotychczas użytkowanych i bogatych florystycznie łąk, w szybkim czasie prowadzi do przekształcenia się ich w jednorodne i ubogie florystycznie łąki śmiałkowe lub zarośla wierzbowe i brzeziniaki. Na terenie Puszczy Kampinoskiej obserwuje się istotny wzrost powierzchni lasów i zakrzewień (o ponad 34%) w miejscu łąk z rzędu *Molinietalia*, torfowisk niskich ze związku *Caricion nigrae* i zbiorowisk szuwarowych z rzędu *Phragmitetalia*. W wyniku planowanych zadań związanych z realizacją renaturyzacji gruntów wykupionych w ramach projektu, planuje się przeprowadzić na powierzchni ok. 78 ha koszenie lub odkrzaczanie i koszenie łąk.

Zmiany zbiorowisk o charakterze degeneracji dotyczą głównie obszarów podlegających osuszaniu lub zmniejszaniu retencji wodnej czy zanikowi oczek wodnych i podmokłości. Tym procesom podlega obecnie ponad 96% siedlisk uznawanych w latach 50. za podmokłe. Na siedliskach hydrogenicznych obserwowane są szybkie przemiany występujących tam fitocenoz, wynikające z obniżania się poziomu wód gruntowych. Proces ten charakteryzuje wzrost udziału w zespołach brzozy omszonej oraz wejście dębu szypułkowego i jarzębiny.

Prywatne działki i posesje wewnątrz basów bagiennych powodują, że KPN jako właściciel wód jest zobowiązany do utrzymywania takiego stanu wód, który nie zagraża podtopieniem terenów prywatnych. Oznacza to jednocześnie konieczność powrotu do czyszczenia i pogłębiania rowów melioracyjnych, a zatem obniżania stanu wód powierzchniowych i podziemnych i dalszą postępującą degradację siedlisk w tym szczególnie cennych chronionych dyrektywą siedliskową łąk trzęślicowych.

Ponadto położenie Puszczy w pobliżu Warszawy powoduje, że działki prywatne wewnątrz Puszczy stają się niezwykle atrakcyjne. Tworzy się duży społeczny nacisk by przeznaczyć je pod zabudowę mieszkaniową i rekreacyjną. Taka zmiana przeznaczenia spowoduje całkowitą degradację tych siedlisk, a jednym ze skutków będzie dalsze obniżanie oraz zanieczyszczanie wód podziemnych.

Przejęcie pod zarząd KPN kolejnych fragmentów terenu położonego wewnątrz Puszczy Kampinoskiej ograniczy jego penetrację przez ludzi (np. płoszenie zwierząt, niszczenie gniazd, wypalanie traw na łąkach) i ułatwi kontrolę ruchu turystycznego, co niewątpliwie uczyni z Puszczy cenniejszą niż dotychczas ostoję dzikich zwierząt, w szczególności dla gatunków najsilniej podatnych na negatywny wpływ antropopresji (np. rysia, ptaków drapieżnych, bociana czarnego). W wyniku planowanych zadań związanych z realizacją projektu renaturyzacji gruntów wykupionych planuje się przeprowadzić zalesienia na powierzchni ok. 20 ha.

Stopniowe wyludnianie terenu Puszczy Kampinoskiej oraz idąca za tym likwidacja osad pozwoli na swobodniejsze migrowanie przez zwierzęta oraz zasiedlanie dotychczas niedostępnych obszarów. Renaturyzacja wykupionych gruntów może w przyszłości

uchronić puszczańskie ekosystemy przed wnikaniem gatunków obcych, których obecność w Puszczy wynika z działalności ludzkiej.

Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, że dla zdecydowanej większości gatunków zwierząt nie tyle istotna jest konkretna lokalizacja wykupywanej działki, co szybkie podjęcie zabiegów renaturyzacji. Dodatkowo możliwe jest takie gospodarowanie przejętymi nieruchomościami, które pozwoli na dalsze bytowanie rzadkich gatunków synantropijnych, jak np. szeregu przedstawicieli nietoperzy (*Chiroptera*). Pozostawianie piwnic po wykupionych osadach nie obniży liczby miejsc do hibernacji, z których obecnie korzysta puszczańska chiropterofauna. Daleko idące poprawienie warunków bytowania zwierząt w Puszczy Kampinoskiej możliwe jest jedynie przy jednoznacznym, szybkim rozstrzygnięciu kwestii własności gruntów na tym terenie. Przejęcie prywatnych gruntów w drodze dobrowolnego wykupu na rzecz Skarbu Państwa, otworzy nowe możliwości ochrony fauny Puszczy Kampinoskiej.

IF YOUR PROJECT INVOLVES SEVERAL DISTINCT SUB-SITES, PLEASE FILL IN ONE FORM FOR EACH SUB-SITE

MAP OF THE GENERAL LOCATION OF THE PROJECT AREA

(Please indicate the scale of the map)

LOCATION
IN THE COUNTRY

Położenie obszaru Natura 2000 "Puszcza Kampinowska"
PLC140001

Legenda

- Granica obszaru Natura 2000 "Puszcza Kampinowska"
- Włarszawa

0 145 290 580 km

**LOCATION IN
THE REGION**

Do wniosku dołączono także załącznik kartograficzny przedstawiający położenie gruntów potencjalnie przeznaczonych do wykupu w ramach projektu na tle obszaru Natura 2000 „Puszcza Kampinowska”

This map must be provided in an A4 format

**DESCRIPTION OF SPECIES / HABITATS / BIODIVERSITY ISSUES
TARGETED BY THE PROJECT**

Fauna**Ssaki:**

Projekt dotyczy 3 gatunków ssaków: *Lynx lynx*, *Castor fiber*, *Lutra lutra* Ryś euroazjatycki – gatunek objęty ochroną w ramach sieci Natura 2000 (No1361), liczebność około 10 osobników w Puszczy Kampinoskiej, reintrodukowany w roku 1992, podlegający ścisłej ochronie gatunkowej, umieszczony w Konwencji Berneńskiej i Waszyngtońskiej. Umieszczony na Polskiej czerwonej liście zwierząt i w Polskiej Czerwonej księdze zwierząt z kategorią NT.

Wydra – liczebność około 20. Gatunek objęty ochroną w ramach sieci Natura 2000 (No1355), podlegający ochronie gatunkowej, umieszczony w Konwencji Berneńskiej i Waszyngtońskiej.

Bóbr europejski – liczebność około 80. Gatunek objęty ochroną w ramach sieci Natura 2000 (No1337), podlegający częściowej ochronie gatunkowej, umieszczony w Konwencji Berneńskiej.

Ptaki:

Projekt dotyczy 9 gatunków ptaków: *Crex crex*, *Aquila pomarina*, *Lanius collurio*, *Sylvia nisoria*, *Circus pygargus*, *Botaurus stellaris*, *Grus grus*, *Ciconia nigra*, *Haliaeetus albicilla* Derkacz* – 200-280 terytoriów na terenach podmokłych Puszczy Kampinoskiej, lęgowy. Gatunek priorytetowy, objęty ochroną w ramach sieci Natura 2000 (Dyrektywa Ptasia art. 4.1., zał.1, No A122), podlegający ochronie gatunkowej, wymagający ochrony czynnej. Chroniony w ramach konwencji Berneńskiej i Bońskiej.

Bąk* – kilka par na terenie Puszczy Kampinoskiej, lęgowy. Gatunek priorytetowy, objęty ochroną w ramach sieci Natura 2000 (Dyrektywa Ptasia art. 4.1., zał.1, No A021), podlegający ochronie gatunkowej. Chroniony w ramach konwencji Berneńskiej i Bońskiej oraz umieszczony w Polskiej czerwonej księdze zwierząt z kat. LC.

Orlik krzykliwy* - liczebność 3-4 pary, lęgowy. Gatunek priorytetowy, objęty ochroną w ramach sieci Natura 2000 (Dyrektywa Ptasia art. 4.1., zał.1, No A089), podlegający ochronie gatunkowej, wymagający ochrony czynnej. Chroniony w ramach konwencji Berneńskiej i Bońskiej.

pozostałe:

Bocian czarny – nieliczny na terenie puszczy, około 10 par, lęgowy. Gatunek objęty ochroną w ramach sieci Natura 2000 (Dyrektywa Ptasia art. 4.1., zał.1, No A030), podlegający ochronie gatunkowej, wymagający ochrony czynnej. Chroniony w ramach konwencji Berneńskiej i Bońskiej

Żuraw – 35 par na terenie puszczy Kampinoskiej, lęgowy. Gatunek objęty ochroną w ramach sieci Natura 2000 (Dyrektywa Ptasia art. 4.1., zał.1, No A127), podlegający ochronie gatunkowej. Chroniony w ramach konwencji Berneńskiej i Bońskiej.

Gąsiorek – liczebność około 200 par, lęgowy. Gatunek objęty ochroną w ramach sieci Natura 2000 (Dyrektywa Ptasia art. 4.1., zał.1, No A338), podlegający ochronie gatunkowej. Chroniony w ramach konwencji Berneńskiej.

Jarzębatka – liczebność około 20 par, lęgowy. Gatunek objęty ochroną w ramach sieci Natura 2000 (Dyrektywa Ptasia art. 4.1., zał.1, No A307), podlegający ochronie gatunkowej. Chroniony w ramach konwencji Berneńskiej i Bońskiej.

Bielik – liczebność 3 pary. Gatunek objęty ochroną w ramach sieci Natura 2000 (Dyrektywa Ptasia art. 4.1., zał.1, No A075), podlegający ochronie gatunkowej, wymagający ochrony czynnej. Chroniony w ramach konwencji Berneńskiej i Bońskiej.

Błotniak łąkowy (*Circus pygargus*), lęgowy sporadycznie, 1-2 pary na terenie Puszczy. Gatunek objęty ochroną w ramach sieci Natura 2000 (Dyrektywa Ptasia art. 4.1., zał.1, No A084), podlegający ochronie gatunkowej. Chroniony w ramach konwencji Berneńskiej i Bońskiej.

Płazy:

2 gatunki płazów: *Bombina bombina*, *Triturus cristatus* Kumak nizinny – średnio liczny na terenie Puszczy Kampinoskiej. Gatunek objęty ochroną w ramach sieci Natura 2000 (No 1188), podlegający ochronie gatunkowej, umieszczony w Konwencji Berneńskiej. Umieszczony na czerwonej liście zwierząt z kategorią DD.

Traszka grzebieniasta – nieliczna na terenie Puszczy Kampinoskiej. Gatunek objęty ochroną w ramach sieci Natura 2000 (No 1166), podlegający ochronie gatunkowej, umieszczony w Konwencji Berneńskiej. Umieszczony na czerwonej liście zwierząt i w Czerwonej księdze zwierząt z kategorią NT.

Bezkęgowce:

3 gatunki owadów *Lycaena dispar* *Maculinea teleius* *Leucorrhinia pectoralis* Modraszek telejus – około 15 stanowisk na terenie Puszczy Kampinoskiej. Gatunek objęty ochroną w ramach sieci Natura 2000 (No 1059), podlegający ochronie gatunkowej, umieszczony w Konwencji Berneńskiej. Umieszczony na czerwonej liście zwierząt z kategorią LC.

Czerwończyk nieparek – około 40 stanowisk na terenie Puszczy Kampinoskiej. Gatunek objęty ochroną w ramach sieci Natura 2000 (No 1060), podlegający ochronie gatunkowej, umieszczony w Konwencji Berneńskiej. Umieszczony na czerwonej liście zwierząt z kategorią LC.

Zalotka większa – około 10 stanowisk na terenie Puszczy Kampinoskiej. Gatunek objęty ochroną w ramach sieci Natura 2000 (No 1042), podlegający ochronie gatunkowej, umieszczony w Konwencji Berneńskiej.

Roślinność

Na terenie Puszczy Kampinoskiej stwierdzono występowanie 17 typów zbiorowisk potencjalnych, z czego na pasach bagiennych 12. Wszystkie są zbiorowiskami leśnymi, z których do najcenniejszych należą:

- łąg olszowo-jesionowy *Fraxino-Alnetum* (*91E0-3) – siedlisko priorytetowe;
- ols porzeczkowy *Ribeso nigri-Alnetum*;
- grąd subkontynentalny *Tilio-Carpinetum* (kod 9170-2);
- sosnowy bór bagienno *Viccinio uliginosi-Pinetum sylvestris* (*91D0-2) – siedlisko priorytetowe;
- świetlista dąbrowa *Potentillo albae-Quercetum* (*91I0-1) - siedlisko priorytetowe;

Pozostałe:

- łąki rajgrasowe (kod 6510-1);
- torfowiska przejściowe i trzęsawiska na niżu z roślinnością klasy *Scheuzerio-Caricetea nigrae* (kod 7140-1);

Oprócz wyżej wymienionych typów siedlisk przyrodniczych, na gruntach przeznaczonych pod zabiegi renaturyzacji mogą występować także pozostałe typy siedlisk „naturowych” stwierdzonych na terenie Puszczy Kampinoskiej:

- ciepłolubne murawy napiaskowe *Koelerietum glaucae* oraz *Sileno otitis-Festucetum* (*6120-1);
- zmiennowilgotne łąki olszewnikowo-trzęślicowe *Molinietum medioeuropaeum* (kod 6410-1);
- niżowe torfowiska wysokie *Eriophoro vaginati-Sphagnetum recurvi* (*7110-1);
- śródłądowy bór chrobotkowy *Cladonio-Pinetum* (kod 91T0).

Gatunek: starodub łąkowy (*Ostericum palustre*) (kod 1617) – gatunek z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, którego stanowiska zachowały się jedynie w kilku płatach wilgotnych łąk.

Projekt dotyczy 5 siedlisk przyrodniczych:

6410-1 Zmiennowilgotne łąki olszewnikowo-trzęślicowe *Molinion caeruleae*: *Molinietum medioeuropae*

6510-1 Łąka rajgrasowa *Arrhenatherion elatioris*: *Arrhenatheretum elatioris*

9170-2 Grąd subkontynentalny *Tilio-Carpinetum*

*91E0-3 Łęg olszowo-jesionowy *Fraxino-Alnetum*

7140-1 Torfowiska przejściowe i trzęsawiska z klasy *Scheuchzerio-Caricetea nigrae*: *Carici-Agrostietum canine*

Z racji tego, iż spośród „naturowych” gatunków teriofauny występujących w Puszczy Kampinoskiej ryś jest tym, który wymaga największej przestrzeni życiowej można założyć, że to na stan jego populacji projekt może mieć największy wpływ. Ewentualny wpływ na populacje wydry i bobra zależy od tego czy wykupiona działka zawiera zbiorniki lub ciek wodny bądź styka się z takimi środowiskami. Podobnie ma się sytuacja w przypadku płazów (kumaka nizinnego i traszki grzebieniastej). W przypadku wrażliwych na płoszenie gatunków ptaków, jakimi są m. in. bielik, orlik krzykliwy czy bocian czarny zwiększenie przestrzeni życiowej oraz zminimalizowanie antropopresji poprzez wykupy gruntów i rozbiórkę zabudowań wpływa na wzrost liczebności tych gatunków oraz zwiększa ich potencjalną bazę pokarmową. Bezkręgowce, a szczególnie wymienione gatunki motyli – *Lycaena dispar* i *Maculinea teleius* występują w granicach Parku na izolowanych stanowiskach pomiędzy działkami prywatnymi. Wykup gruntów pozwoli na scalenie tych działek i objęcie całych kompleksów łąk ochroną czynną, a także pozwoli na migracje i wymianę puli genowej tych owadów.

Wśród siedlisk priorytetowe dla nas są 9170-2 grąd subkontynentalny *Tilio-Carpinetum* i *91E0-3 Łęg olszowo-jesionowy *Fraxino-Alnetum*, które stanowią potencjalną roślinność na pasach bagiennych, na których w większości zlokalizowane są grunty przeznaczone do wykupów. Pozostałe trzy typy siedlisk przyrodniczych obejmują zbiorowiska nieleśne, dla ich zachowania konieczne jest użytkowanie. Wykup tych płatów pozwoli na objęcie ochroną czynną najbogatszych płatów bądź wdrożenie takich działań, tam gdzie jest to niemożliwe obecnie ze względu na mozaikę własności.

To, który z zespołów ostatecznie się wykształci uzależnione jest od ukształtowania terenu i lokalnych warunków siedliskowych. Skomplikowany układ geomorfologiczny wpłynie na znaczną mozaikę tych zbiorowisk, przy czym dominujące będą olsy, łęgi i grądy.

CONSERVATION / BIODIVERSITY PROBLEMS AND THREATS

Please provide this information for those species and habitat types **directly targeted** by the project

Identyfikacja zagrożeń wpływających na faunę Puszczy Kampinoskiej.

Ptaki:

Szczególnie zagrożone są gatunki związane z terenami łąkowymi i podmokłymi, które na skutek nieprawidłowej gospodarki ulegają degradacji. Gatunki priorytetowe derkacz, bąk, orlik krzykliwy i pozostałe: żuraw, bocian czarny, błotniak łąkowy, potrzebują rozległych terenów otwartych, mozaiki turzycowisk, trzcinowisk i łąk. Nieprawidłowa gospodarka w ekosystemach otwartych prowadząca do zanikania odpowiednich siedlisk dla tych gatunków wynika z: nieodpowiednich terminów koszenia, całkowitej likwidacji zakrzaczeń, wypalenia łąk, usuwania trzcinowisk, niszczenia turzycowisk wysokich przez wykrzewienie kęp turzyc. Gąsiorek, jarzębatka silnie reagują na niekorzystne zmiany w siedliskach. Wypalanie łąk, niszczenie zadrzewień śródpolnych i zakrzewień, pozostawianie łąk do nadmiernej sukcesji wpływa na spadek ich liczebności. Na opuszczonych przez człowieka terenach pojawiają się orliki krzykliwe (gatunek priorytetowy) i młode bieliki. W ostatnim okresie orliki krzykliwe zakładają gniazda w zadrzewieniach śródpolnych, na terenach, które już podlegają renaturyzacji. Zmniejszona penetracja okolicznych lasów pozwala pojawiać się coraz liczniej młodym bielikom, a dorosłym zajmować potencjalne terytoria łąkowe.

Ssaki:

Wśród gatunków, które zostaną objęte projektem znajdują się m.in. duże ssaki, które podlegają presji ze strony ludzi. Rysie mają duże areale osobnicze, zmienne w sezonie. Zabudowa i grodzenie terenu stanowi dla nich utrudnienie w penetracji ich arealów i ogranicza dostęp do miejsc zdobywania pożywienia. Bóbr i wydra tracą terytoria na skutek osuszania zbiorników i cieków wodnych oraz zanieczyszczania ich poprzez zasypywanie śmieciami. Dodatkowo niekorzystne jest wykaszanie i pogłębianie rowów melioracyjnych. Stwierdza się niszczenie tam bobrowych.

Ptaki i ssaki są narażone na dużą presję wywieraną przez człowieka przebywającego w ich siedliskach. Dodatkowym zagrożeniem są wążsające się psy i koty przychodzące z istniejących gospodarstw. Stwierdza się świadome niszczenie gniazd ptaków drapieżnych.

Płazy i gady: szczególnie zagrożone są tu gatunki zasiedlające małe zbiorniki wodne i rowy – kumak nizinny, traszka grzebieniasta. Osuszanie, zasypywanie zbiorników ziemią i śmieciami oraz wypalanie łąk w wielu miejscach całkowicie eliminuje populacje tych gatunków.

Bezkręgowce: gatunki związane z podmokłymi łąkami, takie jak: czerwończyk nieparek, czerwończyk fioletek, modraszek telejus na skutek zbyt częstego koszenia lub całkowitego jego zaniechania, a także osuszania rowów melioracyjnych i wykaszania ich brzegów zanikają bezpowrotnie w ciągu kilku lat. Żalotka większa (*Leucrrhinia pectoralis*) zasiedlająca niewielkie zbiorniki śródpolne znika w momencie ich zniszczenia na skutek zasypiania lub wysuszenia.

Identyfikacja zagrożeń wpływających na roślinność Puszczy Kampinoskiej.

Niestabilne warunki wodne są zagrożeniem dla najcenniejszych zbiorowisk leśnych: łągów, olsów i borów bagiennych (głównie siedlisk priorytetowych). Siedliska priorytetowe łąg olszowo-jesionowy, sosnowy bór bagienny oraz świetlista dąbrowa stanowią jedne z bogatszych siedlisk, charakteryzujących się w miarę dużym stopniem naturalności a jednocześnie narażonych na zmiany antropogeniczne na skutek niewłaściwego zagospodarowania terenu. Cenne grupy gatunków we florze Parku to rośliny związane z

torfowiskami i wilgotnymi łąkami oraz gatunki piasko- i ciepłolubne. Obie te grupy są zagrożone zmianami siedliskowymi oraz będącą ich konsekwencją sukcesją lasu na obszarach zbiorowisk nieleśnych. Roślinom bagiennym i łąkowym zagraża głównie nadmierne przesuszenie siedlisk i obniżający się poziom wody gruntowej.

Na podstawie danych zbieranych od lat 50. XX wieku można stwierdzić, że poziom wód podziemnych na terenach podmokłych obniżył się o ok. pół metra. Pomiary z ostatniego 10-letnia wykazują jedynie lokalne obniżanie poziomu wód. Przyczyną tego stanu są melioracje osuszające, prowadzone od połowy XIX wieku aż do lat 70. XX wieku, obwałowania wzdłuż Wisły, zapobiegają wlewaniu się wód powodziowych na tarasy zalewowe i nadzalewowe. W XIX wieku i w pierwszej połowie XX-tego takie powodzie uzupełniały zasoby wód Puszczy Kampinoskiej. Ponadto pobór wód na Równinie Łowicko-Błońskiej – obszarze zasilającym tereny bagienne, uszczupla dostępne zasoby. W latach 2008-2011 prowadzony jest na terenach bagiennych Puszczy Kampinoskiej projekt badawczy pod tytułem „Opracowanie metod odtworzenia pierwotnych warunków wodnych Kampinoskiego Parku Narodowego w celu powstrzymania degradacji przyrodniczej i poprawienia stanu bioróżnorodności” PLO268 Finansowany z Norweskiego Mechanizmu Finansowego i Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Wynikiem tego projektu będzie między innymi katalog i mapa działań technicznych i nietechnicznych proponowanych do wykonania z uwzględnieniem aspektów przyrodniczych i społecznych. Pełna poprawa stosunków wodnych w stopniu odpowiednim dla siedlisk będzie jednak możliwa dopiero po zakończeniu procesu wykupu gruntów.

Główne przyczyny przemian flory Puszczy Kampinoskiej to:

- zmiany siedliskowe wynikające z obniżania się poziomu wód gruntowych i powierzchniowych (utrzymujący się w niektórych wsiach wysoki pobór wody, istniejące rowy melioracyjne), czego skutkiem jest np. ustępowanie roślin związanych z siedliskami hydrogenicznymi;
- sukcesyjne zmiany w zbiorowiskach roślinnych (w tym zarastanie zbiorowisk łąkowych na nieużytkowanych gruntach);
- zmiany użytkowania ziemi, np. zaprzestanie ekstensywnego użytkowania łąk i pastwisk;
- presja urbanizacyjna, rozwój infrastruktury technicznej w Puszczy Kampinoskiej;
- nadmierny rozwój (ekspansja) populacji obcych gatunków roślin, któremu sprzyja rozwijająca się zabudowa wewnątrz Puszczy Kampinoskiej.

W wyniku nieprawidłowej gospodarki rolnej obserwuje się ograniczenie występowania łąk trzęślicowych, typowych łąk rajgrasowych czy muraw psammofilnych. Zaniechanie koszenia na dotychczas użytkowanych i bogatych florystycznie łąk prowadzi do przekształcenia się ich w jednorodne i ubogie florystycznie łąki śmiałkowe lub zarośla wierzbowe i brzozy. Na terenie Parku obserwuje się istotny wzrost powierzchni lasów i zakrzewień (o ponad 34%) w miejscu łąk z rzędu *Molinietalia*, torfowisk niskich ze związku *Caricion nigrae* i zbiorowisk szuwarowych z rzędu *Phragmitetalia*.

Zmiany zbiorowisk o charakterze degeneracji dotyczą głównie obszarów podlegających osuszaniu lub zmniejszaniu retencji wodnej czy zanikowi oczek wodnych i podmokłości. Tym procesom podlega obecnie ponad 96% siedlisk uznawanych w latach 50. za podmokłe. Na siedliskach hydrogenicznych obserwowane są szybkie przemiany występujących tam fitocenoz, wynikające z obniżania się poziomu wód gruntowych. Proces ten charakteryzuje wzrost udziału w zespołach brzozy omszonej oraz wejście dębu szypułkowego i jarzębiny. W Puszczy obserwuje się wyraźny zanik siedlisk olsów i borów świeżych oraz wzrost powierzchni siedlisk łągu olszowo-jesionowego, grądu wilgotnego i boru mieszanego wilgotnego.

W celu zahamowania niekorzystnych procesów w zbiorowiskach roślinnych na terenie Puszczy prowadzone są zabiegi czynnej ochrony jak: koszenie łąk, usuwanie zakrzewień, reintrodukcja i odbudowa populacji zagrożonych gatunków. Prowadzenie tych działań jest utrudnione lub nawet niemożliwe tam, gdzie granice własności gruntów dzielą ekosystemy na drobne, różnie użytkowane części. Bezsprzecznym faktem jest, iż jedynie aktywna ochrona zbiorowisk nieleśnych pozwoli zachować bogactwo składu florystycznego (zapobiec dalszej degeneracji, niekorzystnej sukcesji, ekspansji roślin antropogenicznych)

oraz utrzymać mozaikę zbiorowisk łąkowych z niską roślinnością zielną, zachować różnorodność siedlisk niezbędnych do życia wielu gatunków zwierząt. Zbiorowiska leśne obszarów bagiennych (w tym siedliska priorytetowe) są silnie rozczłonkowane, co utrudnia ich regenerację, przepływ propagul roślin i migrację zwierząt.

Zabiegi renaturyzacji związane z zalesianiem gruntów wykupionych na pasach bagiennych, umożliwi połączenie lasów w większe kompleksy leśne. W przyszłości umożliwi to także migrację zwierząt ekosystemów leśnych. Obecnie dynamika zalesień gruntów KPN jest znacznie niższa, a niżeli np. w latach 70. XX w. (gdzie zalesiono po kilkaset hektarów gruntów wykupionych rocznie). Jednak zalesianie jest nadal przeprowadzane, jako jedno z działań związanych z zabiegami ochrony czynnej.

Opisane powyżej zabiegi dotyczą, tym samym, nie tylko poprawy i wzrostu liczebności gatunków zwierząt, ale także pozwoli zachować siedliska priorytetowe i „naturowe”. Renaturyzacja tych terenów możliwa jest poprzez regulację prawną własności. Zmniejszy się penetracja, a grunty wykupione podlegają w Parku ochronie czynnej (patrz zabiegi ochrony czynnej – poniżej). Działania związane z koszeniem i odkrzaczaniem podejmowane są na gruntach KPN głównie przez dzierżawców biorących udział w programach rolnośrodowiskowych. Obecnie tego typu programy są realizowane na około 430 ha gruntów będących własnością Parku. Także na obszarze około 100 ha z dotacji krajowych przeprowadza się koszenia wybranych ekosystemów nieleśnych. Oprócz tego na blisko 90 ha miejscowi rolnicy dzierżawią grunty Parku, przyczyniając się do zachowania bioróżnorodności gatunkowej ekosystemów otwartych. Beneficjent stara się na realizację programów, projektów, aby przeprowadzać zabiegi koszenia, odkrzaczania w sposób najbardziej optymalny dla zachowania nie tylko cennych siedlisk, ale także ptaków, motyli (stąd opisane powyżej przedsięwzięcie „Motylowe Łąki”), projekt WykupKPN (poprawa bioróżnorodności ekosystemów otwartych głównie poprzez cykliczne wykaszanie) i przede wszystkim niniejszy projekt z funduszy LIFE+, który umożliwi zastosowanie poszczególnych działań renaturyzacyjnych w sposób niepowtarzalny na danym obszarze. Taki sposób, po przeprowadzonym monitoringu, pozwoli na wybranie najlepszej metody ochrony danego terenu w przyszłości. Pewnym sposobem na zachowanie gatunków i siedlisk priorytetowych i „naturowych” są także programy rolnośrodowiskowe przeprowadzane przez miejscowych rolników. Jednak programy te realizowane są głównie poza obszarem Natura 2000 w otulinie Kampinoskiego Parku Narodowego. W ostatnich latach obserwuje się także zahamowanie tendencji porzucania rolniczego gospodarowania gruntem ze względu na prowadzony program dopłat unijnych. Jednak te działania przyczyniają się także do przenawożenia, osuszania, wypalania traw i przeprowadzania prac polowych np. w terminach lęgu ptaków. Wewnątrz Puszczy na gruntach prywatnych dominuje ekstensywne, małoobszarowe, tradycyjne rolnictwo. Miejscowym rolnikom, często w podeszłym wieku, wychowanym na tradycyjnym gospodarowaniu ziemią, przekazywanym od pokoleń, trudno zmienić mentalność i sposoby prowadzenia prac rolniczych. Nie znamy konkretnej skali określającej stopień korzystania z programów rolno-środowiskowych przez lokalnych rolników. Rolnictwo w Parku, ze względu na słabe klasowo gleby jest w zaniku. Nie widać większego zainteresowania utrzymywania tradycyjnego rolnictwa w Parku. Rozdrobnienie gospodarstw i ich wielkość oraz zatrudnienie właścicieli nieruchomości w sektorze pozarolniczym, powoduje porzucanie rolniczego gospodarowania ziemią. Obserwuje się za to zwiększoną chęć zabudowywania prywatnych nieruchomości.

Identyfikacja innych ważnych zagrożeń:

- Pogłębianie się deficytu wodnego w Puszczy Kampinoskiej - obszaru Natura 2000. Szachownica własności nie pozwala na prowadzenie odbudowy właściwych stosunków wodnych w Puszczy z powodu możliwości zalania gruntów prywatnych. Niszczony są również tamy bobrowe, a także narastają żądania pogłębienia i wykaszania cieków wodnych dla przyspieszenia spływu wód powierzchniowych. Dotyczy to głównie obszarów przyległych do rzeki Łasica i Kanału Zaborowskiego;
- Urbanizacja wnętrza obszaru Natura 2000 w związku z przeciągającym się w czasie programem wykupu gruntów, wzrastające żądania samorządów lokalnych i mieszkańców o

wyłączenie całych wsi lub ich dużych części z granic Parku (a tym samym z obszaru Natura 2000) i przeznaczenie ich pod zabudowę. Jako że pozostałe do wykupienia grunty tworzą szachownicę własności z gruntami Skarbu Państwa, fakt dopuszczenia do zabudowy zniweczy dotychczasowe działania prowadzenia właściwej ochrony przyrody w Puszczy. Powyższe zagrożenie identyfikuje się jako jedno z największych zagrożeń dla fauny i flory Parku. Renaturyzacja wykupionych gruntów przyczyni się znacznie do ograniczenia negatywnych skutków związanych z antropopresją i antropogenizacją terenów najwyższej formy ochrony w Polsce. Wykupy prowadzone są na terenie całego obszaru Natura 2000 „Puszcza Kampinoska”, w większości w jego pasach bagiennych, niezwykle ważnych dla całej przyrody Parku;

- Utrata powiązań przyrodniczych w wielu rejonach Puszczy; zabudowa i ogrodzenia powodują ograniczenie przemieszczania się zwierząt;

- Zaśmiecanie, niekontrolowana penetracja, pożary, kłusownictwo, zbieractwo runa leśnego itp. to zagrożenia na obszarze całej Puszczy Kampinoskiej, którym sprzyja mozaika własności;

- Odstąpienie od wykupu nieruchomości i pozwolenie tym samym na sprzedaż osobom postronnym staje się realnym zagrożeniem „wtórna” zabudową obszarów wykupywanych. Straty dla przyrody mogą być olbrzymie, trudne aktualnie do oszacowania, mogące doprowadzić do utraty większości wartości przyrodniczych Natura 2000 „Puszcza Kampinoska”.

PREVIOUS CONSERVATION EFFORTS IN THE PROJECT AREA AND/OR FOR THE HABITATS / SPECIES TARGETED BY THE PROJECT

Obszar objęty projektem stanowi najwyższą formę ochrony przyrody w Polsce zgodnie z ustawą o ochronie przyrody (Kampinoski Park Narodowy), a także jest obszarem specjalnej ochrony z dyrektyw unijnych (PLC140001). Decyzją międzynarodowego gremium MaB UNESCO od roku 2002 jest Rezerwatem Biosfery "Puszcza Kampinoska". Park jest również Europejską Ostoją Ptaków oraz obszarem specjalnej ochrony ptaków i specjalnej ochrony siedlisk w ramach systemu Natura 2000.

Na terenie Puszczy Kampinoskiej Kampinoski Park Narodowy (KPN) zgodnie z ustawą prowadził i prowadzi działania ochronne w obszarach ochrony ścisłej (OOS), czynnej i krajobrazowej. Działania te zgodne były i są z planem ochrony KPN, a z uwagi na to, iż plan ten stracił swoją ważność, działania opierają się o zapisy merytoryczne planu i są potwierdzane corocznie przez Ministra Środowiska w formie akceptacji corocznych zadań ochronnych. Wszystkie planowane zadania są corocznie opiniowane przez Radę Naukową Parku. Obecnie w Parku trwają prace nad nowym Planem ochrony.

Ochrona czynna w OOS sprowadza się tylko i wyłącznie do usuwania drzew zagrażających życiu i zdrowiu turystów na szlakach turystycznych, naprawie urządzeń turystycznych, ochronie przeciwpożarowej, właściwym utrzymaniu szlaków turystycznych.

W obszarach ochrony czynnej są to zabiegi:

1) Renaturyzacji zgodnie z potrzebami ochrony przyrody wykupowanych gruntów prywatnych położonych w obszarze Puszczy Kampinoskiej poprzez przeznaczanie ich do naturalnej sukcesji, zalesień, wykaszania a w przypadku wykupu gruntów zabudowanych - likwidacji siedlisk.

2) Przebudowy drzewostanów, zabiegów pielęgnacyjnych upraw, młodników, starszych drzewostanów; w celu wzbogacenia składu gatunkowego lasów, dokonano restytucji modrzewia polskiego, cisa pospolitego, jawora oraz buka zwyczajnego, drzew, które występowały tu poza granicami zwartego zasięgu na wyspowych stanowiskach.

3) Utrzymanie powierzchni otwartych (np. cennych florystycznie łąk, czy też ważnych min. dla ptaków i motyli) poprzez wykaszanie i odkrzaczanie. Obecnie na terenie Puszczy Kampinoskiej wykaszane jest około 620 ha łąk rocznie.

4) Reintrodukcja rzadkich i chronionych gatunków roślin i zwierząt (np. łoś, ryś, bóbr, cis, rośliny zielne); łoś został wprowadzony w roku 1951, bóbr w roku 1980, a ryś w roku 1992.

Ryś (*Lynx lynx*) jest gatunkiem reintrodukowanym do Puszczy Kampinoskiej. Pierwsze osobniki zostały wypuszczone na początku lat 90-tych XX w. Rysie, które trafiały do puszczańskich ekosystemów wyposażane były w obroże z nadajnikami telemetrycznymi, co m.in. pozwalało udzielać osobnikom chorym lub/i wykazującym tendencję do polowania na inwentarz domowy pomocy. W celu zapewnienia maksymalnego powodzenia projektu zwierzęta służące reintrodukcji przechodziły okres adaptacji w specjalnie skonstruowanej woliery. Utworzono szereg materiałów informacyjnych o projekcie reintrodukcji i dokładano starań by odbiór tego przedsięwzięcia przez lokalną społeczność był jak najlepszy. Ewentualne straty ponoszone przez lokalnych rolników w inwentarzu domowym w wyniku aktywności łowieckiej rysia były na bieżąco rekompensowane ze środków Skarbu Państwa. Sukcesywnie prowadzony program wykupu gruntów pozwolił na zmniejszenie fragmentacji środowiska i antropopresji tym samym stwarzając możliwość rozwoju populacji rysia. Bez rozpoczęcia procesu wykupów odtworzenie populacji rysia byłoby niemożliwe.

Bóbr (*Castor castor*) jest również gatunkiem reintrodukowanym na teren KPN. Pierwsze bobry wypuszczono na ten teren w latach 80-tych XX w. pomagając im zasiedlić ten teren poprzez skonstruowanie sztucznego żeremia. Kampinoskiej populacji tego gatunku z pewnością służyły wszelkie działania mające na celu poprawę stosunków wodnych (budowa przetamowań itp.) W celu minimalizacji ewentualnych konfliktów, które działalność bobrów może wywoływać Skarb Państwa wypłaca odszkodowania za uczynione przez bobry szkody.

Wydra (*Lutra lutra*) gatunkowi temu służyły dotychczas wykonane działania, których efektem była poprawa stosunków wodnych w Puszczy Kampinoskiej oraz zabiegi służące utrzymaniu połączeń ekologicznych pomiędzy KPN a dolinami Wisły, Bzury i Utraty. Do utworzenia odpowiednich warunków bytowania dla tego gatunku z pewnością przyczyniła się działalność bobrów.

Kumak nizinny (*Bombina bombina*), traszka grzebieniasta (*Triturus cristatus*) gatunkowi temu służyły dotychczas wykonane działania, których efektem była poprawa stosunków wodnych w Puszczy Kampinoskiej. Do poprawy stanu poznania płazów KPN przyczyniły się zorganizowane w roku 2008 warsztaty herpetologiczne w ramach, których m.in. skontrolowano zbiorniki wodne oraz uzyskano dane na temat liczebności i miejsc rozrodu płazów na terenie KPN i jego strefy ochronnej.

W latach 2001–2005 r dokonano nasadzeń roślin zielnych w ramach reintrodukcji, która objęła 5 gatunków: naporstnicę zwyczajną, szalwię łąkową, sasanekę łąkową, zawilca wielkokwiatowego oraz orlika pospolitego. Rośliny wysadzano i wysiewano na wybranych uprzednio poletkach zlokalizowanych na siedliskach zapewniających warunki odpowiadające wymaganiom gatunków. Obecnie, co roku prowadzi się obserwację wysadzonych roślin na wszystkich poletkach;

5) Mała retencja wodna, prowadzone są zabiegi hydrotechniczne w celu poprawy warunków wodnych, m.in. w 2007 r. wybudowano lub naprawiono 21 przetamowań ziemnych na małych rowach, spowalniających odpływ wód wiosną.

6) Zagospodarowanie turystyczne.

7) Monitoring przyrodniczy siedlisk, flory i fauny. Od 2001 r. prowadzony jest na terenie Puszczy Kampinoskiej monitoring zbiorowisk leśnych. W tym celu, co 5 lat prowadzone są badania glebowe, pomiar drzew i inwentaryzacja roślinności na 52 czteroarowych stałych powierzchniach usytuowanych w różnych częściach Puszczy, obejmujących wybrane typy siedlisk i reprezentujących rozmaite zespoły roślinne. Systematycznie prowadzony jest monitoring gatunków roślin chronionych, rzadkich i zagrożonych w celu śledzenia stanu ich populacji, wykrywania możliwych zagrożeń i planowania ewentualnych zabiegów ochronnych. Co roku wykonywany jest monitoring ptaków szponiastych, poprzez kontrolę wszystkich znanych gniazd, ocenę sukcesu lęgowego. Również prowadzony jest coroczny monitoring ptaków lęgowych zamieszkujących tereny podmokłe i łąki, na wytypowanych stałych powierzchniach badane jest rozmieszczenie i zagęszczenie par poszczególnych gatunków. Dodatkowo prowadzony jest monitoring ptaków na stałych powierzchniach pohuraganowych oraz w olsach a także monitoring poszczególnych gatunków

wymienionych w Dyrektywie Ptasiej (dzięcioły, derkacz, muchołówka mała). Na stałych powierzchniach jest prowadzony monitoring owadów podlegających ochronie i ujętych w Dyrektywie Siedliskowej Natura 2000. W okresie zimowym jest prowadzony monitoring dużych ssaków polegający na tropieniach na śniegu.

8) Monitoring wód - w celu określenia zaistniałych zmian konieczne jest prowadzenie stałego monitoringu wód podziemnych i powierzchniowych. Monitoring taki prowadzony jest na terenie Puszczy Kampinoskiej od roku 1998. Sieć obejmuje 56 piezometrów. Pomiar prowadzone są manualnie co 2 tygodnie.

9) Ochrona przeciwpożarowa.

Realizacją powyższych działań zajmują się komórki organizacyjne KPN. Są to głównie: Dział Ochrony Przyrody, Dział Gospodarki Przestrzennej z Zespołem ds. Gospodarki Gruntami i Wykupu Nieruchomości (koordynacja działań ochronnych, wykup i gospodarka gruntami Parku), Dział Nauki i Monitoringu Przyrody, służby terenowe parku narodowego (miejscowi nadleśniczy, leśnicy i podleśniczy), pracownicy Gospodarstwa Pomocniczego przy KPN, Zakłady Usług Leśnych, podmioty zewnętrzne (dzierżawcy, firmy przeprowadzające rozbiórki) oraz Pion zabezpieczeń prawnych, organizacyjnych, materialnych, personalnych, finansowych i technicznych podstaw funkcjonowania KPN (m.in. Dział Finansowy, Sekcja Inwestycji, Transportu, Administracji, Kadr). Zgodnie z przepisami polskiego prawa (ustawy o ochronie przyrody) parkiem narodowym zarządza dyrektor parku, który jednocześnie reprezentuje Skarb Państwa w obrocie cywilno-prawnym zarządzanego mienia.

W obszarach ochrony krajobrazowej prowadzony jest wykup gruntów prywatnych zgodnie z programem wykupów gruntów w Puszczy Kampinoskiej. Dla ochrony wyjątkowych walorów przyrodniczych tego obszaru przed zagrożeniami wynikającymi z położenia w Puszczy Kampinoskiej blisko 70 wsi oraz intensywnej urbanizacji wokół Puszczy (bezpośrednie sąsiedztwo aglomeracji warszawskiej), od roku 1975 prowadzony jest program wykupu gruntów prywatnych położonych w Puszczy. Na dzień 31.07.2009 r. przejęto na rzecz Skarbu Państwa i przeprowadzono zabiegi renaturyzacji w Puszczy Kampinoskiej na powierzchni ok. 11200 ha (tj. 80% planowanej powierzchni, w tym 2 250 ha lasów). Wykupiono około 970 gospodarstw zabudowanych, zalesiono 4870 ha, do sukcesji naturalnej przeznaczono ok. 3200 ha, natomiast rolniczo użytkuje się ok. 800 ha. Od początku programu wykupu zawarto ok. 3780 aktów notarialnych. Pozostało do wykupienia około 2730 ha. Wykupem nieruchomości, wraz z ewidencjonowaniem ich zajmuje się w Parku Zespół ds. Gospodarki Gruntami i Wykupu Nieruchomości.

Wykup nieruchomości przyczynił się do poprawy stanu siedlisk następujących gatunków: Derkacz (*Crex crex*), dotychczas poprawę stanu siedliska dla derkacza prowadzono poprzez stosowanie koszeń łąk, wykonywanych w odpowiednim terminie (po okresie lęgowym i wychowu piskląt) oraz poprzez analizę fitosocjologiczną siedlisk i sposobów użytkowania gruntu. Na wykupionych dotychczas gruntach wyeliminowano koszenia zbyt wczesne oraz kilkukrotne koszenia w ciągu roku, co zapobiega zabijaniu młodych i dorosłych ptaków.

Orlik krzykliwy (*Aquila pomarina*), to ptak szponiasty polujący na otwartych terenach w pobliżu lasów. Na skutek dotychczasowych wykupów gruntów nastąpiła eliminacja takich zagrożeń jak płoszenie polujących ptaków lub ptaków na gnieździe w niewielkich zadrzewieniach śródpolnych. Jedną z przyczyn spadku liczebności tego gatunku jest zarastanie gruntów nieużytkowanych, na skutek porzucania ich przez gospodarzy. Program wykupu gruntów stworzył możliwość ponownego wykaszania łąk przez KPN, co poskutkowało zwiększeniem bazy pokarmowej dla orlika (gryzonię, gady, płazy). Dodatkowo wprowadzenie projektu małej retencji poskutkowało zwiększeniem ilości obszarów wilgotnych, na których orliki zdobywają pokarm w postaci płazów i gryzoni.

Gąsiorek (*Lanius collurio*), jarzębatka (*Sylvia nisoria*). Spadek liczebności tych gatunków był notowany w miejscach, gdzie gospodarze porzucali tereny uprawne i następowało wkroczenie lasu. Z drugiej strony na gruntach, gdzie gospodarze wprowadzili intensywne

wykaszenie lub orkę, likwidując miedze i zarośla, gąsiorek i jarzębatka wycofywały się, gdyż gatunki te gniazda zakładają w krzewach. Projekt wykupu gruntów pozwolił w miejscach wymagających odkrzaczenia usunąć namiar roślinności sukcesyjnej, jednocześnie w innych, gdzie gospodarka rolna była zbyt daleko posunięta, na pozostawienie miedz i stref ekotonu do sukcesji naturalnej.

Błotniak łąkowy (*Circus pygargus*) – gatunek bardzo nieliczny na terenie Parku, związany z terenami rolniczymi – łąkami i gruntami uprawnymi. Jest to gatunek gnieźdzący się na ziemi, późno wyprowadzający legi, dlatego w przypadku intensyfikacji koszenia (zbyt wczesny termin koszenia) niszczone są gniazda z Nielotnymi pisklętami. Zagrożeniem dla tego gatunku jest również zaprzestanie użytkowania łąkarskiego terenu, gdyż wysoka roślinność uniemożliwia ptakom polowanie i powoduje wycofywanie się gatunku. Dotychczas stosowane na wykupionych terenach działania ochronne polegające na późnym koszeniu łąk ułatwiają błotniakowi pomyślne wyprowadzenie lęgu oraz zapewniają istnienie odpowiednich żerowisk.

Bąk (*Botaurus stellaris*) – gatunek nieliczny, gnieźdzący się w płatach trzcinowisk i szuwaru wysokiego wokół długookresowych rozlewisk i zbiorników wodnych. Wykup gruntów prywatnych pozwala na realizację działań ochronnych polegających na spowolnieniu spływu wód, co poprawia stan siedlisk łągowych tego gatunku. Wykup gruntów i późniejszy nadzór Straży Parku nad nimi ogranicza penetrację tych obszarów przez ludzi i zapobiega ich niszczeniu w wyniku podpalania czy pozyskiwania trzciny.

Żuraw (*Grus grus*), bocian czarny (*Ciconia nigra*), bielik (*Haliaeetus albicilla*) – są to gatunki unikające w okresie łągowym terenów penetrowanych przez ludzi. Wykupy gruntów prywatnych i późniejszy nadzór służb terenowych nad nimi ograniczając niekontrolowaną penetrację terenu zwiększa jego atrakcyjność dla tych gatunków. Ponadto realizowane są na nich działania ochronne polegające na spowolnieniu spływu wód, co także wpływa na jakość siedlisk łągowych żurawia i bociana czarnego, zwiększenie bazy żerowej, a w przypadku żurawia – także ograniczenie drapieżnictwa gniazdowego.

Czerwończyk fioletek (*Lycaena helle*), czerwończyk nieparek (*Lycaena dispar*) i modraszka telejus (*Maculinea telejus*) – są to gatunki motyli bytujące na wilgotnych łąkach. Wykupy gruntów prywatnych i późniejsze je użytkowanie w formie wykaszania poprawi stan zachowania tych gatunków i ich siedlisk w granicach KPN. W przeszłości takie działania na obszarze parku były wdrażane w ramach projektu LIFE06/NAT/PL/000100 „Motylowe Łąki” koordynowanego przez Regionalne Centrum Ekologiczne na Europe Środkową i Wschodnią, oddział regionalny w Polsce z biurem w Warszawie. Wówczas objęto ochroną poprzez wykaszanie i odkraczanie około 85 ha siedlisk w/w gatunków motyli.

Zalotka większa (*Leucorrhinia pectoralis*) – jest to gatunek ważki zasiedlający drobne zbiorniki wodne i torfianki. Wykup gruntów prywatnych pozwoli na zachowanie zbiorników, w których następuje rozwój gatunku.

Wykup gruntów prowadzony od 1975 roku przyczynił się do ochrony całości przyrody Puszczy Kampinoskiej, a patrząc z perspektywy czasu (rozrastającej się Warszawy i presji urbanizacyjnej) jest kluczowym działaniem na rzecz zachowania walorów przyrodniczych, w tym cennych z punktu widzenia UE siedlisk i gatunków. Obecnie, w 2010 r., na terenie KPN wykaszane jest około 800 ha łąk, przy całkowitej powierzchni łąk i pastwisk w KPN wynoszącej nieco ponad 3300 ha. Zabiegi te możliwe są dzięki przeprowadzeniu wykupów.

Dla ochrony ciepłolubnych muraw napiaskowych *6120-1 w latach 2000 i 2001r. eksperymentalnie powiększono luki w drzewostanie sosnowym na Górze Łużowej (oddz. 111Ah,i), w celu poprawy warunków świetlnych. Zabieg przeprowadzono ze środków własnych.

Siedliska hydrogeniczne takie jak: łągi olszowo-jesionowe *91E0, bory bagienne *91D0 i niżowe torfowiska wysokie *7110, torfowisk przejściowych i trzesawisk 7140 są chronione poprzez działania mające na celu podniesienie poziomu wód gruntowych. Były to zabiegi małej retencji, realizowane w ramach dotacji zewnętrznych.

Siedliska leśne, takie jak grądy 9170, łągi 91E0, bory bagienne *91D0 są chronione biernie i najlepiej zachowane płaty objęte są ochroną ścisłą.

EU ADDED VALUE OF THE PROJECT AND ITS ACTIONS

Realizacja projektu przyczyni się do zachowania różnorodności biologicznej obszaru Natura 2000 (PLC140001 „Puszcza Kampinoska” na powierzchni 37640,49 ha), a co za tym idzie obszaru chronionego o randze europejskiej. Dotyczy to głównie utrzymania na odpowiednim poziomie stanu ochrony gatunków i siedlisk priorytetowych a jednocześnie szeregu innych gatunków „naturowych”. W wyniku realizacji programu z funduszy LIFE+ zostanie przywrócone przyrodzie około 200 ha gruntów leśnych, rolniczo użytkowanych i zabudowanych. Planuje się zlikwidować (poprzez rozbiórkę) 18 gospodarstw zabudowanych stanowiących wraz z obiektami budowlanymi (budynkami, ogrodzeniami, itp.) istotną barierę w przemieszczaniu się głównie zwierząt. Likwidacja gospodarstw na powierzchni około 2 ha przyczyni się do zmniejszenia penetracji gruntów prywatnych. Zmniejszy się ilość mieszkańców o około 65 osób. Renaturyzacja na gruntach wykupionych w ramach projektu, związana będzie z zabiegami zalesiania – na około 20 ha, „wspomagania” naturalnej sukcesji na 80 ha. Przeprowadzenie zabiegów odkrzaczania i koszenia planuje się na powierzchni około 130 ha, w tym na powierzchni około 98 ha gruntów wykupionych w ramach projektu. Większa powierzchnia zabiegów koszenia i odkrzaczania w stosunku do wykupionej powierzchni w ramach projektu, wynika z przeprowadzenia zadania w sposób kompleksowy. Trudno skupiać się tym samym tylko na nieruchomościach wykupionych w ramach projektu. Można przecież działaniom renaturyzacji poddać obszary już wcześniej nabyte przez beneficjenta. Zaniechanie działań renaturyzacji utrudni przeprowadzenie działań ochronnych w sposób kompleksowy i optymalny dla gatunków i siedlisk priorytetowych i naturowych. Będzie wzrastała penetracja gruntów wewnątrz Puszczy Kampinoskiej. Nadal zostaną utrzymane (a nawet będą wzrastały) bariery utrudniające migracje zwierząt, zachowana zostanie na niezmiennym poziomie. Nadal będą przeprowadzane zabiegi rolnicze na gruntach prywatnych w sposób zagrażający przyrodzie. Brak funduszy ze środków LIFE+ oraz niedoskonałość polskiego prawa, może zwiększyć presję urbanizacyjną obszaru Natura 2000.

BEST PRACTICE / INNOVATION / DEMONSTRATION CHARACTER OF THE PROJECT

LIFE+ Nature projects must complete best practice and/or demonstration
 LIFE+ Biodiversity projects must complete demonstration and/or innovation

BEST PRACTICE:

W celu osiągnięcia strategicznego celu przedsięwzięcia, jakim jest ochrona zasobów przyrodniczych: siedlisk i gatunków priorytetowych i „naturowych”, Park prowadzi m.in. ochronę czynną poprzez renaturyzację obszarów wykupionych w Puszczy Kampinoskiej. Procedury renaturyzacji tych obszarów są prowadzone na obszarze Natura 2000 od 1975 roku. Tym samym wieloletnie doświadczenie w prowadzeniu tego programu, pozwala na eliminację przeszkód natury administracyjno-formalnej oraz prawnej. Dotychczas przeprowadzono zabiegi renaturyzacji na ok. 11200 ha gruntów wykupionych (prawie 80% założonego programu wykupu). Na rzecz Skarbu Państwa przejęto około 970 gospodarstw zabudowanych, eliminując tym samym sztuczne bariery w przemieszczaniu zwierząt i zmniejszając penetrację wnętrza Puszczy Kampinoskiej. Opisana w działaniach i środkach procedura renaturyzacji gruntów wykupionych jest metodą sprawdzoną i skuteczną, gwarantującą racjonalne wykorzystanie środków finansowych. Wybór rzeczoznawcy majątkowego zabezpiecza obiektywność wyceny nieruchomości, a wieloletnia praca z notariuszami i urzędami administracji samorządowej i państwowej (starostwa, urzędy skarbowe, sądy powszechne itp.) zapewnia skuteczną i płynną realizację procedur wykupu.

Grunty wykupione, które przechodzą na własność Skarbu Państwa, a ich trwałe zarząd wpisany jest w księgach wieczystych, mogą być poddane zabiegom ochrony czynnej w Puszczy Kampinoskiej – Obszarze Natura 2000 (PLC140001 „Puszcza Kampinoska”). Również sama renaturyzacja gruntów wykupionych jest przeprowadzana zgodnie z potrzebami siedlisk i gatunków. Działania te poparte są wieloletnim doświadczeniem i wiedzą naukową pracowników Parku oraz innych instytucji (naukowych i państwowych). Od początku realizacji działań renaturyzacji gruntów wykupionych wszelkie gremia państwowe i naukowe (w tym autorzy Planu Ochrony KPN) stwierdzają, że dla realizacji ochrony zasobów przyrodniczych, wykupy gruntów prywatnych są **podstawowym (najważniejszym) zadaniem ochrony czynnej** realizowanym w KPN, w realiach sąsiedztwa Warszawy i intensywnej urbanizacji wokół Puszczy Kampinoskiej. Bezpośrednio zapewniają ochronę walorów przyrodniczych, umożliwiając jednocześnie realizację działań terenowych służących ochronie gatunków i siedlisk. Centralne położenie w układzie podstawowych powiązań przyrodniczych kraju daje Puszczy Kampinoskiej rangę węzła ekologicznego najwyższego rzędu. KPN pod względem takiej realizacji zabiegów ochrony czynnej przyrody nie ma odpowiednika w Europie. Rozwiązania przyjęte w KPN mogą służyć przykładem i doświadczeniem innym jednostkom zajmującym się ochroną przyrody. Kontynuacja działań renaturyzacyjnych na gruntach wykupionych w Puszczy Kampinoskiej ma także ogromne znaczenie społeczne. W przypadku zahamowania, czy wręcz zaniechania procedur „wykupowych”, pod wpływem zniecierpliwionej społeczności lokalnej, władze lokalne również zaczynają mówić o dopuszczeniu zabudowy mieszkaniowej w Puszczy Kampinoskiej, skoro „ochrona przyrody” nie chce wywiązać się z programu, który został dla tego obszaru przyjęty. Niezależnie od walorów przyrodniczych i społecznych obszar Natura 2000 (PLC140001 „Puszcza Kampinoska”), na którym znajduje się KPN ma ogromne znaczenie klimatyczne dla aglomeracji warszawskiej będąc „producentem” czystego nawiewanego nad miasto powietrza.

DEMONSTRATION:

Wykonanie w ramach projektu meta-modelu umożliwi dokładne rozpoznanie obszaru objętego projektem, pozwoli na wyznaczenie mikroform rzeźby – także potencjalnych miejsc występowania gatunków i siedlisk priorytetowych i „naturowych”. Dane ze skaningu laserowego wykonane metodą LiDAR umożliwią pozyskanie informacji o wysokości szaty roślinnej bardzo pomocną przy wyznaczaniu miejsc przeznaczonych do koszenia i określenie szczegółowej hipsometrii terenu i opracowanie mapy wysokości szaty roślinnej. Wykorzystanie powyższej technologii pozwoli na określenie działań renaturyzacyjnych (takich jak koszenia, odkrzaczania, wykonanie podtopień) na gruntach wykupionych. W przyszłości stworzony model pozwoli na ukierunkowane działania, tak aby zachować i przyczynić się do wzrostu populacji gatunków i dynamiki rozwoju siedlisk priorytetowych i „naturowych”.

EFFORTS FOR REDUCING THE PROJECT'S "CARBON FOOTPRINT"

W przypadku realizacji projektu nie są przewidziane żadne racjonalne rozwiązania techniczne dotyczące zużycia energii. W związku z powyższym, realizacja zadania nie wiąże się ze wzrostem poziomu CO₂, a wręcz odwrotnie, jako że część gruntów będzie zalesiona i poddana sukcesji naturalnej powstaną obszary leśne akumulujące większe zasoby CO₂ niż ekosystemy pól uprawnych i łąk. Zmniejszenie liczby stałych mieszkańców (o około 65 osób) na gruntach wykupionych, a w dalszej kolejności renaturyzowanych, powoduje zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych powstałych w wyniku spalania w piecach paliw stałych, zmniejszenie emisji zanieczyszczeń powietrza transportu publicznego i prywatnego. Nastąpi także zmniejszenie ilości

wypalanych łąk (w ha) oraz innych nieczystości stałych powodujących wzrost CO₂ w atmosferze.

EXPECTED CONSTRAINTS AND RISKS RELATED TO THE PROJECT IMPLEMENTATION AND HOW THEY WILL BE DEALT WITH (CONTINGENCY PLANNING)

Mieszkańcy Puszczy Kampinoskiej tworzą specyficzną społeczność, która pomimo trudności związanych z dostępem do mediów, ośrodków opieki medycznej, sklepów, odległości do miejsc pracy, jest mimo wszystko przywiązana do swojej ziemi. Liczba ludności zamieszkałej na terenie Parku w obszarach przeznaczonych do wykupu na 2008 rok wynosiła 1822 osoby (wg informacji z gmin). Bardzo dokładna analiza sytuacji pozostających i funkcjonujących gospodarstw rolnych była wykazana w roku 1993. Po uwzględnieniu zmian z okresu 1993-2009 wynika, iż do wykupu pozostało jeszcze:

- około 660 budynków mieszkalnych;

- około 500 gospodarstw;

- około 960 pozostałych budynków gospodarczych (obory, stodoły, garaże itp.).

Przeprowadzone sondaże wśród mieszkańców wsi puszczańskich dotyczyły opinii m.in. nt. warunków życia, zadowolenia, współpracy i kontaktów z KPN. Sondaże były przeprowadzane w ramach prac nad powstającym planem ochrony dla KPN. Część mieszkańców wg aktualnej oceny nie zamierza na razie opuszczać terenów zamieszkania. Stanowisko to zmienia się w miarę zaawansowania wykupów, wyludniania się wsi i zmiany warunków życiowych. Badania szczegółowe (opracowane i do których możemy być pewność, iż są wiarygodne) były przeprowadzane w roku 1996 podczas tworzenia planu ochrony dla Kampinoskiego Parku Narodowego. Badanie składało się wtedy z dwóch części, pierwsze stanowiło wywiad kwestionariuszowy, prowadzony przez ankieterów wśród mieszkańców gmin KPN. Drugą część stanowiły wywiady z osobami stanowiącymi kluczową rolę w społecznościach lokalnych (sołtysi, księża, nauczyciele i dyrektor KPN). Jednym z badań wśród mieszkańców KPN dotyczył: stosunku mieszkańców KPN do miejsca zamieszkania i gotowości do jego zmiany. 31% respondentów pytanych o gotowość do zmiany zamieszkania zadeklarowało jego zmianę, jeżeli uzyskałaby lepsze warunki życia i pracy w innej miejscowości. 57% wolałoby pozostać we swojej miejscowości, a 12% stanowiły osoby niezdecydowane. Zdecydowanie chętnie wyprowadziłoby się 17% mieszkańców, a 14% raczej by się wyprowadziło. Najbardziej niechętni zmiany miejsca zamieszkania są respondenci z gmin położonych blisko Warszawy – Starych Babic oraz Łomianek. Natomiast wyraźną chęć zmiany miejsca zamieszkania wyrazili mieszkańcy gmin oddalonych już od Warszawy, mających głównie swoje siedliska wewnątrz KPN – Leoncin (52% chętnych), Kampinos (54% chętnych). Płeć nie różnicuje stanowiska w sprawie zmiany miejsca zamieszkania, aczkolwiek największa różnica pomiędzy mężczyznami i kobietami występuje wśród zdecydowanych na pozostanie w swojej miejscowości (59% mężczyzn w porównaniu z 56% kobiet). Najbardziej skłonna do opuszczenia swojego miejsca zamieszkania jest grupa najmłodszych respondentów. Aż 63% takich osób byłoby gotowych przenieść się w inne miejsce, o ile uzyskałaby lepsze warunki życia. Jak można oczekiwać, osoby najstarsze są najbardziej przywiązane do swojego miejsca zamieszkania. Zaledwie 10% takich osób byłoby skłonnych zmienić miejsce zamieszkania, a aż 82% badanych, jest zmianom zdecydowanie przeciwna.

Mając na uwadze krótką charakterystykę demograficzną i obraz społeczeństwa Puszczy Kampinoskiej sklasyfikowano następujące czynniki, które mogą znacząco wpłynąć na realizację projektu w fazie przygotowawczej. Wśród zagrożeń wymienia się:

1) Brak zainteresowania osób prywatnych procesem renaturyzacji i działań ochronnych zasobów przyrodniczych Puszczy Kampinoskiej. Aby realizować program przejęcia gruntów prywatnych, a w dalszej kolejności podjęcia działań ochronnych musi być dobrowolna chęć sprzedaży nieruchomości prywatnej na rzecz Skarbu Państwa w trwałą zarząd Kampinoskiego Parku Narodowego (KPN). W związku z regulacjami prawnymi wykup takich nieruchomości musi odbywać się bez żadnego przymusu ze strony administracji

publicznej i służb KPN. Warunkiem wykupu w dalszej kolejności jest przeznaczenie obszarów wykupionych tylko i wyłącznie do celów ochrony przyrody w Puszczy Kampinoskiej. Dotychczas nie było problemów z zainteresowaniem osób prywatnych i chęci sprzedaży swoich nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa. Na dzień 09.08.2010 r. napłynęło do KPN powyżej 100 podań na wykup powyżej 200 ha gruntów, w tym około 20 zabudowań gospodarczych. Nie ma więc większego zagrożenia związanego z wydatkowaniem planowanej (bądź bardzo zbliżonej) kwoty związanej z wykupem i osiągnięciem rezultatu wykupionych 200 ha gruntów deklarowanych w projekcie.

2) W przypadku złożonych około 100 dobrowolnych deklaracji sprzedaży gruntu na rzecz Skarbu Państwa, dominują głównie deklaracje właścicieli nieruchomości rolnych (niezabudowanych). Szacując, iż jeżeli na jedno gospodarstwo przypada 3-4 osoby, to wśród tych zgłoszonych 20 podań kwestia związana z przesiedleniem, dotyczy około 70 osób. Liczba ta może ulec zmianie, ponieważ gospodarstwa te często nie są zamieszkałe, są opuszczone, w stanie ruiny. Jednak są także przypadki, gdzie w gospodarstwie przebywają osoby wynajmujące, bądź osoby, które nie mają w miejscu zamieszkania oficjalnego meldunku i nie mają możliwości zamieszkania w innym miejscu. W związku z powyższym mogą być problemy z przesiedleniem takich osób, a w dalszej kolejności zaniechanie, na czas bliżej nieokreślony rozbiórki takich siedlisk. Skarb Państwa-KPN nie dysponuje żadnymi lokalami dla tego typu osób. Cena wykupu nieruchomości nie jest uzależniona od ceny gospodarstwa, które sprzedający kupuje, po dokonaniu transakcji kupna-sprzedaży z KPN. Jedynym wyznacznikiem wartości nieruchomości jest tutaj wycena przeprowadzona przez rzeczoznawcę majątkowego. I jest to cena maksymalna, jaką KPN może zapłacić za daną nieruchomość. Natomiast kwotę, jaką dany sprzedający otrzyma za wykup swojego gospodarstwa od Skarbu Państwa-KPN, może przeznaczyć na zakup mieszkania (gospodarstwa) poza parkiem narodowym. Tutaj KPN nie ingeruje, jak ta kwota i w jakim stopniu zostanie przez sprzedającego wydatkowana. To sprzedający ma na uwadze, iż w przypadku wykupu jego gospodarstwa, będzie musiał się przenieść w inne miejsce wraz ze wszystkimi osobami przebywającymi w gospodarstwie. I tak też jest w rzeczywistości, ponieważ osoby deklarujące chęć sprzedaży przenoszą się często do rodziny w innym miejscu, poza Parkiem, bądź przeznaczają środki z wykupu na dokończenie nowych domostw, bądź na inne cele niezwiązane z kwestią mieszkaniową. Nie ma zatem żadnego kryterium wartości gospodarstwa rolnego, do którego sprzedający się przeprowadza. Jednak już na etapie przygotowawczym, zgodnie z doświadczeniem pracowników Parku, można pominąć przypadki, gdzie jest konflikt pomiędzy mieszkającymi w gospodarstwie w kwestii sprzedaży. Wtedy też skupia się na kupnie kolejnego zgłoszonego gospodarstwa. Należy także pokreślić sam fakt, iż społeczeństwo chce sprzedawać swoje grunty, na których wychowywali się, stanowiły ojcowiznę przekazywaną od pokoleń, często ziemie te były „świadkiem” zdarzeń historycznych, osobistych przeżyć, niezwykle ważnych nie tylko dla samych sprzedających, a także dla lokalnej społeczności. Ta część społeczeństwa w pełni angażuje się emocjonalnie i rozumie działania Parku na rzecz działań ochronnych gruntów prywatnych. Chcą sprzedać Państwu, Parkowi, bo wiedzą, że ich „ojcowizna” nie zostanie utracona tylko przeznaczona pod ochronę.

3) Czynnikiem negatywnym jest przeciągający się proces wykupu nieruchomości prywatnych. Osoby, które zgłosiły swoje nieruchomości do sprzedaży, wycofują swoje oferty i tym samym mogą stać się przedmiotem obrotu przez osoby trzecie. W dalszej kolejności następuje spadek zrozumienia dla samej idei prowadzenia zadań ochronnych w Puszczy Kampinoskiej. W wyniku braku dotacji na program wykupu, miejscowa społeczność i lokalne samorządy coraz częściej domagają się rozwiązań mających na celu uświadomienia ich, w jakim stopniu mają być realizowane rzeczywiste działania ochronne na gruntach prywatnych. Bo jeżeli nie są prowadzone żadne działania, to czy jest sens kontynuowania jakichkolwiek działań ochronnych na terenie Puszczy. Może to powodować duże ryzyko zabudowy gruntów prywatnych Puszczy Kampinoskiej, a tym samym zaprzepaszczone zostaną na długi czas zadania renaturyzacji i przewracania przyrodzie obszarów antropogenicznych.

Aby zminimalizować wycofywanie ofert należy maksymalnie skracać czas wykupów, obiektywnie wyceniać zgłoszone nieruchomości, niezwłocznie wypłacać należności za sprzedaną nieruchomość sprzedającemu.

4) Brak dokumentacji niezbędnej w fazie przygotowawczej ze strony sprzedającego może opóźnić proces wykupu danej nieruchomości. Jednak ze względu na duże zainteresowanie samym programem proces wykupu może być rozpoczęty w stosunku do innej nieruchomości. Doświadczenie pracowników zajmujących się procesem przygotowawczym wykupu pozwala na uniknięcie przestojów wynikających z przeszkód natury formalno-administracyjnej. Wieloletnia współpraca służb Parku z organami państwowymi (sądami powszechnymi, urzędami skarbowymi), samorządowymi (gminami, starostwami, wojewodami), notariuszami itp. pozwala na szybkie uzyskanie brakujących wniosków, pozwoleń, bądź też pozwala na wyjaśnienie i wyszukanie rozwiązań problemów własnościowych danej nieruchomości.

5) Próby wyłączenia niektórych obszarów z wykupów i przeznaczenie ich pod zabudowę miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Na tym etapie KPN przede wszystkim nie dopuszcza do takich sytuacji. Sama dobrowolna deklaracja sprzedającego grunt na rzecz Skarbu Państwa, jest argumentem dla Parku, iż miejscowa społeczność chce wyzbyć się swojego gruntu na cele ochrony i renaturyzacji przyrody. Aby zmniejszyć ryzyko wyłączenia obszarów pod zabudowę należy zminimalizować czas wykupu nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa, należy na bieżąco współpracować z samorządami, ciągle informować samorzady o zagrożeniach związanych z ewentualnym przerwaniem procesu wykupu gruntów oraz uświadomić samorzady i społeczeństwo, iż beneficjent ma środki i dotacje na renaturyzację gruntów wykupionych Puszczy Kampinoskiej.

6) Zmiany prawne liberalizujące przepisy ochronne na obszarach Natura 2000 i w parkach narodowych. Czynnikiem na tyle ryzykownym, iż ze względu na brak „twardych” przepisów prawa istnieje obecnie ogromna presja osób wyszukujących luk w prawie (zatrudnionych głównie przez osoby majątne), pozwalających w rezultacie na zabudowę gruntów chronionych Puszczy Kampinoskiej. Bieżące monitorowanie projektów ustaw (w szczególności ustawy o ochronie przyrody i ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym), artykułowanie wniosków, zgłaszanie uwag pozwoli na zagwarantowanie zapisów dających możliwość właściwej ochrony przyrody.

Z formalno-finansowego punktu widzenia zagrożeniami w realizacji projektu mogą wynikać także z:

1) dużych wahań kursu euro utrudniających właściwe wydatkowanie i przepływ funduszy;
2) trudności z uzyskaniem gwarancji bankowych w końcowej fazie projektu (przy braku ostatniej transzy środków LIFE+);
3) trudności z wypłaceniem kosztów poniesionych na zakup nieruchomości w końcowej fazie projektu;

4) możliwość wystąpienia przerw w finansowaniu projektu. Nie powinny być trudności w przypadku zawierania umów kupna-sprzedaży (można je tak rozplanować, gdy jest dotacja na koncie beneficjenta), ale mogą się pojawić przerwy w finansowaniu działań renaturyzacyjnych i rozliczeń z podwykonawcami;

5) Przewidywana zmiany ustawowe, a konsekwencją będzie zmiana jednostki budżetowej Skarbu Państwa – KPN na jednostkę posiadającą osobowość prawną - KPN. Zmiana umowy z dotującym;

4) Czynniki atmosferyczne (przedłużająca się zima, opady, bądź bardzo wysokie temperatury utrudniające wykonywanie działań renaturyzacyjnych);

5) Czynniki ludzkie (choroba koordynatora, trudność w znalezieniu odpowiednich wykonawców prac renaturyzacyjnych, itp.)

Największe problemy mogą wynikać z przeprowadzeniem konkretnych działań ochronnych na gruntach wykupionych. Mamy głównie na uwadze warunki pogodowe, klimatyczne oraz poziom wód powierzchniowych i gruntowych na obszarze objętym wnioskiem. W ostatnim

roku, ze względu na bardzo wysoki poziom wód, spowodowany intensywnymi opadami, nie przeprowadzono m.in. na obszarze 70% zaplanowanych koszeń w ramach programu rolno-środowiskowego. Był to rok bardzo mokry i rzeczywiście podczas trwania projektu mogą się zdarzyć takie sytuacje jak opisane powyżej. Zważywszy na fakt, że zabiegi te będą przeprowadzane głównie na gruntach wykupionych, brano pod uwagę okres zakończenia procesu wykupu i skupiono się tylko na działaniach ochronnych (czyli druga połowa 2013 roku i rok 2014). To jest właśnie ten okres brany pod uwagę dla nieprzewidzianych opóźnień. Niektóre zabiegi będą wykonywane za kilka lat i ich rozpoczęcie nie musi być obciążone punktualnością do jednego roku (tj. w tym samym roku wykup i w tym samym roku zabiegi ochronne).

Beneficjent dołoży wszelkich starań, aby realizacja projektu przebiegała w sposób skoordynowany. W tym celu, już na początku kontakt ze sprzedającymi został nawiązany w sposób bezpośredni (rozmowa na gruncie z właścicielem), bądź też w sposób pośredni. Sposoby te wynikają z:

- mieszkańcy wsi (gospodarstw) mają świadomość, iż zamieszkują tereny przeznaczone do wykupu na rzecz Skarbu Państwa-KPN. Jako, że wykup jest dobrowolny, nikt nikogo nie zmusza do opuszczania swoich ziem. KPN nie może przymuszać nikogo do oddania swojej własności, ale mieszkańcy wiedzą, iż żyją w parku narodowym (w strefie wykupu) i w każdej chwili mogą zgłosić nieruchomość do wykupu;

- właściciel prywatnej nieruchomości chcąc sprzedać nieruchomość kontaktuje się przede wszystkim z pracownikami parku narodowego (KPN). W sposób rzeczowy, klarowny i przejrzysty zachęcany jest do złożenia oferty wykupu i informowany jest przez KPN o procedurze wykupu, czasu oczekiwania, itp. Otrzymuje także informacje, iż grunt wykupiony zostanie przeznaczony pod cele ochronne.

- właściciel prywatnej nieruchomości ma świadomość, bądź jest informowany przez właściwe jednostki samorządowe, notariuszy, bądź pracowników parku, iż park narodowy ma prawo pierwokupu w stosunku do nieruchomości leżących na obszarze parku. Prawo pierwokupu, jak i wykup nieruchomości regulują zapisy obowiązującego prawa. Natomiast w kwestii samego projektu, osoby składające dobrowolną chęć sprzedaży nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa-KPN są obecnie informowane, iż KPN czyni starania o przyznanie dotacji ze źródeł unijnych, z tym że projekt ten jest w fazie przygotowań.

Dzięki funduszom LIFE+ można zapewnić efektywne odwrócenie fragmentacji środowiska, skupując i wypełniając enklawy własnościowe wśród zwartych kompleksów KPN. Wtedy też mając zapełnione (oczywiście nie wszystkie kompleksy), możemy realizować przyjęte zadania ochronne dla utrzymania i zachowania gatunków i siedlisk priorytetowych oraz innych gatunków i siedlisk „naturowych”. Tylko wtedy możemy mieć pewność, iż na tych gruntach jest zaprzestana (bądź ograniczona) penetracja ludzka, likwidowane są bariery dla przemieszczania się zwierząt (w tym gatunków priorytetowych i „naturowych”) oraz można realizować działania renaturyzacyjne związane z realizacją projektu. Oczywiście nie można wyeliminować wszystkich zagrożeń, gdyż do wykupu pozostało około 2730 ha gruntów prywatnych. Jednak pozyskanie z funduszu LIFE+ środków, pozwoli w znacznym stopniu na odtworzenie środowiska przyrodniczego. Jeżeli nie w sposób kompleksowy, to będzie to stanowiło początek tworzenia nowego kompleksu, bądź łączenia ze sobą istniejących zwartych bloków własności Skarbu Państwa KPN.

W przypadku trudności z realizacją wykupu danej nieruchomości, do wykupu będzie przeznaczona kolejna zgłoszona nieruchomość. Natomiast w przypadku kontynuacji wykupów, już niezwiązanych z projektem to sprawa będzie rozpatrywana w momencie kończenia programu wykupów, przy ostatecznym zbilansowaniu niewykupionych gospodarstw i ich układzie przestrzennym.

**CONTINUATION / VALORISATION OF THE PROJECT RESULTS
AFTER THE END OF THE PROJECT**

- Which actions will have to be carried out or continued after the end of the project?

Po zakończeniu projektu beneficjent będzie w ramach działań ochrony czynnej prowadził następujące działania:

- 1) pielęgnacje drzewostanu,
- 2) wykaszanie, odkrzaczanie ekosystemów łąkowych,
- 3) prowadził monitoring przyrodniczy;
- 4) prowadził działania związane z prawidłowym funkcjonowaniem gospodarki wodnej.

Po przejściu osad i podwórzysk gatunki inwazyjne, które pozostały na tych gruntach powinny być usunięte. Zabieg mechanicznego usuwania obcych gatunków roślin przeprowadzony jednorazowo nie ma szans na pełną skuteczność. Musi być powtarzany w następnych latach, także po skończeniu projektu. Prace te byłyby finansowane z krajowych funduszy lub budżetu Państwa.

Beneficjent, własnymi środkami finansowymi, w oparciu o wiedzę i środki zdobyte we wcześniejszych latach i w latach trwania projektu, będzie prowadził działania ochronne gruntów renaturyzowanych. W miarę potrzeb i możliwości będzie starał się także o dodatkowe środki na kontynuowanie programu wykupów by w pełni realizować zadania renaturyzacji. Powyższe działania będą prowadzone nie tylko na gruntach poddanych renaturyzacji w ramach LIFE+, ale i na pozostałych gruntach z terenu Puszczy Kampinoskiej.

- How will this be achieved, what resources will be necessary to carry out these actions?

W przypadku realizacji zabiegów związanych z projektem z chwilą wykupu danej nieruchomości grunt przechodzi w ochronę czynną i wtedy też służby Parku mogą nadzorować, egzekwować i realizować w pełny sposób zadania renaturyzacyjne. Mamy wtedy świadomość, iż te działania ochronne odbywają się w sposób najbardziej optymalny dla zachowania gatunków i siedlisk. Przy możliwości wykonania monitoringu na gruntach KPN, wykonania meta-modelu, możemy zmieniać i proponować inny sposób przeprowadzania zabiegów ochronnych. KPN będzie przeprowadzał w ramach projektu niepowtarzalne dla tej samej nieruchomości zabiegi np. koszenia, zgodnie z przyjętą techniką i zasadami stosowanymi w realizacji programu rolnośrodowiskowego na tego typu siedliskach. Natomiast po zakończeniu projektu, grunty te prawdopodobnie zostaną wydzierżawione, a zadania ochronne będzie realizował z użyciem własnych środków i sprzętu dzierżawca, przy nadzorze służb Parku. Możemy także sami starać o środki na utrzymanie tych siedlisk z innych funduszy, projektów, dofinansowań krajowych (budżetowych) i zagranicznych (głównie unijnych). Także podczas trwania projektu, jak i po jego zakończeniu, pracownicy KPN, będą służyć opinią i radą, zachęcać miejscowych rolników do realizacji programów rolnośrodowiskowych.

- Protection status under national/local law of sites/species/habitats targeted (if relevant)

Ochrona czynna gruntów renaturyzowanych realizowana jest na obszarze najwyższej formy ochrony przyrody w Polsce – w parku narodowym oraz obszarze Natura 2000.

- How, where and by whom will the equipment acquired be used after the end of the project?

Sprzęt zakupiony w ramach projektu przejdzie na własność Skarbu Państwa-Kampinoskiego Parku Narodowego.

Samochód zakupiony w ramach projektu LIFE+ będzie wykorzystany w celu:

- przemieszczania się na poszczególne nieruchomości, bądź kompleksów działek,
- kontrolowania prac pielęgnacyjnych drzewostanów,
- kontrolowania wykaszania i odkrzaczania,
- prowadzenie monitoringu przyrodniczego,
- prowadzenia działań związanych z prawidłowym funkcjonowaniem gospodarki wodnej wymagającej stałej kontroli w terenie

Dodatkowy sprzęt tj. palmtopy z oprogramowaniem, komputery polowe, GPS, dalmierze i lornetki umożliwią precyzyjne przeprowadzenie monitoringu przyrodniczego, wyznaczenie powierzchni do monitoringu i prowadzenie obserwacji na gruncie. Laptopy z oprogramowaniem pozwolą na przygotowanie dokumentacji dotyczącej stanu siedlisk i zwierząt a także analizę danych i kontrolę zmian zachodzących po wykonaniu projektu. Pozwoli to na podejmowanie dalszych decyzji o zasadności wykaszania, odkrzaczania czy pielęgnacji drzewostanu. Stan wiedzy, jaki możemy osiągnąć dzięki prowadzonemu monitoringowi z wykorzystaniem pozyskanego sprzętu i modeli teledetekcyjno-kartograficznych, nie tylko poprawi jakość działań prowadzonych na gruncie, ale i pozwoli na prowadzenie porównawczych badań naukowych, które wykażą znaczenie renaturyzacji po kilku, kilkunastu latach od zakończenia projektu.

- To what extent will the results and lessons of the project be actively disseminated after the end of the project to those persons and/or organisations that could best make use of them (please identify these persons/organisations)?

W ramach rozpowszechniania wiedzy o projekcie przewiduje się:

- wydanie folderów informacyjnych dla turystów, uczniów, studentów, okolicznych mieszkańców odwiedzających Puszcę Kampinoską;
- postawienie 10 tablic przy istniejących ścieżkach edukacyjnych w Puszczy Kampinoskiej;
- rozpowszechnianie wiedzy o projekcie na konferencjach i sympozjach naukowych (postery, referaty);
- rozpowszechnianie wiedzy o projekcie wśród studentów, uczniów szkół średnich w trakcie zajęć edukacyjnych na terenie Puszczy;
- prowadzenie i aktualizacja strony poświęconej projektowi z funduszy LIFE+ do czasu określonym przepisami.

Szacuje się, że wiedzę o projekcie powyższymi drogami rozpowszechniania wiedzy, zostanie przekazana w sposób bezpośredni około 5 tys. osób. Jednak skala ta może ulec wzrostowi w wyniku zwiększenia odwiedzin strony internetowej Parku, ilości turystów na ścieżkach turystycznych, prowadzonych działań renaturyzacyjnych, itp.

LIFE + Nature and Biodiversity

TECHNICAL APPLICATION FORMS

Part C – detailed technical description of the proposed actions

Important note:

- **All calculations and detailed cost breakdowns necessary to justify the cost of each action should be included in the financial forms F. In order to avoid repeating the financial information (with the risk of introducing incoherencies), Part C should only contain financial information not contained in the financial forms (e.g. details explaining the cost per hectare).**
- **All forms in this section may be duplicated, so as to include all essential information.**
- **Each action described should have a clear indication of its physical target (e.g., action 1 will take place in area "X" and/or will target species "Y"). Whenever this is relevant, the location of these actions should also be identified on one or several maps which must be provided in annex (preferably one map per site). Where feasible, a map of each site should be provided that indicates the location of all the actions taking place on that site.**
- **Any action that is sub-contracted should be just as clearly described as an action that will be directly carried out by the beneficiaries.**

DETAILS OF PROPOSED ACTIONS

A. Preparatory actions, elaboration of management plans and/or of action plans

ACTION A.

A1 – Przygotowanie zakupu gruntu

Opis działania

Akcja A1 ma na celu przygotowanie pełnej dokumentacji po kątem sprzedaży nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa w trwały zarząd Kampinoskiego Parku Narodowego. Akcja ta nie będzie generować kosztów z projektu. Najważniejsze w tym etapie jest złożenie dobrowolnej oferty sprzedaży nieruchomości przez osobę prywatną. Następnie po złożeniu dobrowolnej chęci sprzedaży nieruchomości sprzedający informowany jest o dostarczeniu wszelkiej dokumentacji związanej z wykupem tj.:

1. odpis z księgi wieczystej (KW). W przypadku braku odpisu z KW, akt własności ziemi (AWZ). Dokumentacją tą uzyskuje się we właściwym miejscowo sądzie z wydziałem ksiąg wieczystych, bądź w innym miejscu, wskazanym przez notariusza, radcę prawnego;
2. wypis lub wypis z wyrysem z rejestru gruntów. W przypadku odpisu z KW wyrys nie jest potrzebny. Dokumentację tę otrzymuje się we właściwym miejscowo starostwie powiatowym (Ośrodku Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej);
3. informacja o terenie, bądź wypis z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (MPZP). Dokument ten otrzymuje się we właściwym miejscowo urzędzie gminy;
4. jeżeli wymaga tego sytuacja prawna wynikająca z dokumentacji, niezbędne jest postanowienie sądu (np. o darowiźnie, spadku). Dokument otrzymuje się w miejscowym sądzie powszechnym;
5. jeżeli wymaga tego sytuacja prawna wynikająca z dokumentacji, niezbędne jest dostarczenie innej dokumentacji np. stosowne pełnomocnictwo od pozostałych właścicieli nieruchomości w zakresie reprezentowania ich przez sprzedającego nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa podpisane notarialnie; informacje od właściwego miejscowo urzędu skarbowego o niezaleganiu z tytułu niezbędnych opłat i podatków w stosunku do władania i/lub użytkowania nieruchomości przez osobę prywatną; akt zgonu współwłaściciela, bądź byłego właściciela, itp.

W działaniu A1 ustalone są ze sprzedawcą szczegóły formalne np. miejsce sporządzenia aktu notarialnego kupna-sprzedaży nieruchomości, przybliżony termin wykupu nieruchomości, otrzymania należności za nieruchomość, opłaty kaucyjne, itp.

Ze sprzedawcą ustala się także cenę minimalną za daną nieruchomość. Cena ta jest minimalną ofertą sprzedającego, stanowi także wyznacznik dla kupującego w określeniu minimalnych potrzeb kwotowych wynikających z oferty sprzedaży. Jeżeli wycena gruntu przeprowadzona przez biegłego rzeczoznawcę będzie mniejsza niż cena minimalna zadeklarowana przez sprzedającego, sprzedający ma prawo zrezygnować z transakcji sprzedaży nie ponosząc żadnych zobowiązań z tytułu opłat poniesionych na tym etapie przy realizowaniu procedury przygotowawczej. Cena minimalna wynika z analizy cen rynku nieruchomości w danej gminie w danym obrębie ewidencyjnym. Jeżeli jednak cena minimalna znacznie przewyższa realia rynkowe w danym obszarze, kupujący informuje sprzedającego (już na tym etapie), że transakcja kupna może nie dojść do skutku.

Powody, dla których to działanie jest konieczne

Bez dobrowolnej oferty sprzedaży złożonej przez osobę prywatną nie można przeprowadzić w przyszłości żadnych działań renaturyzacyjnych na gruntach prywatnych w Puszczy

Kampinoskiej. Nie można bowiem nikogo przymusić do sprzedaży nieruchomości, gdyż działania takie są bezprawne. Procedura przygotowawcza skupia się na weryfikacji dostarczonych dokumentów pod kątem formalno-prawnym. Weryfikacja ta jest podstawą do prowadzenia dalszej procedury „wykupowej” danej nieruchomości. W przypadku braku dokumentacji sprzedający informowany jest o tym fakcie oraz deklarowana jest pomoc ze strony beneficjenta w uzyskaniu dokumentacji od stosownych instytucji państwowych, samorządowych i sądowych. W przypadku braku ważnych dokumentacji (np. Aktu Własności Ziemi czy odpisu z KW, braku dokumentacji stwierdzających własność danej nieruchomości lub rażąca niezgodność w dokumentacji) powoduje to wykluczenie potencjalnego sprzedawcy nieruchomości prywatnej, bądź na czas określony wstrzymanie procedury „wykupowej” celem uzupełnienia niezbędnej dokumentacji. W przypadku uzyskania pełnej dokumentacji i pozytywnej weryfikacji pod kątem formalno-prawnym dana oferta sprzedaży kwalifikowana jest do dalszej procedury „wykupowej”.

Przeprowadzenie procedur związanych z ustaleniem ceny minimalnej za nieruchomość prywatną jest pewnym zabezpieczeniem dla beneficjenta, gdyż Kampinoski Park Narodowy, jako jednostka budżetowa Skarbu Państwa, musi gospodarować środkami finansowymi powierzonymi przez dotującego zgodnie z prawem i zgodnie z sytuacją rynkową w obrocie nieruchomości w danym czasie i w danym miejscu.

Beneficjent odpowiedzialny za wdrożenie

Analizę dokumentów oraz negocjację ustalenia ceny minimalnej przeprowadza komórka organizacyjna Kampinoskiego Parku Narodowego – Zespół ds. Gospodarki Gruntami i Wykupu Nieruchomości (KPN-GGiWN).

Oczekiwane rezultaty

Z realizacją zadania nie będzie problemów, co wynika z doświadczenia pracowników prowadzących obsługę programu wykupów w Kampinoskim Parku Narodowym. W przypadku otrzymania dotacji na przeprowadzenie zabiegów renaturyzacji gruntów wykupionych, nastąpi z pewnością wzrost zainteresowania sprzedażą ze strony osób prywatnych. Przyjmuje się, że w pierwszym roku realizacji działania (IV kwartał 2011 r.) przeprowadzonych zostanie około 10. negocjacji wstępnych z właścicielami prywatnymi. W roku 2012 tych spotkań będzie około 50, a w ostatnim roku wykupów gruntów w ramach projektu (w 2013) przeprowadzi się około 40 negocjacji wstępnych. Szacuje się, że do ostatecznego wykupu nieruchomości zostanie przygotowanych około 100-120 kompletów dokumentów.

Kalkulacja kosztów

Samo złożenie deklaracji przez osobę prywatną dotyczącą sprzedaży gruntu jest bezpłatne. Sprzedający ponosi koszty administracyjne związane z uzyskaniem wymaganych dokumentów we właściwych urzędach. W ramach projektu zadanie to nie powinno generować żadnych kosztów ze strony beneficjenta, jedynie ewentualny udział koordynatora technicznego w negocjacjach ustalenia ceny minimalnej i kompletowania dokumentacji przygotowawczej może być kosztowe.

A2 – Rozwój GIS i tworzenie meta-modelu

Opis działania

Stworzenie geobazy renaturyzowanych gruntów w obszarach wykupywanych w Puszczy Kampinoskiej zostanie zlecone podmiotowi zewnętrznemu.

Na budowę metamodelu składają się: zakup ortofotomapy / zdjęć lotniczych; aktualizacja bazy danych Natura 2000 – metodą pomiarów GPS oraz analiz ortofotomapy / zdjęć lotniczych; aktualizacja bazy danych ewidencyjnych oraz użytkowania gruntów w oparciu o dane uzyskane z Powiatowych Ośrodków Geodezyjnych; przygotowanie aplikacji

samodzielnej lub w postaci nakładki na oprogramowanie ESRI ARCGIS – migracja baz danych ewidencyjnych, użytkowania gruntów z oprogramowania GEOTAKS; przygotowanie wielodostępowych baz danych poprzez serwery SQL i oprogramowanie ARCGIS Server; wprowadzenie i aktualizacja danych dotyczących przeprowadzonych wykupów; przygotowanie baz danych dla działek ewidencyjnych pozostających do wykupu – w tym określenie roślinności rzeczywistej, potencjalnej oraz siedlisk Natura 2000.

Umowy zlecenia z wykonawcami zewnętrznymi, obejmują wszelkie zadania związane z pracami renaturyzacyjnymi, głównie z wykonaniem działania A2 w terenie z wykorzystaniem pomiarów GPS, obsługi geodezyjnej i wykonania map numerycznych.

Powody, dla których to działanie jest konieczne

Model ten będzie częścią demonstracyjną projektu, ukazującą w sposób analityczny obszary siedlisk priorytetowych i „naturowych” oraz występowania powyższej rangi ochronnej gatunków zwierząt. Model taki będzie powiązany z bazą danych roślinności rzeczywistej i potencjalnej oraz z ewidencyjną bazą danych. Dane numeryczne do tworzenia geobazy będą pochodzić także z obserwacji i monitoringu przeprowadzonego w działaniu E3.

W ramach realizacji zadania wykonana zostanie przestrzenna baza danych, w której przechowywane będą informacje o obszarach cennych, obecnym i docelowym użytkowaniu, prowadzonych działaniach renaturyzacyjnych biorąc pod uwagę strukturę własności gruntów KPN. Tak skonstruowany model pomoże na sprawniejsze zarządzanie pozyskiwanymi danymi, wskaże kierunki ochrony gatunków Natura 2000, pozwoli na wcześniejsze wykrycie i wyeliminowanie zjawisk niepożądanych poprzez określenie kierunków podejmowania konkretnych działań ochronnych.

Beneficjent odpowiedzialny za wdrożenie

KPN przy współpracy z podmiotem zewnętrznym wyłonionym w drodze przetargu.

Oczekiwane rezultaty

1. Opracowanie bazy danych ewidencyjnych, użytkowania gruntów oraz wykupów;
2. Przeniesienie baz danych z monitoringu i danych będących w zasobie KPN i implementacja ich w jednej geobazie;
3. Uszczegółowienie występowania cennych przyrodniczo gatunków roślin i zwierząt poprzez analizę zdjęć lotniczych/ortofotomapy
4. Wykonanie pomiarów GPS na gruntach wykupywanych i poddanych renaturyzacji;
5. Uzyskanie modelu danych do podejmowania konkretnych działań ochronnych;
6. Opracowanie geobazy z zachowaniem relacji między warstwami – zmiana jednego atrybutu wskaże kierunki zmian w innej warstwie.

Ze względu na konieczność szybkiego wdrażania meta-modelu zaplanowano prace nad jego powstaniem już na początku projektu. Już od drugiej połowy 2013 roku chcemy, aby ten model miał już zastosowanie przy pracach renaturyzacyjnych na gruntach wykupionych ze środków projektu. Dane meta-modelu chcemy umieścić na zakupionym sprzęcie komputerowym, tak aby monitoring, foldery informacyjne, raport końcowy i część raportów częściowych opierał się na tych danych numerycznych.

Kalkulacja kosztów

Wyliczenie kosztów dokonano na podstawie rozeznania rynku z dostosowaniem kosztów po sugestjach Komisji Europejskiej

1. Wykonanie geobazy wraz z migracją danych i aplikacją w tym:
 - Serwer z oprogramowaniem bazodanowym – około 8000 €
 - Opracowanie koncepcji i struktury geobazy i modelu analitycznego – około 10000 €
 - Prace programowe – około 7000 €Całość wykonania geobazy – około 25000 €
2. Zakupu ortofotomapy – 3767 €;
3. Zakupu map dodatkowych – 1005 €;
4. Aktualizacja bazy Natura 2000 – 5023 €
5. Pomiary GPS w terenie – 5023 €
6. Umowy bezpośrednie z wykonawcami prac terenowych – 5 023 €
7. Moduł skanująco-drukujący (1 szt.) – 7 500 €
8. Drukarka (1 szt.) – 500 €

LIFE+ Nature & Biodiversity 2010- C1b

B. Purchase/lease of land and/or compensation payments for use rights

B1 – Zakup gruntu

Opis działania

Akcja B1 związana jest z procedurą wykupu nieruchomości prywatnych poprzedzoną działaniem A1. W momencie składania wniosku do oceny Komisji Europejskiej zgłoszonych było około 100 ofert sprzedaży obejmujące powyżej 200 ha gruntów prywatnych w Puszczy Kampinoskiej z około 20 gospodarstwami zabudowanymi. Na dzień dzisiejszy (11.03.2011 r.) mamy blisko 120 dobrowolnych podań wykupu nieruchomości na obszarze około 240 ha, w tym 27 gospodarstw zabudowanych.

Obecnie nieruchomości prywatne znajdujące się na obszarze parku narodowego, zgodnie z polskim prawem, objęte są ochroną krajobrazową. Po ich wykupieniu grunty te przechodzą w ochronę czynną związaną m.in. z działaniami zachowania siedlisk i gatunków priorytetowych i naturowych. Działki prywatne są rozdrobnione. Poza wydzielonymi w parku strefami ochrony krajobrazowej (stanowiące własność prywatną), nieruchomości te tworzą z działkami Parku szachownicę własności. Oczywiście wykupienie w ramach projektu 200 ha nie zapewni całkowitego zredukowania szachownicy własności, ale pozwoli na tworzenie i wypełnianie kompleksów własności Skarbu Państwa-KPN. Umożliwi to w sposób optymalny przeprowadzać działania ochrony czynnej obszarów wykupionych. Owszem, można założyć wykupienie np. 2000 ha gruntów przez 5 lat, ale w tym wypadku jesteśmy uzależnieni od dobrowolnych zgłoszeń sprzedaży prywatnych nieruchomości i otrzymywanych środków finansowych na ten cel.

Stopień zaawansowania wykupów (około 80%) pozwala, na likwidowanie szachownicy własności i wypełnianie zwartych kompleksów gruntów będących we władaniu KPN. W załączeniu przedstawiamy dwie przykładowe mapy wsi leżących na terenie KPN, z ukazaną strukturą własności. Prosimy zwrócić właśnie uwagę na ten aspekt własnościowy, ilość zwartych kompleksów gruntów KPN, prywatnych enklaw wśród gruntów KPN. Mapy te pozwolą także ukazać, w jakim stopniu KPN może w pełni realizować cele ochronne, gdy zostaną wykupione wszystkie nieruchomości. W poszczególnych wsiach stopień zaawansowania wykupu i prowadzonych działań renaturyzacyjnych wynosi od 50 do nawet 100% (średnio 80%). Są miejscowości (np. prezentowana wieś Górki, gmina Leoncin), gdzie stopień zaawansowania wykupu wynosi np. 56%. Informujemy także, że z obszaru tych przykładowych wsi, są złożone deklaracje osób prywatnych z zamiarem sprzedaży nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa-KPN. Nie możemy zaprzestać realizacji tych działań tylko w przypadku rezygnacji ze sprzedaży pojedynczej osoby. Realizowany wtedy będzie wykup w innym miejscu, na terenie KPN. Łączone są wtedy fragmenty własnościowe we wspólne kompleksy (bloki) gdzie indziej. Przyczyniamy się tym samym do przeprowadzenia działań renaturyzacyjnych w sposób kompleksowy chroniąc tym samym gatunki i siedliska w innym miejscu.

Po skompletowaniu wymaganych prawem dokumentów, dana nieruchomość zgłaszana jest do wyceny przez uprawnionego rzeczoznawcę majątkowego. Obecny rzeczoznawca został wybrany w marcu 2009 roku w drodze przetargu na okres 3-ech lat. Po zakończeniu tego okresu, w bieżącym roku, zostanie przeprowadzona kolejna procedura wyboru rzeczoznawcy majątkowego niezależnie od zadań przedsięwzięcia. Cena podana w operacie szacunkowym stanowi cenę wolnorynkową nieruchomości i stanowi maksymalną wycenę nieruchomości, jaką KPN może zaoferować sprzedawcy prywatnemu. Nie ma standardowej ceny za 1 ha gruntu. Różni się ona w zależności od położenia gruntu (względem gminy, dostępu do mediów, drogi, kształtu, ilości i rodzaju naniesień, itp.). Wycenę z uwzględnieniem tych wszystkich czynników określa rzeczoznawca majątkowy sporządzając operat szacunkowy.

Następnie po sporządzeniu operatu szacunkowego określa się ostateczną wartość nieruchomości. Wartość ta ustalana jest na podstawie „Protokołu z negocjacji dotyczących ustalenia ceny ostatecznej wykupu nieruchomości”. Negocjacje odbywają się z udziałem sprzedającego – właściciela bądź współwłaścicieli danej nieruchomości. Ze strony kupującego (KPN) do przeprowadzenia negocjacji ostatecznego ustalenia ceny za daną nieruchomość zostali powołani pracownicy KPN. Cena nieruchomości kształtuje się pomiędzy ceną minimalną określoną w działaniu A1 a wyceną maksymalną, która wynika ze sporządzonego operatu szacunkowego. Sprzedający informowany jest, że nieruchomość zostaje wykupiona ze środków LIFE+.

Wraz z dokumentacją urzędową niezbędną do przeprowadzenia transakcji wykupu nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa, do biura notarialnego, dostarczany jest „Protokół z negocjacji dotyczących ustalenia ceny ostatecznej wykupu nieruchomości”. Zawarta w nim cena ostateczna jest wpisywana do aktu notarialnego. Sprzedający jest informowany o konieczności dostarczenia wszystkich stosownych dokumentów z podaniem instytucji państwowych (samorządowych), w których tą dokumentację może uzyskać. Czas pomiędzy działaniami A1 i B1 nie powinien przekroczyć zwykle 3-ech miesięcy. Okres ten wynika z „ważności” dokumentacji wymaganej przez notariusza. Dostarczona dokumentacja podlega u notariusza szczegółowej analizie i prawnej zgodności dokumentacji własnościowej.

Podpisanie aktu notarialnego odbywa się w biurze notarialnym, zgodnie z obowiązującymi regulacjami prawnymi przy zastosowaniu obecnych przepisów prawa. W każdym akcie notarialnym zawarta jest informacja, iż dana nieruchomość została nabyta na rzecz Skarbu Państwa w trwały zarząd Kampinoskiego Parku Narodowego. Jeżeli zajdzie konieczność, to w akcie notarialnym zawierana będzie także Informacja o zakupie gruntu w ramach realizacji projektu z dofinansowania LIFE+.

Po podpisaniu aktu notarialnego w terminie do 21 dni nastąpi wypłata należności za nieruchomość prywatną. Termin ten wynika z koniecznego przeprowadzenia dokładnej analizy finansowej wykonanej przez koordynatora ds. finansowych obsługi przedsięwzięcia. Następnie sporządzany jest przez koordynatora projektu raport cząstkowy określający charakterystykę wykupionej nieruchomości. Zostaje sporządzona poglądowa mapa z zaznaczeniem nieruchomości i dane te przekazuje się komórce KPN zajmującej się monitoringiem przyrody w Parku. Działanie to powiązane jest także z pracami ewidencyjnymi przeprowadzonymi przez pracowników KPN-GGiWN.

Powody, dla których to działanie jest konieczne

Pomimo że grunty prywatne leżą w granicach Parku, miejscowi rolnicy nie mają obowiązku utrzymywania gatunków i siedlisk, a służby Parku nie mogą ingerować w rolniczy sposób gospodarowania gruntem niebędącym własnością Skarbu Państwa-KPN. Działanie B1 jest więc niezbędnym działaniem dla zachowania priorytetowych gatunków i siedlisk. Tylko całkowity wykup danych kompleksów pozwoli beneficjentowi na optymalne zarządzanie i kontrolę przeprowadzanych zabiegów mogących zapewnić zachowanie siedlisk i gatunków priorytetowych i naturalnych oraz nie dopuścić do ewentualnej zabudowy. Wykup znacznie zmniejsza fragmentację środowiska, poprawi stosunki wodne i stan siedlisk w aspekcie wykonywanej ochrony czynnej. Wykupienie działek zgłoszonych do Parku zapewni konsolidację zabiegów ochrony, bez pozostawiania np. wąskich, długich działek pozbawionych zabiegów, często pozostawionych do naturalnej sukcesji, bądź stanowiące ugory.

Beneficjent odpowiedzialny za wdrożenie

Akcja B1 nadzorowana jest przez Dyrektora Parku, kontrolowana i wspomagana jest przez koordynatora projektu i koordynatora finansowego projektu. Komórką w KPN, zajmującą się przekazywaniem dokumentacji związanej z wykupem, odpowiedzialną za współpracę z notariuszami, urzędami państwowymi i samorządowymi oraz rzeczoznawcą majątkowym, jest Zespół ds. Gospodarki Gruntami i Wykupu Nieruchomości (GGiWN) w KPN. Zespół ten prowadzi także ewidencję gruntów. W skład negocjatorów ustalenia ceny ostatecznej danej

nieruchomości wchodzi pracownicy KPN: Dyrektor Parku, bądź z-cy Dyrektora Parku, pracownicy Zespołu GGiWN bądź (po akceptacji Dyrektora Parku) koordynator projektu.

Oczekiwane rezultaty

Obserwując ilość zgłoszonych ofert sprzedaży nieruchomości oraz zainteresowanie lokalnej społeczności programem wykupów, możemy zapewnić, że nabycie 200 ha gruntów zostanie osiągnięte. Informujemy, że nadal systematycznie napływają oferty wykupienia nieruchomości od prywatnych właścicieli. Podczas realizacji przedsięwzięcia planuje się wykupienie 18 gospodarstw zabudowanych (średnio pięć obiektów budowlanych na gospodarstwo).

W roku 2011 planuje się wykupić ze środków europejskich około 15 ha gruntów, w tym 2 gospodarstwa. W roku 2012 planuje się wykupić około 10 gospodarstw zabudowanych i około 85 ha gruntów prywatnych, natomiast w 2013 roku planuje się wykupić 6 gospodarstw i około 60 ha gruntów rolno-leśnych.

Kalkulacja kosztów

Wartość gruntu szacowana jest przez rzeczoznawcę majątkowego na podstawie cen rynkowych na danym obszarze. Bliskość stolicy państwa ma ogromny wpływ na ceny gruntów leżących w bezpośrednim sąsiedztwie Warszawy. Tak też jest w przypadku gruntów Puszczy Kampinoskiej. Na podstawie danych prezentowanych w poprzednim projekcie średnia cena za 1 ha wykupywanego gruntu w Puszczy Kampinoskiej wynosiła około 25 115 € za 1 ha (w załączeniu przedstawiamy to zestawienie z uwagą, że dokonywane wykupy w roku 2010 znacznie nie odbiegały cenowo od średniej podanej w poprzednim projekcie). W ramach projektu przewiduje się wykupienie około 200 ha. Kwota ta wynika ze średnich cen negocjacyjnych z ostatnich trzech lat. Cena ta zawiera także koszty wykupu wszystkich naniesień na nieruchomościach. Jeżeli przyjęto do wykupu 18 gospodarstw to w ramach projektu, za wszystkie te gospodarstwa (razem z gruntem) przeznaczony się około 1 506 904 €. Wykupienie 18 gospodarstw zabudowanych to razem około 40 ha. Koszt wykupienia terenów rolno-leśnych to około 3 516 096 €. Razem na działanie B1 przeznaczony się w ramach projektu 5 098 345 €. Wartość gruntu została podana obserwując ceny rynkowe, ich zmiany, mając na uwadze fakt, iż są to przede wszystkim grunty rolne położone na terenie parku narodowego, bez prawa zabudowy i grunty leśne. Na potrzeby projektu musieliśmy przyjąć (uśrednić) ceny rynkowe z ostatnich trzech lat, Na tym etapie nie przewiduje się wyraźnego wzrostu cen nieruchomości. Nie został przyjęty próg, powyżej którego wykup zostanie wstrzymany. Taki (kompleksowy) wzrost cen gruntów może być spowodowany zmianą koniunktury, na co KPN nie ma wpływu. Tym samym w projekcie nie uwzględniamy ryzyka nagłego wzrostu cen nieruchomości, ale jest ono rzeczywiście jednym z zagrożeń w płynnej realizacji projektu.

Jednostkowy koszt sporządzenia operatu szacunkowego oszacowano na podstawie średniej ceny operatu z ostatnich trzech lat. W ramach projektu przyjęto więc tą kwotę i wynosi około 251 €. Planuje się sporządzenie około 100 operatów szacunkowych. Ze względu na charakter wykupowanych gruntów (nieruchomości rolno-leśne i zabudowane), wycena może różnić się kwotowo. Nie możemy jednak, na tym etapie, podać dokładnej ceny planowanych do wykupu nieruchomości. Poza tym żaden rzeczoznawca nie określi wielkości wyceny (nawet ogólnie), bez wskazania mu konkretnej nieruchomości i bez składania zlecenia na wycenę. Przyjęta ogólna wartość gruntu (25 115 € za 1 ha) jest kwotą przybliżoną, wynikającą z uśrednienia cen zakupu powyższych nieruchomości, która w dalszym procesie realizacji zadania może (i na pewno ulegnie) zmianie.

Koszty sporządzenia jednostkowego aktu notarialnego oszacowano na podstawie cen z ostatnich trzech lat z transakcji kupna-sprzedaży gruntów na rzecz Skarbu Państwa-KPN. Tym samym sporządzenie jednostkowego aktu notarialnego na potrzeby projektu oszacowano na kwotę 502 €.

C. Concrete conservation actions

C1 – Zalesianie

Opis działania

Działanie ochronne związane z zalesieniami (C1) będzie przeprowadzone głównie na gruntach wykupionych w ramach projektu. Działanie to dotyczy zalesień gruntów i będzie powiązane (przynajmniej technologicznie) z działaniem C4 – selektywne nasadzenia. Wnioskowana liczba do zalesienia gruntów wykupionych w ramach projektu (20 ha) jest liczbą optymalną. Informujemy, że powierzchnia ta może ulec zmianie. Po konsultacjach naukowych przy tworzeniu Planu ochrony dla KPN, wydaje się wielce racjonalnie, że proces zalesień powinien odbywać się na tym poziomie, uwzględniając głównie grunty przy zwartych kompleksach leśnych (obrzeża), bądź skupiając się na tworzeniu korytarzy migracyjnych dla zwierząt ekosystemów leśnych. W ramach projektu nie będziemy się skupiać na zalesianiu enklaw śródleśnych (polan), gdyż z ekologicznego punktu widzenia stanowią one miejsce żerowania i bytowania gatunków zwierząt leśnych i ekosystemów otwartych. Sama strefa ekotonowa jest bogata w organizmy i mikrosiedliska. Poza tym polany stanowią walory krajobrazowe. Liczba ta może się także zmienić po wykonaniu oceny kwalifikującej dany grunt do konkretnego działania renaturyzacyjnego.

Powody, dla których to działanie jest konieczne

Nowe zalesienia w miarę upływu lat staną się obszarami leśnymi czynnie wpływającymi na stan środowiska przyrodniczego. Zwiększy się różnorodność biologiczna ekosystemów leśnych m.in. poprzez wprowadzenie pod sosnami i w lukach drzew gatunków, których odnowienie naturalne nie jest możliwe ze względu na brak bazy nasiennej. Zalesienia wspomogą procesy odtworzenia Puszczy Kampinoskiej w jej dawnych granicach, jednocześnie prowadząc do ochrony ekosystemów leśnych KPN w sposób kompleksowy.

Beneficjent odpowiedzialny za wdrożenie

Kampinoski Park Narodowy. Realizacja tego działania będzie należała do podmiotu zewnętrznego, wyłonionego w drodze przetargu.

Wykonawca wykona wszelkie zabiegi związane z procesem zalesiania gruntów – tj.: zakup materiały sadzeniowego, mechaniczne przygotowanie gleby, załadunek, dowóz, rozładunek, sortowanie, dołowanie i sadzenie materiału sadzeniowego. Wykonawca wykona także palikowanie sadzonek.

Oczekiwane rezultaty

Poprzez zalesienia planujemy odtwarzać 9170-2 grąd subkontynentalny *Tilio-Carpinetum*. Szacujemy, że optymalnie zalesieniem zostanie objętych ok. 20 ha. W roku 2012 planuje się zalesić około 8 ha gruntów wykupionych, natomiast w roku 2013 pozostałe 12 ha.

Kalkulacja kosztów

Wszelkie koszty poniesione przy realizacji tego zadania powstały w oparciu cen rynkowych i ofert firm, wykonujących m.in. prace sadzeniowe na rzecz Parku. Tutaj stosuje się koszty zalesienia 1 ha gruntu porolnego na siedlisku lasu mieszanego świeżego. Odpowiednio:

1. zakup sadzonek – około 516 €/ha,
2. przygotowanie gleby mechaniczne – 178 €/ha,
3. załadunek, sortowanie, sadzenie – około 816 €/ha,
4. dowóz sadzonek na grunt renaturyzowany – około 154 €/ha.

5. W przypadku cennych gatunków liściastych, bądź modrzewia będziemy stosować palikowanie sadzonek, tak, aby zwierzęta sadzonek nie uszkadzały. Palikowanie cennych gatunków – około 1601 €/ha. Rezygnujemy tym samym z kosztownego grodzenia upraw i tworzenia barier migracyjnych.

C2 – Odkrzaczanie

Opis działania

Proces odkrzaczania związany jest z działaniem C3 – koszeniem. Odkrzaczanie ma za zadanie powstrzymanie procesów naturalnej sukcesji w ekosystemach otwartych. Następstwem tego działania są zabiegi związane z koszeniem. Zabiegi odkrzaczania najlepiej wykonać w okresie październik-luty, poza okresem lęgowym i wegetacyjnym.

Po skończonym odkrzaczaniu grunt może być poddawany zabiegom koszenia. Wywóz zrębków po odkrzaczaniu powinien być dostosowany do warunków takiego wywozu. W przypadku dużego zawilgocenia dróg dojazdowych do obszarów poddanych renaturyzacji, transport zrębków jest utrudniony, czy wręcz niemożliwy. Najlepiej, wywóz odbywa się w okresie, gdy ziemia jest zamrznięta, bez pokrywy śnieżnej. Zrębki wywożone jest poza obszar KPN a jego wywozem w ramach usługi zajmie się podmiot zewnętrzny wykonujący zabiegi odkrzaczania.

Powody, dla których to działanie jest konieczne

Prowadzenie zabiegów ochrony czynnej w celu zahamowania niekorzystnych procesów w siedliskach gatunków rzadkich i zagrożonych jest utrudnione lub nawet niemożliwe tam, gdzie granice własności gruntów dzielą ekosystemy na drobne, różnie użytkowane części. Bezsprzecznym faktem jest, iż jedynie aktywna i kompleksowa ochrona zbiorowisk nieleśnych pozwoli zachować bogactwo składu florystycznego i fauny ekosystemów otwartych (zapobiec dalszej degeneracji, sukcesji) oraz utrzymać mozaikę zbiorowisk łąkowych z niską roślinnością zielną.

Beneficjent odpowiedzialny za wdrożenie

Kampinoski Park Narodowy. Działania związane z odkrzaczaniem będzie wykonywał podmiot zewnętrzny wyłoniony w drodze przetargu. Obszar, sposób odkrzaczania, czas trwania działania, czas wywozu materiału zrębkowego, będą ustalone, nakazywane i kontrolowane przez służby parku narodowego i koordynatora technicznego projektu.

Oczekiwane rezultaty

Odkrzaczanie planuje się przeprowadzić na około 30 ha gruntu wykupionego. Beneficjent będzie się także skupiał na obszarach przyległych, będących w zarządzie KPN, tak aby zachować kompleksowość działań na danym obszarze. Zabiegi te planuje się przeprowadzić na i w przełomie 2012/2013 (około 5 ha) r. i pod koniec 2013 roku (około 25 ha). W przypadku niesprzyjających warunków terenowych i pogodowych, wywóz zrębków może odbywać się terminie późniejszym (wiosna-lato).

Kalkulacja kosztów

Koszty odkrzaczania przyjęto na podstawie cen rynkowych usług wykonywanych przez firmy lub miejscowych rolników. Szacuje się, że koszt odkrzaczania 1 ha gruntu wyniesie około 553 €.

C3 – Koszenie

Opis działania

Beneficjent, w ramach ochrony czynnej prowadzi działania związane z utrzymaniem zbiorowisk nieleśnych. Zabiegi koszenia będą przeprowadzone raz na wykupionej nieruchomości podczas trwania projektu (tzw. koszenie inicjujące). Nie będzie zatem

powtarzalności zabiegu na tej samej nieruchomości. Jak już wcześniej wspomniano beneficjent w swoich działaniach ochronnych będzie się także skupiał na obszarach przyległych, będących w zarządzie KPN.

Zarastanie drzewami i krzewami zbiorowisk nieleśnych są jednym z zagrożeń wewnętrznych istniejących. Aby zapobiec tym zagrożeniom należy kosić łąki i usuwać nalot drzew i krzewów na łąkach, murawach napiaskowych, wrzosowiskach, wraz z usunięciem biomasy. Dlatego też na terenie Parku przeprowadza się już zabiegi koszenia na gruntach wcześniej wykupionych. Obecne zabiegi ochrony czynnej gruntów rolnych mają za zadanie utrzymanie cennych, często sezonowo podmokłych zbiorowisk roślinności łąkowej oraz zachowanie siedlisk ptaków, związanych z ekstensywnie użytkowanymi łąkami lub pastwiskami, takich jak: derkacz, rycyk, krwawodziób, czajka, kszyc. Jednocześnie udostępnienie bazy pokarmowej dla takich zwierząt jak sarna, jeleń, łoś, pośrednio błotniak stawowy, myszołów. Termin zabiegu lipiec – wrzesień, zależnie od wilgotności terenu i występowania cennych gatunków roślin i zwierząt.

Podczas wykonywania zabiegów koszenia będzie obowiązywało koszenie techniką od środka na zewnątrz, stosowanie skutecznych wyplaszaczy, pozostawienie co najmniej 10% powierzchni nieskoszonej, zakaz przeorywania, wałowania, dosiewania nasion traw, stosowania nawozów i środków ochrony roślin, herbicydów oraz zakaz tworzenia i utwardzania istniejących dróg.

Zgodnie z doświadczeniem pracowników beneficjenta w koordynowaniu i kontrolowaniu programu rolnośrodowiskowego na gruntach KPN, koszenie powinno odbywać się raz w roku w zależności od typu siedliskowego ekosystemu otwartego w okresie II-III kwartał każdego roku. Natomiast wywóz siana powinien być dostosowany do warunków takiego wywozu. W przypadku dużego zawilgocenia dróg dojazdowych do obszarów poddanych renaturyzacji, transport siana stamtąd jest utrudniony, czy wręcz niemożliwy. Najlepiej, wywóz siana z takich obszarów odbywa się w okresie, gdy ziemia jest zamarznięta, bez pokrywy śnieżnej. Tym samym przewidujemy wywóz siana także w okresie zimowym. Siano wywożone jest poza obszar KPN a jego wywozem w ramach usługi zajmie się podmiot zewnętrzny wykonujący zabiegi koszenia.

Po skończonym koszeniu i odkrzaczaniu (jak i przed) grunt poddawany jest monitoringowi i dalszej kwalifikacji ochronnej. Ta kwalifikacja posłuży do wykonywania konkretnych zabiegów po skończonym okresie zadania. Natomiast przeprowadzony w ramach projektu monitoring, pozwoli na wskazanie konkretnych działań ochronnych na danym obszarze po zakończeniu projektu.

Powody, dla których to działanie jest konieczne

Działanie to, podobnie jak wszystkie działania omówione w części C wniosku jest bezpośrednio skierowane na priorytetowe i „naturowe” gatunki siedlisk. Zaniechanie koszenia na dotychczas użytkowanych i bogatych florystycznie łąkach prowadzi do przekształcenia się ich w jednorodne i ubogie florystycznie łąki śmiałkowe lub zarośla wierzbowe i brzozy. Gatunki ptaków takich jak np. kszyc, derkacz zakładają gniazda na ziemi i wymagają siedlisk wilgotnych lub okresowo wilgotnych z niską trawą. Zarastanie łąk najpierw wysoką roślinnością zielną, bylinami, następnie krzewami i drzewami ogranicza z czasem tym ptakom dostęp do bazy pokarmowej i uniemożliwia zakładanie gniazd. Zabiegi koszenia są więc niezbędne dla zachowania gatunków i siedlisk terenów łąkowych.

Beneficjent odpowiedzialny za wdrożenie

Kampinoski Park Narodowy. W ramach projektu planuje się przeprowadzenie nieograniczonych przetargów na wyłonienie wykonawcy(ów) działań C3 oraz podanie informacji o zabiegach do publicznej wiadomości (poprzez obwieszczenia w prasie, na stronie internetowej, w siedzibach gmin). Po zakończeniu projektu prawdopodobnie także zostanie przeprowadzony przetarg na kontynuowania działań ochronnych związanych z utrzymaniem ekosystemów otwartych.

Sposób koszenia, wysokość pokosu, czas trwania działania, terminy koszenia, czas wywozu siana, wyznaczenie obszaru nieskoszonego, będzie ustalane, nakazywane i

kontrolowane przez służby parku narodowego i koordynatora projektu.

Oczekiwane rezultaty

Sianokosy będą przewidywalne na ok. 78 ha wykupionych w ramach projektu gruntów. Razem planuje się wykoszenie i odkrzaczanie w ramach projektu około 130 ha łąk, pastwisk (ekosystemów otwartych). Zabiegi związane z koszeniem ukierunkowane będą głównie na tzw. pasie bagiennym KPN zlokalizowanym w dolinie Łasicy i Kanału Olszowieckiego. Koszenie planuje się prowadzić w latach 2012-2014 w III i IV kwartale każdego roku, natomiast wywóz siana może odbywać się także w okresie zimowym. Co roku planuje się przeprowadzić koszenia i odkrzaczania na powierzchni około 40 ha

Kalkulacja kosztów

Koszty odkrzaczania i koszenia przyjęto na podstawie cen rynkowych usług wykonywanych przez firmy lub miejscowych rolników. Szacuje się, że koszt koszenia 1 ha wyniesienie około 402 €. W cenie tej zawarte są wszelkie materiały, koszty eksploatacji sprzętu i robocizny.

C4 – Selektywne nasadzania wspierające naturalną sukcesję

Opis działania

Wszystkie płaty dobrze wykształconych lub w niewielkim stopniu zdegenerowanych siedlisk nieleśnych (6410-1, 6510-1, 7140-1) będą przeznaczone do koszenia. Naturalna sukcesja i zalesienia będą stosowane, tam gdzie nie występują wymienione siedliska. Czasem jednak stosuje się podsadzenia mające na celu wzbogacenie składu gatunkowego rosnącego w pobliżu lasu, gdyż w okolicy brakuje starych drzew nasiennych. W związku z tym, że proces naturalnej sukcesji jest długotrwały, nasze pokolenie nie ma szans przekonać się o jego końcowym efekcie. Opierając się na istniejącej wiedzy popartej dziesiątkami badań ciągów sukcesyjnych w naszych warunkach klimatycznych możemy być pewni, że jeśli dopuścimy do sukcesji naturalnej to końcowym jej etapem będą dobrze wykształcone zbiorowiska leśne.

Proces ma wiele etapów, może trwać nawet setki lat. Każdy z etapów jest cenny i przygotowuje siedlisko dla następnego. Decyzja o pozostawieniu terenów do naturalnej sukcesji jest także wynikiem doświadczeń z poprzednich lat, gdzie priorytetem było zalesianie sztuczne. Efekty tych działań to jednowiekowe drzewostany sztucznie „wbudowane” w krajobraz. Wniosek jest więc następujący: możliwym jest wyhodować drzewostan, ale nigdy nie będzie on naturalnym ekosystemem.

Powody, dla których to działanie jest konieczne

Nie powinno się całkowicie kosić i odkrzaczać każdej wykupionej łąki ani wycinać wszystkich drzew i krzewów, bo w ten sposób ogranicza się możliwość przebywania na niej gatunków preferujących trzcinowiska, zakrzaczenia, bądź ekosystemy leśne. Sukcesja naturalna jakkolwiek jest procesem długotrwałym i zawierającym wiele mało efektywnych etapów z subiektywnego punktu widzenia, to jednak prowadzi do uzyskania najtrwalszych i najlepszych efektów renaturalizacji środowiska przyrodniczego. Teren zasiedlają sukcesywnie takie organizmy, które są w stanie przeżyć w danych warunkach siedliskowych. W naszych warunkach klimatycznych zbiorowiska nieleśne są półnaturalne. Jeżeli więc zaprzestaniemy ich użytkować to naturalne procesy będą dążyły do wytworzenia się na danym terenie ekosystemów leśnych. Jest to proces nieunikniony i do jego zainicjowania zbędne są wszelkie działania.

Beneficjent odpowiedzialny za wdrożenie

Kampinoski Park Narodowy. O wyborze konkretnych nieruchomości do przeprowadzenia takich zabiegów będzie decydował monitoring i konsultacja z Działem Nauki i Monitoringu Przyrody w KPN i akceptacji Rady Naukowej Parku.

Oczekiwane rezultaty

Naturalna sukcesja na łąkach wilgotnych przyczyni się do powstania *91E0-3 łągu olszowo-jesionowego *Fraxino-Alnetum*. Wsparcie nasadzeniami będzie polegało na wprowadzeniu kęp gatunków, które zostały wyeliminowane, np.: *Fraxinus excelsior*, *Ulmus laevis*.

W ramach projektu o dofinansowanie ze środków LIFE+ możemy wspomagać sukcesję przeprowadzając zalesiania wybranych terenów na obszarze 80 ha wykupionych gruntów. Grunt poddany naturalnej sukcesji będzie obserwowany, w jaki sposób zachodzą procesy naturalnych. Jedyne czynności, jakie zamierzamy podjąć w ramach projektu na tym etapie to ewentualne dosadzanie gatunków rodzimych.

Kalkulacja kosztów

Przyjmuje się, że w ramach projektu takie uzupełnianie (dosadzanie) powinno się odbywać w stosunku: 100% w przypadku stosowania pełnego zalesiania gruntu, 20-30% w przypadku uzupełnienia gruntu zalesieniami przy wspomaganium naturalnej sukcesji. Tak więc zabiegi uzupełniania 1 ha powierzchni poddanej procesom naturalnej sukcesji powinno się ograniczyć do około 30% powierzchni (czyli na około 0,30 ha gruntu). Różnica pomiędzy pełnymi zalesieniami gruntu, a wspomaganium sukcesji (oprócz ilości materiału sadzeniowego) jest sposób przygotowania gleby. W procesach wspomaganium sukcesji zabiegi te wykonujemy ręcznie. Koszt przygotowania gleby wynosi w tym działaniu 764 €/ha.

C5 – Kontrola gatunków inwazyjnych

Opis działania

Z terenami przeznaczonymi do wykupu związane są liczne gatunki roślin, które zostały wprowadzone w charakterze użytkowym lub ozdobnym. Aż 44 gatunki mają status inwazyjny we florze Polski. Do najliczniej występujących inwazyjnych gatunków obcych należą następujące rośliny zielne: *Solidago gigantea*, *Solidago canadensis*, *Coryza canadensis*, *Erigeron annuus*, *Echinocystis lobata*, *Helianthus tuberosus*, *Parthenocissus inserta*, *Reynoutria japonica* i *sachalinensis*, *Galinsoga parviflora* i drzewa: *Acer negundo*, *Robinia pseudacacia*, *Quercus rubra*. Występują one głównie przy osadach, na ugorach, ale także na łąkach. Na łąkach, które należą do siedlisk przyrodniczych Natura 2000 (6410-1 i 6510-1) występują głównie *Solidago gigantea*, *Solidago canadensis*. Płaty takie powinny być wykaszane, by nie nastąpił rozrost *Solidago*. Na odłogach na siedliskach świeżych – potencjalnych grądów (9170-2), pospolicie występują *Coryza canadensis*, *Erigeron annuus*. Zalesienie tych gruntów prowadzi do wycofania się wymienionych gatunków. Po przejęciu osad i podwórzysk gatunki inwazyjne, które pozostały na tych gruntach powinny być usunięte. Zabieg mechanicznego usuwania obcych gatunków roślin przeprowadzony jednorazowo nie ma szans na pełną skuteczność. Musi być powtarzany w następnych latach, także po skończeniu projektu. Prace te byłyby finansowane z krajowych funduszy lub budżetu Państwa.

Użycie środków ochrony roślin: herbicydów i pestycydów, będzie używane w ograniczonym stopniu. Aby zapobiec szkodliwemu wpływowi na faunę glebową i ryzyko przedostania się tych związków do wód gruntowych dopuszczalne jest jedynie użycie mazaków do nanoszenia substancji czynnej na ścięte fragmenty drzew i krzewów.

Powody, dla których to działanie jest konieczne

Inwazja gatunków obcych jest jednym z największych zagrożeń dla przyrody parku narodowego. Gatunki obce wypierają gatunki rodzime, a zadaniem parku jest ochrona naturalnych procesów przyrodniczych i gatunków rodzimych. Szczególnym zagrożeniem jest inwazja gatunków obcych (głównie *Prunus serotina*) na cenne przyrodniczo żyzne siedliska łąkowe i grądowe.

Beneficjent odpowiedzialny za wdrożenie

Kampinoski Park Narodowy. Kontrolę gatunków inwazyjnych będzie przeprowadzała komórka KPN zajmująca się monitoringiem przyrodniczym.

Oczekiwane rezultaty

Kontrola ma za zadanie określenie składu gatunkowego, wielkości i sposobu zwalczania gatunków inwazyjnych. Kontrolą tą powinna być objęta każda wykupowana nieruchomość, a w szczególności tereny siedlisk ludzkich. Proces eliminacji gatunków inwazyjnych jest długotrwały i powtarzalny, więc podczas realizacji projektu skupiona będzie głównie uwaga na inwentaryzacji tych siedlisk. W przypadku zakwalifikowania gruntu do działań C1-C4 oraz C6 gatunki inwazyjne będą eliminowane podczas realizacji tych działań. Rezultatem tego działania będzie usunięcie obcych gatunków z powierzchni objętej działaniami ochronnymi (200 ha).

Kalkulacja kosztów

Nie przewidziano dodatkowych kosztów związanych z realizacją tego działania. Likwidacja obcych gatunków powinna odbywać się wraz z realizacją innych zadań ochronnych opisanych w działaniach C1-C4 oraz C6.

C6 – Rozbiórki opuszczonych gospodarstw

Opis działania

Zabudowa wsi leżących na obszarze Puszczy Kampinoskiej wykonana jest z materiałów trudno degradowalnych i powodujących zanieczyszczenie środowiska (azbest, suporeks, papa dachowa).

Gospodarstwa znajdujące się na terenie Puszczy Kampinoskiej wyposażone są w szamba, co stanowi zagrożenie dla wód powierzchniowych i podziemnych. Niezbędne jest tym samym wykonanie rozbiórki nieruchomości zabudowanych. Zakończenie procesu wykupów zminimalizuje zagrożenie zanieczyszczeń. Na terenie otuliny Parku w części gmin obecnie budowana jest kanalizacja, co minimalizuje wielkość dopływu zanieczyszczeń z zewnątrz. Na terenie Puszczy znajdują się 3 oczyszczalnie ścieków oddające wody pościekowe bezpośrednio na teren Parku. Są to Oczyszczalnia Mokre Łąki w Truskawiu, Oczyszczalnia przy szpitalu dziecięcym w Dziekanowie Leśnym i oczyszczalnia przy Ośrodku Pomocy Społecznej w Sadowej. Na terenie KPN nie ma legalnych składowisk odpadów, nawozów sztucznych lub azbestu. Problemem jest nielegalne wyrzucanie odpadów z gospodarstw domowych do okolicznych lasów i rowów oraz zaśmiecanie terenów przy drogach. Obecnie prowadzona jest wymiana azbestowych pokryć dachowych na inne, pokrycia, w osadach należących do KPN.

Istnienie prywatnych gospodarstw, domów oraz olbrzymia presja na budowę kolejnych przy nieuregulowanej gospodarce wodno-ściekowej stanowi zagrożenie dla wód powierzchniowych i podziemnych. Same szamba oraz wywóz nieczystości szambiarakami nie jest szczelnym systemem, gwarantującym, że nie dojdzie do zanieczyszczenia wód.

Szczególnie narażone na zanieczyszczenia płynne i stałe są płazy (traszka i kumak) i siedlisko przyrodnicze: *91E0-3 Łęg olszowo-jesionowy *Fraxino-Alnetum*. Odpady stałe, zwłaszcza rozproszone stanowią zagrożenie dla chrząszczy z rodzaju *Carabus*, którego wszystkie gatunki w Polsce podlegają ochronie.

W ramach projektu, w określonych warunkach będzie się zachowywało stare piwnice, drewniane słupy, fragmenty ogrodzeń stanowiące potencjalne siedlisko gatunków zwierząt, porostów, grzybów, itp.

Powody, dla których to działanie jest konieczne

Rozbiórka poprawia stan wód, gleb, poprawia krajobraz, ogranicza presję na wtórne zamieszkanie.

Budynki oraz inne elementy towarzyszące zabudowie (np. płoty, ogrodzenia) stanowią antropogeniczną barierę utrudniającą migrację pewnym gatunkom zwierząt, zwłaszcza skrytym, unikającym sąsiedztwa ludzi (np. ryś).

Beneficjent odpowiedzialny za wdrożenie

Kampinoski Park Narodowy. Warunkiem do przystąpienia do przetargu nieograniczonego na rozbiórkę gospodarstw jest posiadanie przez podmiot zewnętrzny certyfikatu (zezwolenia) na demontaż, usuwanie, transport i utylizację m.in. azbestu. W ramach projektu planuje się wykonanie co najmniej dwóch przetargów na rozbiórki gospodarstw. Wyłoniona w procedurze przetargowej firma wykonuje wszelkie prace rozbiórkowe, wszelkich obiektów i naniesień budowlanych na nieruchomościach wykupionych. Ten podmiot wykonuje także prace związane z oczyszczeniem i wywozem poza teren KPN wszelkich składów zanieczyszczeń, pestycydów, nawozów, zasypianiem szamb i wszelkich innych źródeł zanieczyszczeń wód gruntowych.

Oczekiwane rezultaty

W roku 2012 planuje się wykupić 2 gospodarstwa zabudowane, w 2013 – 10 gospodarstw, natomiast w 2014 roku planuje się wykupić 6 gospodarstw zabudowanych. Rozbiórkę będzie się przeprowadzać w latach 2012-2014. Planuje się rozebrać 18 gospodarstw, na których znajduje się około 80 budowli (ogrodzenia, budynki mieszkalne i gospodarcze, przyłącza, szamba, itp.). Wyeliminuje się tym samym około 20 sztucznych barier migracyjnych. Jednak nie wszystkie elementy będą poddawane rozbiórce i likwidacji. Pozostawiane są drzewa, a po wykonaniu oceny, można pozostawić niektóre elementy zabudowy (piwnice, drewniane słupy, itp.) jako miejsca bytowania np. nietoperzy, rozwoju cennych gatunków porostów itp.

Kalkulacja kosztów

Środki na ten cel zostały w projekcie wyliczone szacunkowo i przyjęto średnią wartość rozbiórki gospodarstwa zabudowanego. Wartość ta wynosi około 3767 € od osady zabudowanej. Szacuje się, że będzie to 18 gospodarstw zabudowanych, na których (średnio) znajduje się 4-5 obiektów budowlanych (m.in. budynek mieszkalny, budynki gospodarcze, ogrodzenia, przyłącza itp.).

D. Public awareness and dissemination of results

D1 – Foldery informacyjne

Opis działania

Foldery informujące o projekcie, finansującym działania renaturyzacyjne na terenie Puszczy Kampinoskiej, będą rozpowszechniane bezpłatnie wśród miejscowej społeczności, samorządów i wycieczek odwiedzających Puszczę. Foldery te będą rozpowszechniane po zakończeniu działań renaturyzacyjnych związanych z projektem, przed opracowaniem raportu końcowego.

Powody, dla których to działanie jest konieczne

Folder będzie stanowił jeden z elementów masowego przekazu mającym na celu poinformowanie społeczności o projekcie.

Beneficjent odpowiedzialny za wdrożenie

Drukiem folderów zajmie się podmiot zewnętrzny. Treść w nich zawarta oraz ich kształt całkowicie będzie przygotowany przez komórki organizacyjne KPN: Centrum Edukacji KPN, Dział Nauki i Monitoringu Przyrody, Zespół ds. gospodarki gruntami i wykupu nieruchomości przy wsparciu koordynatora projektu.

Oczekiwane rezultaty

Planuje się wydać 2000 szt. folderów. Informacje w nim zawarte trafią głównie do lokalnej społeczności, do studentów i młodzieży szkolnej mających zajęcia edukacyjne w Parku oraz wycieczek odwiedzających KPN. Foldery będą rozpowszechniane pod koniec zadania, gdyż informacje tam zawarte będą dotyczyły postępu i rodzaju prac renaturyzacyjnych, osiągniętego efektu ekologicznego i zamierzeń poprojektowych.

Kalkulacja kosztów

Koszt druku 1 folderu: około 0,37 €. Ze względu na rosnące ceny papieru i stawek podatku VAT cena ta może ulec zmianie.

D2 – Tablice informacyjne

Opis działania

Tablice zostaną umieszczone przy istniejących ścieżkach edukacyjnych na terenie Puszczy Kampinoskiej. Ze względu na fakt, iż realizacja projektu dotyczy całej Puszczy, o miejscu postawienia tablicy zadecyduje charakter ścieżki.

Teren projektu jest objęty ochroną jako Park Narodowy. Możliwe jest tu jedynie poruszanie się po szlakach turystycznych i drogach publicznych. W wyjątkowych przypadkach i za zgodą dyrektora parku możliwe jest poruszanie się poza wyznaczonymi szlakami. W czasie wykonywania i po wykonaniu projektu będą możliwe wizyty z przewodnikami dla lokalnych stron zainteresowanych i odwiedzających w formie uzgadnianych wycieczek, za zgodą dyrektora. Nie będą to wycieczki o charakterze turystycznym, a jedynie wizyty studyjne organizowane w celach wzmocnienia działań na rzecz projektu. Pragniemy zaznaczyć, że część istniejących ścieżek edukacyjnych znajduje się na gruntach wykupionych tym samym wskażemy potrzebę wykupu kolejnych nieruchomości. Te informacje o wykupie i prowadzonych działaniach ochronnych chcemy przekazać odwiedzającemu Park.

Oprócz umieszczania stosownych tablic informacyjnych nie przewiduje się w ramach projektu budowy żadnej infrastruktury turystycznej. Istniejące tablice informujące oraz infrastruktura turystyczna znajduje się m.in. na gruntach wykupionych już we

wcześniejszych latach.

Powody, dla których to działanie jest konieczne

Tablice będą stanowiły źródło informacji o projekcie. Dzięki umieszczonym tablicom, o pracach renaturyzacyjnych na gruntach wykupionych, dowie się na miejscu potencjalny turysta odwiedzający Puszcę Kampinoską, wycieczki zorganizowane oraz studenci i młodzież szkolna, społeczność lokalna

Beneficjent odpowiedzialny za wdrożenie

Wykonaniem tablic zajmie się podmiot zewnętrzny. Treść w nich zawarta oraz ich kształt całkowicie będzie przygotowany przez komórki organizacyjne KPN: Centrum Edukacji KPN, Dział Nauki i Monitoringu Przyrody, Zespół ds. gospodarki gruntami i wykupu nieruchomości przy wsparciu koordynatora projektu.

Oczekiwane rezultaty

Planuje się umieścić 10 tablic informacyjnych przy gruntach wykupionych w ramach projektu i przy gruntach, gdzie prowadzone są działania renaturyzacyjne. Tablice będą umieszczone pod koniec zadania, gdyż informacje tam zawarte będą dotyczyły postępu i rodzaju prac renaturyzacyjnych, osiągniętego efektu ekologicznego i zamierzeń poprojektowych.

Kalkulacja kosztów

Koszt sporządzenia 1 tablicy około 502 €.

D3 – Strona internetowa

Opis działania

Wszelkie dane dotyczące projektu zostaną umieszczone na stworzonej stronie internetowej KPN. Strona będzie aktualizowana o ważniejsze wydarzenia dotyczące projektu, raporty postępu, ogłoszenie przetargu i wybór wykonawcy prac renaturyzacyjnych, itp. Informacje o projekcie będą także zawarte w kwartalniku „Puszcza Kampinoska” wydawanym przez KPN.

Powody, dla których to działanie jest konieczne

Wszystkie te działania mają na celu bieżące informowanie społeczeństwa o postępach w realizacji projektu

Beneficjent odpowiedzialny za wdrożenie

Administrowaniem strony internetowej zajmie się komórka organizacyjna KPN – Centrum Edukacji oraz koordynator projektu

Oczekiwane rezultaty

Oczekuje się, że informacja o projekcie trafi do osób odwiedzających stronę internetową KPN. Średnio w miesiącu stronę główną odwiedza około 20 tys. użytkowników.

Kalkulacja kosztów

Zamieszczane informacje (ich aktualizacja) zostanie wykonane bez ponoszenia dodatkowych kosztów z projektu.

D4 – Zajęcia edukacyjne

Opis działania

Poinformowanie studentów i młodzieży szkolnej o projekcie na spotkaniach organizowanych w ramach zajęć edukacyjnych w Kampinoskim Parku Narodowym.

Podnoszenie świadomości społecznej dotyczącej konieczności wykupu gruntów prywatnych leżących w granicach Parku i działań renaturyzacyjnych na tych gruntach.

Powody, dla których to działanie jest konieczne

Zajęcia edukacyjne mają za zadanie zapoznanie studentów i młodzieży szkolnej oraz grup odwiedzających Park z projektem. Zajęcia te, często organizowane w terenie, przybliżą odbiorcy cele projektu i potrzebę realizacji zadań renaturyzacyjnych.

Beneficjent odpowiedzialny za wdrożenie

Kampinoski Park Narodowy. Komórki KPN zajmujące się edukacją, koordynator techniczny projektu.

Oczekiwane rezultaty

Główną grupą docelową i odbiorcą informacji naszych działań jest przede wszystkim lokalne społeczeństwo, samorządy i osoby odwiedzające Kampinoski Park Narodowy. W roku 2010 Park odwiedziło blisko milion osób. Oczywiście nie wszyscy korzystali z dostępnych nośników informacji o beneficjencie (strona internetowa, publikacje, foldery, tablice informacyjne, spotkania z pracownikami Parku, itp.). Jednak w przypadku zorganizowanych grup, zajęć ze studentami i z młodzieżą szkolną, podczas zajęć edukacyjnych przekazano informacje o przyrodzie i funkcjonowaniu Parku. Informacje te przekazywane są przez pracowników działu nauki i udostępniania Parku. Tak też będzie w przypadku bezpośredniego informowania społeczeństwa o projekcie. Na podstawie danych z 2010 roku dotyczących ilości osób uczestniczących w zajęciach edukacyjnych przyjmuje się, że w wyniku działania D4 rozpowszechni się informacje o projekcie wśród około 800 studentów, 3500 uczniów szkół średnich i gimnazjum oraz około 200 osób z innych grup wiekowych i zawodowych.

Kalkulacja kosztów

Bez kosztów dodatkowych.

D5 – Prezentacja projektu na konferencjach

Opis działania

Poinformowanie społeczności o projekcie na spotkaniach organizowanych w ramach dni otwartych LIFE+, konferencjach naukowych i prasowych

Powody, dla których to działanie jest konieczne

Spotkania na konferencjach mają za zadanie zapoznanie uczestników z projektem. Spotkania te przybliżą odbiorcy cele projektu i potrzebę realizacji zadań renaturyzacyjnych.

Beneficjent odpowiedzialny za wdrożenie

Kampinoski Park Narodowy, koordynator techniczny projektu.

Oczekiwane rezultaty

Główną grupą docelową i odbiorcą informacji naszych działań jest przede wszystkim uczestnikami na konferencjach, dniach otwartych, itp. dotyczących LIFE+ i projektów pokrewnych, szacuje się, że o projekcie zostanie poinformowanych około 300 osób (na podstawie danych uzyskanych z NFOŚiGW).

Kalkulacja kosztów

Bez kosztów dodatkowych.

D6 – Raport laika

Opis działania

W końcowej fazie projektu zostanie opracowany niespecjalistyczny raport dotyczący działań podjętych podczas realizacji projektu, ich przebiegu i rezultatów działań. Dokument będzie przygotowany w wersji polskiej i angielskiej. Dokument ten będzie także zamieszczony na stronie internetowej projektu.

Powody, dla których to działanie jest konieczne

Opracowanie raportu z informacjami ogólnymi o projekcie.

Beneficjent odpowiedzialny za wdrożenie

Kampinoski Park Narodowy, koordynator techniczny projektu.

Oczekiwane rezultaty

Raport laika

Kalkulacja kosztów

Ewentualne koszty związane z wydaniem raportu (głównie tłumaczenie), będą pokryte z kosztów tzw. overheads.

D7 – Konferencja końcowa

Opis działania

Organizacja konferencji (spotkania), gdzie zostaną przedstawione wyniki projektu na zebraniu Rady Naukowej Kampinoskiego Parku Narodowego – doradczym gremium opiniotwórczym Dyrektora Parku.

Powody, dla których to działanie jest konieczne

Radę tę reprezentują wybitni specjaliści z dziedziny nauki, ochrony przyrody, samorządowcy. Oczekujemy wydania opinii oraz cennych specjalistycznych informacji nt. projektu.

Beneficjent odpowiedzialny za wdrożenie

Kampinoski Park Narodowy, koordynator techniczny projektu.

Oczekiwane rezultaty

Jedna konferencja końcowa z wynikami badań.

Kalkulacja kosztów

Nie przewiduje się dodatkowych kosztów związanych z organizacją konferencji naukowej

D8 – Konferencja prasowa

Opis działania

Organizacja konferencji prasowej, gdzie zostaną przedstawione wyniki projektu ośrodkom masowego przekazu.

Powody, dla których to działanie jest konieczne

Poprzez organizację konferencji chcemy poinformować społeczeństwo o działaniach związanych z realizacją projektu.

Beneficjent odpowiedzialny za wdrożenie

Kampinoski Park Narodowy, komórka Parku odpowiedzialna za komunikację społeczną,

koordynator techniczny projektu.

Oczekiwane rezultaty

Jedna konferencja z udziałem około 20 dziennikarzy

Kalkulacja kosztów

Nie przewiduje się dodatkowych kosztów związanych z organizacją konferencji prasową.

E. Overall project operation and monitoring

E1 – Techniczne zarządzanie projektem

Opis działania

Wnioskodawca – dyrektor KPN wyznaczy koordynatorów projektu, będzie sprawował nadzór nad pracami koordynatorów, akceptował wnioski i raporty oraz wyznaczał szczegółowy zakres obowiązków dla osób będących bezpośrednio związanych z projektem. Dotyczy to osób zatrudnionych w Kampinoskim Parku Narodowym oraz koordynatorów projektu.

Koordynatorzy zostaną zatrudnieni na umowę o pracę. Będzie to pełny etat na czas trwania projektu. Czas pracy uwarunkowany jest przepisami kodeksu pracy.

Dyrektor Parku pełni funkcję kierowniczą nad pozostałymi komórkami Parku opisanymi w części C1e. To do Dyrektora Parku będą się zwracali koordynatorzy, aby wydał odpowiednie dyspozycje innym komórkom dotyczące przebiegu projektu. Tym samym ostateczne decyzje wydaje Dyrektor. Dyrektorowi może doradzać także Rada Naukowa Parku – naukowy organ opiniotwórczy. Nie planuje się tworzenie żadnych oficjalnych komitetów sterujących.

Koordynator projektu odpowiedzialny jest za sporządzenie wszelkich raportów wymaganych postanowieniami organu dotującego. Prowadzi także korespondencje z organami państwowymi, w szczególności z Ministerstwem Środowiska w sprawie projektu. Jest osobą, która przy współpracy z Działem Nauki i Monitoringu Przyrody i Działu Ochrony Przyrody sporządza sprawozdania i przy akceptacji Rady Naukowej KPN, bądź dyrektora Parku wskazuje rodzaje działań ochronnych na konkretnych miejscach w wielkości przewidzianej w projekcie. Koordynator projektu współpracuje z jednostką KPN koordynującą wykupy w Parku, czyli z Zespołem ds. Gospodarki Gruntami i Wykupu Nieruchomości (GGiWN). Bierze udział (po akceptacji dyrektora Parku) w negocjacjach ustalenia ceny gruntu, określa cele wykupu nieruchomości. Koordynator prowadzi dokumentację „wykupową” zachowując przepisy prawa dotyczące ochrony danych osobowych. Przy udziale pracowników GGiWN, prowadzi archiwizację dokumentacji. Koordynator projektu sporządza dokumentację przetargową przy udziale koordynatora finansowego, Działu Finansowego KPN (DF), Działu Prawnego KPN (DP) i pozostałych jednostek organizacyjnych Parku. W przypadku wyboru podmiotu zewnętrznego, który ma się zająć zalesianiem i uzupełnianiem zalesień, koordynator współpracuje z Działem Ochrony Przyrody (DOP), w przypadku koszeń i likwidacji zakrzewień – z DOP i Działem Nauki i Monitoringu Przyrody (DNiMP), w przypadku rozbiórek obiektów budowlanych – z Sekcją Inwestycji i Remontów Budowlanych. Do wyboru podmiotu wykonującego działanie A2 koordynator współpracuje z Sekcją Komputeryzacji Parku i Systemu Informacji Przestrzennej oraz Zespołem GGiWN. Wszelkie zadania ochronne na gruncie odbywają się przy współpracy jednostek terenowych KPN (nadleśnictwa – obręby ochronne, leśnictwa – obwody ochronne) oraz wymienionych wyżej komórek organizacyjnych KPN.

Koordynator projektu bierze udział w spotkaniach, seminariach, konferencjach poświęconych realizacją projektów z funduszy LIFE+. Obowiązkiem koordynatora jest stworzenie co najmniej dwóch posterów z uwzględnieniem charakterystyki projektu, rodzaju prac, działań, kierunków ochronnych i postępu w realizacji zadań. Obowiązkiem koordynatora jest informowanie uczestników takich spotkań o projekcie realizowanym przez beneficjenta. Koordynator przedstawia także zagadnienia związane z działaniami renaturyzacyjnymi na Radzie Naukowej KPN, w spotkaniach z lokalnymi władzami samorządowymi. Takich spotkań z członkami Rady powinno być co najmniej dwa podczas trwania projektu. Koordynator przedstawia także raport końcowy wraz z Planem ochrony po realizacji projektu oraz prezentuje wyniki prac renaturyzacyjnych na ogólnym spotkaniu z pracownikami w siedzibie Parku.

W każdym przypadku ilość spotkań będzie uzależniona od zaistniałej potrzeby. Na pewno przed rozpoczęciem prac renaturyzacyjnych. Następnie podczas kontroli prac i ich odbioru. Planuje się takich spotkań co najmniej 3 z każdym z wykonawców prac terenowych.

Natomiast w przypadku sporządzania meta-modelu (zadania A2) planuje się prowadzić korespondencję z wykonawcą przede wszystkim drogą elektroniczną. Przy pierwszych uzgodnieniach będą to spotkania głównie w siedzibie Parku.

Koordinator projektu współpracuje z Centrum Edukacji KPN przedstawiając wyniki działań renaturyzacyjnych i zaznaczając potrzebę ich realizacji. Wyniki te będą rozpowszechniane w postaci folderów informacyjnych, tablic przy ścieżkach przyrodniczych i edukacyjnych w KPN, przy spotkaniach z młodzieżą szkolną, z turystami, studentami i innymi osobami zainteresowanymi projektem. Szczególnie ważna jest praca nad stroną internetową projektu.

Wszelkie działania mają na celu zapewnienie jak największej liczby odbiorców i poinformowanie jak największej ilości osób o słuszności przeprowadzenia działań renaturyzacyjnych i potwierdzenia celu ochrony przyrody w Parku.

Powody, dla których to działanie jest konieczne

Koordinator techniczny projektu będzie odpowiedzialny za poprawny przebieg projektu i kontrolę prac renaturyzacyjnych.

Beneficjent odpowiedzialny za wdrożenie

Kampinoski Park Narodowy

Oczekiwane rezultaty

Sprawna koordynacja i realizacja działań związanych z projektem

Kalkulacja kosztów

Koszty zatrudnienia personelu oblicza się na podstawie rzeczywistego wynagrodzenia lub płacy brutto łącznie z obowiązkowymi obciążeniami socjalnymi, jednak z wyłączeniem jakichkolwiek innych kosztów. Koordinator pracuje na terenie siedziby beneficjenta oraz pod jego kierownictwem. Czas pracy każdego zatrudnionego przy projekcie rejestruje się na podstawie list obecności, prowadzonych i poświadczonych przez beneficjenta. Koszty kwalifikowane są równe rzeczywistym wypłatom na rzecz danej osoby fizycznej w związku z realizacją projektu. Podróże krajowe będą się odbywały głównie na obszarze projektu, a ich sposób będzie rozliczany zgodnie z zasadami przyjętymi w KPN.

Zwiększony koszt zatrudnienia koordynatora technicznego, w stosunku do wniosku złożonego w naborze 2009, związany jest z dokładniejszym rozeznaniem rynku obsługi programów unijnych i koordynacji tak dużych i odpowiedzialnych przedsięwzięć jak powyższe.

E2 – Finansowe zarządzanie projektem

Opis działania

Koordinator finansowy skupia się przede wszystkim na prawidłowym prowadzeniu księgowości, zgodnie z obowiązującymi zasadami rachunkowości. Koordinator finansowy prowadzi księgi rachunkowe, z zastosowaniem analitycznego systemu księgowości. Koordinator finansowy projektu składa do Komisji sprawozdania dotyczące postępu rzeczowego i finansowego, chyba, że na wyraźne żądanie Komisji robi to obligatoryjnie, nie stosując terminów określonych w postanowieniach ogólnych. Koordinator finansowy bierze udział w przygotowywaniu przetargów z wykonawcami zewnętrznymi, jest odpowiedzialny za właściwe wystawienie faktur zawierających wyraźne odniesienie do projektu. Faktury, jak również wszelkie dokumenty potwierdzające wybór podwykonawcy oraz wszelkie szczegóły dotyczące wykonanej usługi koordinator finansowy będzie odpowiednio przechowywał, powielał i udostępniał tylko instytucjom do tego powołanym. Koordinator finansowy będzie

ściśle współpracował z komórką finansową KPN – Działem Finansowym i Zespołem GGiWN przy procedurach „wykupowych”. Koordynator finansowy będzie także odpowiedzialny za korespondencję z Departamentem Ekonomicznym organu nadzorującego KPN – Ministerstwa Środowiska w sprawach dotyczących wniosku. Prowadzi prace związane z identyfikacją funduszy wpłaconych przez Komisję. Koordynator finansowy w imieniu beneficjenta występuje z wnioskami o płatność. Osoba ta koordynuje przepływ funduszy i rozlicza działania podmiotów zewnętrznych oraz dokonuje rozliczeń sprzętu zakupionego w ramach projektu. Koordynator finansowy reprezentuje beneficjenta przy spotkaniu z audytem zewnętrznym. Rewident powołany w tym działaniu podda kontroli sprawozdania finansowe dostarczone Komisji w końcowym sprawozdaniu z projektu. Koordynator przechowuje całą stosowną dokumentację potwierdzającą dla wszystkich wydatków, dochodów, i przychodów projektu, przedkładanych Komisji w sprawozdaniach przez beneficjenta (m.in. faktury, zamówienia, dowody płatności, listy wypłat wynagrodzeń, listy obecności) oraz wszelkie inne dokumenty stosowane do kalkulacji i prezentacji kosztów.

Powody, dla których to działanie jest konieczne

Koordinacja finansowo-księgową projektu

Beneficjent odpowiedzialny za wdrożenie

Kampinoski Park Narodowy

Oczekiwane rezultaty

Sprawną realizacją działań finansowo-księgowych projektu

Kalkulacja kosztów

Koordynator finansowy zostanie zatrudniony na pół etatu i będzie otrzymywał połowę stawki wynagrodzenia należnej koordynatorowi technicznemu wnioskowi.

Wszystkie koszty podane w budżecie projektu są kwotami brutto (z uwzględnieniem podatku VAT). Beneficjent jest zobowiązany do płacenia – zaliczania w koszty niepodlegającemu zwrotowi podatku VAT od towarów i usług. Zakup towarów oraz usług z projektu nie jest związany ze sprzedażą opodatkowaną. Wynika to z przepisów ustawy o podatku od towarów i usług.

E3 – Monitoring

Opis działania

Monitoring ma za zadanie gromadzenie i przekazywanie wiedzy o oddziaływaniu projektu na obszar Natura 2000. Działanie to pozwoli na podejmowanie przez koordynatorów i Dyrektora Parku właściwych zadań ochronnych na obszarze KPN.

Wybór konkretnego działania ochronnego wykonywany jest na etapie oceny A1, przy pomocy meta-modelu działania A2 i decyzji dyrektora Parku (w uzgodnieniu z Radą Naukową KPN). Ocena wykonywana jest przez pracowników DNiMP w porozumieniu z koordynatorem projektu i Zespołem GGiWN. Monitoring przeprowadzony jest w późniejszej fazie projektu, po wykonaniu działań ochronnych. Założeniem projektu na tym etapie przedsięwzięcia, w oparciu o meta-model, jest wyznaczenie konkretnych działań renaturyzacyjnych, właściwych dla danego miejsca. Określa fluktuacje i zmiany przyrodnicze, dokonywane po zabiegach ochronnych i po skończonym projekcie. Tym samym monitoring będzie także prowadzony po wykonaniu przedsięwzięcia. Rozpoczęte w czasie projektu badania monitoringowe będą kontynuowane w następnych latach, a w miarę możliwości włączane do monitoringu roślinności Parku.

Monitoring roślinności będzie składał się z następujących elementów:

- 1) Inwentaryzacja stanu wyjściowego – każdorazowo, po wykupie zostaną zinwentaryzowane grunty pod kątem roślinności rzeczywistej, w tym siedlisk Natura 2000 i cennych gatunków flory.
- 2) Na wybranych działkach, uwzględniając dalsze ich użytkowanie zostaną założone stałe powierzchnie monitoringowe wielkości 400 m kw. Na tych powierzchniach wykonywane będą, początkowo co 2-3 lata (przez około 10 lat), następnie co 5 lat, zdjęcia fitosocjologiczne i pomiary dendrometryczne.
- 3) Monitoring obejmie także wybrane stanowiska rzadkich i chronionych gatunków flory. Będzie on polegał na badaniach populacyjnych, które uwzględniają liczebność, strukturę, stan zdrowotny i pomiary metryczne, oraz badaniu stanu siedliska - powierzchnia, gatunki inwazyjne, pokrycie warstw A i B, warunki abiotyczne.
- 4) Dla zapewnienia trwałości monitoringu planuje się jego włączenie do prowadzonego już na terenie Parku monitoringu roślinności.
- 5) Dane uzyskane w wyniku badań będą włączone do istniejących elektronicznych baz danych, w tym: bazy siedlisk naturalnych, bazy gatunków rzadkich i chronionych oraz bazy powierzchni badawczych i monitoringowych.

Monitoring ptaków będzie składał się z następujących elementów:

- 1) Inwentaryzacji stanu wyjściowego – każdorazowo, po wykupie zostaną zinwentaryzowane grunty pod kątem ornitofauny, w tym gatunków wymienionych we wniosku oraz wszystkich pozostałych gatunków ptaków.
- 2) Na wybranych działkach, uwzględniając dalsze ich użytkowanie zostaną założone stałe powierzchnie monitoringowe. Monitoring prowadzony będzie w sezonie lęgowym ptaków od 1 marca do końca czerwca, przez pierwsze 3 lata od momentu założenia powierzchni monitoringowej a następnie co 5 lat, w celu śledzenia zmian ilościowych ptaków.
- 3) Monitoring będzie prowadzony przy pomocy wyznaczanych w terenie transektów lub w przypadku bardzo małej działki poprzez obserwację całej powierzchni wykupionego gruntu.
- 4) Planuje się włączenie działek z wykupionymi nieruchomościami do istniejącego projektu badawczego, jakim jest poznanie składu gatunkowego ptaków związanych z niezamieszkanymi siedzibami ludzkimi, do czasu zlikwidowania tych siedzib.
- 5) Dane uzyskane w wyniku badań będą włączone do istniejących elektronicznych baz danych w istniejących bazach Natura 2000 w KPN.

Monitoring owadów dotyczy gatunków motyli wymienionych we wniosku. Monitoring będzie składał się z następujących elementów:

- 1) Inwentaryzacja stanu „0”, po wykupie zostaną dokładnie zinwentaryzowane działki pod kątem występowania na nich gatunków motyli. Następnie na wybranych działkach, uwzględniając dalsze ich użytkowanie zostanie wybrana losowa grupa reprezentatywna. Na tych wybranych działkach zostanie założony stały monitoring jakościowy.
- 2) Stały monitoring jakościowy – na wybranych działkach. Polega na określaniu składu gatunkowego motyli na wybranych działkach w okresach dekad od 1 maja do 15 września każdego roku od momentu założenia powierzchni monitoringowej. W przypadku dużego zagęszczenia gatunków docelowych zostaną założone dodatkowo transekty w celu określenia parametrów ilościowych populacji. Dane zostaną zebrane w bazy programu MS Access i poddane obróbce statystycznej.
- 3) W miejscach o dużym zagęszczeniu modraszków z rodzaju *Maculinea* będzie także prowadzony monitoring ilościowy (liczenie kwitnących roślin na kwadratach o powierzchni 1 metra kwadratowego) rośliny żywicielskiej – krwiściągę lekarskiego i monitoring jakościowy mrówek gospodarzy z rodzaju *Myrmica*.

Z racji tego, iż wykupywane działki obejmują relatywnie niewielkie powierzchnie nie jest możliwe analizowanie każdej z nich jako potencjalnej ostoji danego gatunku ssaka, w szczególności w odniesieniu do gatunków figurujących w Dyrektywie Siedliskowej. Pewne metody dotychczas prowadzonego monitoringu ssaków na terenie obszaru Natura 2000 „Puszcza Kampinoska” już obejmują grunty prywatne (tropienie na stałej sieci transektów,

obserwacje przyrodnicze, monitoring bobrów etc.) i postępujący proces wykupów nie spowoduje konieczności wprowadzenia programu monitoringu ukierunkowanego jedynie na tereny nowo-wykupione. W sytuacji, gdy nabyty zostanie grunt stanowiący potencjalne środowisko występowania drobnego gatunku ssaka związanego z coraz rzadszymi terenami podmokłymi np. nornika północnego, możliwe jest przeprowadzenie odłowów w pułapki żywołowne i ewentualne włączenie danej powierzchni w coroczny monitoring drobnych ssaków. Jeżeli wykupiona nieruchomość posiadać będzie zabudowania oraz wolnostojącą piwnicę przeprowadzona zostanie kontrola przydatności powyższych konstrukcji jako miejsc letniego i zimowego bytowania nietoperzy. W razie stwierdzenia takiej przydatności i pozostawienia budowli w następnych latach przeprowadzony zostanie monitoring zasiedlenia przez w/w zwierzęta. Również przeprowadzona zostanie kontrola wykupionych nieruchomości pod kątem zasiedlenia jej przez gatunki ptaków, związanych z siedzibami ludzkimi.

Aby wykonać monitoring, niezbędny jest sprzęt. Sprzęt, który będzie służył ekspertom w pracach terenowych, w dokładnym namierzaniu i wyznaczaniu powierzchni renaturyzowanych w oparciu o prowadzone wykupy gruntów. Niezbędny jest zatem zakup sprzętu komputerowego:

- 3-ech komputerów polowych wraz z oprogramowaniem, spełniających wymagania użytkownika i warunkom terenowym. O wysokiej wydajności generowania baz danych GIS, kompatybilnym z innymi aplikacjami i konfigurowalny do potrzeb użytkownika. Każdy z komputerów posłuży ekspertom w pracy w terenie oraz przy opracowaniu wyników terenowych w biurze;
- 3-ech laptopów z oprogramowaniem kompatybilnym z programami komputerów polowych i z pełną możliwością posłużenia się meta-modelem z działania A1. Laptopy będą służyły koordynatorom projektu w opracowaniu zadań projektowych, monitoringu i zarządzania projektem. Trzeci z laptopów posłuży komórce KPN – Zespołowi GGiWN przy założeniu ewidencji gruntów wykupionych w ramach projektu, archiwizacji elektronicznej gruntów wykupionych i także wykorzystaniu meta-modelu w dalszych procesach wykupowych. W powiązaniu z modułem skanującym i drukującym (opisanym w działaniu A2) możliwe będzie opracowanie map tematycznych opisujących zasięg działań, roślinność rzeczywistą i potencjalną, map ewidencyjnych sporządzonych na potrzebę projektu, wraz z klasyfikacją użytkową (w oparciu o dostępne dane);
- dwie lornetki do przeprowadzenia monitoringu ptaków;
- urządzenie GPS (wraz z oprogramowaniem), niezwykle przydatne przy namierzaniu punktów i kontroli powierzchni;
- dwa dalmierze laserowe do kontroli i pomiaru odległości monitorowanego obszaru projektu
- samochód terenowy, służący jako środek transportu, wykorzystywany przez ekspertów przyrodniczych do wykonania monitoringu na gruncie, do zadań związanych z zarządzaniem projektem tj.: kontrolą działań renaturyzacyjnych, przemieszczania się na poszczególne nieruchomości, bądź kompleksy działek, prowadzenie działań związanych z prawidłowym funkcjonowaniem gospodarki wodnej wymagającej stałej kontroli w terenie. Po zakończeniu projektu samochód będzie służył tylko do celów ochrony przyrody. Nadal będzie wykorzystywany do kontroli przebiegu działań renaturyzacyjnych i monitoringu przyrodniczego.

Powody, dla których to działanie jest konieczne

Przeprowadzenie monitoringu na gruntach poddanych zabiegom renaturyzacji jest niezbędnym etapem realizacji przedsięwzięcia. Pozwoli przeanalizować skutki zabiegów renaturyzacji i w razie potrzeby podjąć konkretne działania ochronne związane z projektem. Pozwoli także przeanalizować ewentualne zmiany w siedliskach i udokumentować skuteczność podjętych czynności. Każdy rodzaj monitoringu będzie podlegał raportowaniu w ściśle określonych ramach czasowych. Także przeprowadzenie konkretnego monitoringu pod względem gatunku czy też siedliska będzie zależne od pory roku, dnia, warunków pogodowych.

Beneficjent odpowiedzialny za wdrożenie

Kampinoski Park Narodowy

Oczekiwane rezultaty

Już sam wzrost ilości motyli jest wskaźnikiem mówiącym o polepszeniu statutu ochronnego danych siedlisk. Metody obserwacji motyli będą zgodne z założeniami monitoringu dla gatunków chronionych w ramach sieci Natura 2000. W przypadku modraszka telejusa i czerwończyka nieparka powinno to być liczenie dorosłych osobników na transektach liniowych przynajmniej 3 razy w sezonie występowania tych gatunków.

Wyniki monitoringu w przypadku zbiorowisk roślinnych powinny dać dane ilościowe dotyczące polepszenia statusu siedlisk. W przypadku ptaków prawdopodobnie wyniki nie będą tak jednoznaczne, gdyż inne czynniki także wpływają na populacje tych gatunków.

W przypadku motyli, inwentaryzacja coroczna, także po wykupie gruntu i wdrożeniu działań ochronnych może być wystarczająca do przeprowadzenia właściwego wniosku o wyłączenie z terenów chronionych.

Bezpośredni wpływ projektu na ssaki i płazy jest niemożliwy do oszacowania z racji braku informacji o konkretnej lokalizacji działek, które zostaną wykupione. Niewątpliwie wykup gruntów, niezależnie od lokalizacji działek, przyczyni się do poprawy warunków bytowania tych grup zwierząt na terenie Puszczy Kampinoskiej, ale stopień, w jakim to nastąpi jest zależny np. od tego czy dana działka zawiera lub sąsiaduje z miejscem występowania jakiegoś gatunku. Monitoring różnych grup ssaków prowadzony jest w Parku przy wykorzystaniu metod specyficznych dla danej grupy (np. tropienia dużych i średnich ssaków na stałej sieci transektów, odłowy gryzoni na stałych powierzchniach, monitoring śladów bytowania bobrów) i na ile nabyte działki zostaną w tym monitoringu uwzględnione zależy w znacznym stopniu od ich wartości przyrodniczych oraz lokalizacji. Monitoring płazów na terenie Parku bywa prowadzony przez jednostki zewnętrzne (np. w roku 2010 Instytut Ochrony Przyrody PAN prowadził taki monitoring na zlecenie Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska) i jeżeli nabyte działki zawierają będą potencjalne stanowiska płazów zostaną one zapewne w tym monitoringu uwzględnione.

Owady (w szczególności motyle) są dobrymi wskaźnikami przekształceń środowiska. Po wykupie gruntu i jego odpowiednim zagospodarowaniu możliwe będzie, na podstawie obserwacji motyli, określić czy stosowane metody przynoszą zadowalające efekty zaplanowanej formy ochrony.

Jeśli monitoring projektu dostarczy informacji, które będą wymagały przekierowania działań projektu zostaną zmienione działania ochronne na tym terenie w zależności od potrzeb danego siedliska, czy gatunku. Jednak dopiero po wykupieniu gruntów te działania będą mogły być podejmowane.

Kalkulacja kosztów

Działanie E3 związane jest z wyborem ekspertów w dziedzinie botaniki, ornitologii i entomologii. Z ekspertami zostaną podpisane umowy o dzieło. Monitoring na planowanych do wykupu działkach wystarczy prowadzić, w naszej opinii, na wybranych powierzchniach mogących reprezentować całość wykupionych gruntów. Nie będziemy zatem skupiać się tylko na jednej działce, ale prowadzić będziemy badania biorąc pod uwagę większy zasięg, niż powierzchnia przewidziana do wykupu w ramach projektu. Dokładniejsze badania będą za to przeprowadzane pod kątem wykonywania badań siedlisk. Wykonywane będzie na powierzchniach „wykupowych” zdjęcie fitosocjologiczne o powierzchni 400 m kw. oraz dokonywane będą pomiary drzew i krzewów. Raport, zawierający wyniki tych badań i wnioski, będzie składany zgodnie z harmonogramem realizacji.

W ramach monitoringu zostanie także zakupiony sprzęt komputerowy, pomiarowy i optyczny oraz samochodów. Ceny podane poniżej wynikają z analizy rynku i są skorygowane zgodnie z sugestiami Komisji Europejskiej:

1. GPS z oprogramowaniem (1 szt.) – 1500 €;

2. Dalmierz (2 szt.) – 1 000 €;
3. Komputer polowy (3 szt.) – 9 000 €;
4. Laptop (3 szt.) – 3 600 €;
5. Oprogramowanie do komputerów i laptopów – 5 000 €;
6. Lornetki (2 szt.) – 2 000 €;
7. Samochód terenowy (1 szt.) – 15 000 €.

E4 – Networking

Opis działania

Spotkania robocze z beneficjentami projektów LIFE+ o tematyce zbliżonej do przedmiotowego przedsięwzięcia będzie odbywało się przede wszystkim na spotkaniach organizowanych w ramach dni informacyjnych LIFE+ organizowanych przez NFOŚiGW. Oczywiście przy współpracy z Instytucją Wdrażającą i za ich zezwoleniem będą podczas tych dni przedstawiane wyniki i informacje o projekcie w formie posteru, prezentacji bądź referatu.

Powody, dla których to działanie jest konieczne

Wymiana doświadczeń, informacji o projekcie, sposobu eliminacji trudności i problemów podczas realizacji zadań.

Beneficjent odpowiedzialny za wdrożenie

Kampinoski Park Narodowy, Współpracę z innymi ośrodkami wdrażającymi podobną tematykę, podejmie koordynator projektu podczas tych spotkań, na stronach poświęconych LIFE+.

Oczekiwane rezultaty

Co najmniej 2 spotkania w siedzibie beneficjenta wniosku o tematyce zbliżonej do przedmiotowego przedsięwzięcia

Kalkulacja kosztów

Samo nawiązywanie kontaktów z innymi projektami LIFE nie powinno generować dodatkowych kosztów i kontakt będzie się odbywał przede wszystkim drogą elektroniczną. Na realizację zadania przewiduje się jedynie koszty związane z przemieszczaniem się do siedziby beneficjenta wniosku o tematyce zbliżonej do przedmiotowego przedsięwzięcia.

E5 – After LIFE Conservation Plan

Opis działania

Podjęcie działań renaturyzacyjnych na gruntach wykupionych w ramach projektu i skupienie się na wyborze długotrwałych zadań mających na celu wzmocnienie stanu siedlisk priorytetowych i naturalnych.

Powody, dla których to działanie jest konieczne

Opracowanie planu działań ochronnych dla gruntów wykupowanych

Beneficjent odpowiedzialny za wdrożenie

Kampinoski Park Narodowy, koordynator techniczny wniosku

Oczekiwane rezultaty

W nawiązaniu do powstającego Planu ochrony dla KPN działanie to ma uzupełniać sposoby i rodzaje wykonywania konkretnych działań ochronnych na gruntach wykupywanych.

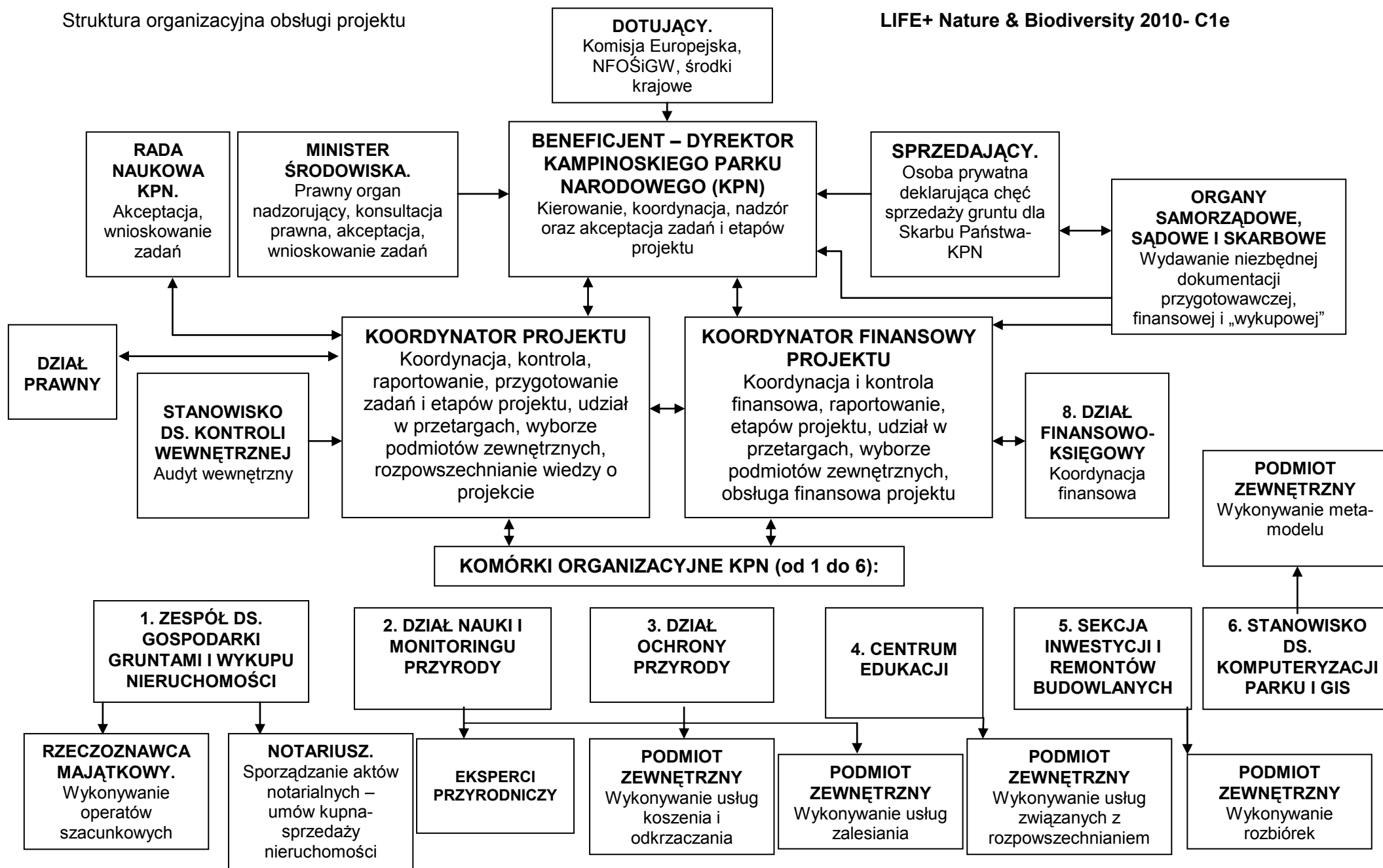
Kalkulacja kosztów

Nie przewiduje się dodatkowych kosztów związanych z realizacją zadania.

Przedstawiony poniżej schemat organizacyjny (w części C1e) w sposób obrazowy ukazuje powiązania pomiędzy poszczególnymi jednostkami biorącymi udział w realizacji projektu. Zapewnienie prawidłowej współpracy pomiędzy jednostkami jest gwarancją powodzenia projektu. Koordynator projektu współpracuje właściwie ze wszystkimi komórkami KPN, w szczególności z GGiWN, DOP, DNiMP. Koordynator finansowy współpracuje głównie z DF i GGiWN. Nad całą tą strukturą projektu nadzór sprawuje dyrektor Parku, który (przy opinii Rady Naukowej Parku) ma decydujący wpływ na kierunki działań związanych z realizacją projektu.

Struktura organizacyjna obsługi projektu

LIFE+ Nature & Biodiversity 2010- C1e

DELIVERABLE PRODUCTS OF THE PROJECT

Name of the Deliverable	Code of the associated action	Deadline
Kopie Aktów notarialnych umowy kupna-sprzedaży gruntu.	B1	30.06.2014
Meta-model w wersji cyfrowej	A2	31.06.2013
Kopia umów z podmiotami zewnętrznymi wykonującymi zabiegi renaturyzacyjne	E1	30.06.2014
Kopia umowy podpisanej z podmiotem zewnętrznym wykonującym zabiegi zalesiania i uzupełniania zalesień	C1, C4	30.06.2014
Kopia umowy podpisanej z podmiotem zewnętrznym wykonującym zabiegi odkrzaczania i koszenia	C2, C3	30.06.2014
Kopia umowy podpisanej z podmiotem zewnętrznym wykonującym prace rozbiórkowe	C6	31.03.2014
Umowa z koordynatorami projektu	E1, E2	30.04.2012
Kopia umowy z podmiotem zewnętrznym wykonującym meta-model	A2	30.06.2012
Mapy obszarów z przeprowadzonymi działaniami renaturyzacyjnymi	A2, E3	31.12.2014
Raport o utworzeniu strony internetowej projektu	D3	31.03.2012
Sprawozdanie o postawieniu tablic informacyjnych	D2	30.06.2014
Sprawozdanie z utworzenia folderu informacyjnego	D1	31.12.2014
Raport Laika	D6	31.12.2014
Plan ochrony po zakończeniu realizacji projektu w ramach LIFE+	E5	31.12.2014

MILESTONES OF THE PROJECT

Name of the Milestone	Code of the associated action	Deadline
Podpisanie umowy na realizację projektu	E1	01.02.2012
Wyznaczenie personelu zarządzającego i koordynującego projektem	E1, E2	01.03.2012
Przesłanie samooceny wykonalności wniosku wraz ze sprawozdaniem wstępnym	E1, E2	30.06.2012
Zakup niezbędnego sprzętu do przeprowadzenia monitoringu i działań renaturyzacyjnych	E3	30.06.2012
Opracowanie strony internetowej projektu	D3	31.03.2012
Sprawozdanie śródkresowe z wnioskiem o płatność	E1, E2	31.12.2012
Opracowanie meta-modelu obszaru projektu	A2	31.03.2013
Wykupienie 200 ha gruntów przewidzianych w projekcie	B1	31.12.2013
Przeprowadzenie oceny i monitoringu na wszystkich wykupionych gruntach	C5, E3	30.09.2014
Akceptacja Rady Naukowej KPN działań ochronnych	E1	31.03.2014

gatunków priorytetowych i naturalnych		
Wyznaczenie konkretnych obszarów pod zalesienia i sukcesję naturalną (około 100 ha)	A2, E3	30.03.2014
Wyznaczenie konkretnych obszarów pod zabiegi koszenia i odkrzaczania (około 130 ha)	A2, E3	30.03.2014
Przeprowadzenie prac zalesieniowych (na powierzchni około 20 ha) i uzupełniających (na powierzchni około 80 ha)	C1, C4	30.06.2014
Rozbiórka około 18 gospodarstw w ramach projektu na powierzchni około 2 ha	C6	30.06.2014
Przeprowadzenie prac odkrzaczania (na powierzchni około 30 ha) i koszenia (na powierzchni około 100 ha)	C2, C3	30.09.2014
Audyty finansowe wyznaczony przez beneficjenta	E2	30.11.2014
Audyty zewnętrzne	E2	30.11.2014
Opracowanie folderów informacyjnych z informacją o dotychczasowych zrealizowanych działaniach	D1	30.09.2014
Wykonanie tablic informacyjnych	D2	30.09.2014
Prezentacja i rozpowszechnianie wiedzy o konkretnych i wykonanych działaniach związanych z realizacją projektu	D3-D8	31.12.2014
Raport końcowy i końcowe sprawozdanie z wnioskiem o płatność	E1, E2	31.12.2014
Przedstawienie wyników działań renaturyzacyjnych na wykupionych gruntach na spotkaniu wewnętrznym w siedzibie beneficjenta	D7, D8	31.03.2015

ACTIVITY REPORTS FORESEEN

Please indicate the deadlines for the following reports:

- Inception Report (to be delivered within 9 months after the project start);
- Progress Reports n°1, n°2 etc. (if any; to ensure that the delay between consecutive reports does not exceed 18 months);
- Mid-term Report with payment request (only for project longer than 24 months)
- Final Report with payment request (to be delivered within 3 months after the end of the project)

Type of report	Deadline
Sprawozdanie wstępne z samooceną wykonalności wniosku	31.03.2012
Raporty cząstkowe sporządzane przez komórki KPN - Zespół GGiWN i DNiMP w opracowaniu zbiorczym koordynatora projektu	31.08.2013
Raport z monitoringu	30.09.2014
Raporty kwartalne, sprawozdania z postępu	według decyzji Komisji Europejskiej, bądź pod koniec każdego roku czasu trwania projektu
Śródkresowe sprawozdanie z wnioskiem o płatność	31.12.2012

Końcowe sprawozdanie z wnioskiem o płatność	30.06.2014
Raport końcowy	30.11.2014

